

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลาง ย่อยรอยอดีตชนเผ่าชุก

โดย

คุณเบญจมาศ ชุมวรฐายี
และคณะ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำ

งานวิจัยโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชูของคุณเบญจมาศ ชุมวรจักษ์และคณะ เป็นงานศึกษา เรื่องของชนเผ่าที่มีความพิเศษยิ่ง เป็นงานวิจัยเรื่องชนเผ่าที่เขียนจากข้างใน จากจุดยืนของชนเผ่า ไม่ใช่ จากสายตาของนักวิชาการคนนอก คุณเบญจมาศใช้ชีวิตในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของเผ่าเป็นเวลากว่า 5 ปี เดินทางรอนแรมไปในป่าหุบใหญ่บนเรศวร พุดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ผู้รู้ของชนเผ่าในหมู่บ้านต่างๆ 10 กว่าหมู่บ้าน เธอมีความวิริยะ อุตสาหะ อุตทน ไม่กลัวความยากลำบาก มีความรักในชนเผ่า รับรู้ ปัญหาของชาวชนเผ่าเหมือนกับเป็นปัญหาของเธอเอง บรรณาธิการจะต่อสู้ให้ชนเผ่าที่มีถิ่นอย่างมี ศักดิ์ศรีในสังคมไทย

ทัศนะจากข้างในของคุณเบญจมาศเปิดเผยให้เราเห็นถึงสิ่งที่เธอเรียกว่า “มายาคติ” คือการ มองว่าชนเผ่าเป็นสังคมที่ขาดศิวิไลซ์ เป็นพวกทำลายธรรมชาติ แท้จริงแล้วชาวชนเผ่ามีชีวิตที่ผูกพัน และเคารพธรรมชาติอย่างแนบแน่น ผืนดินเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อจะเพาะปลูกจะต้องบอกกล่าวขอใช้ ที่ดินจากพระแม่ธรณี เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลทำไร่ต้องทำพิธีแสดงความกตัญญูต่อเทพผู้ดูแลต้นข้าว กราบไหว้บูชาแผ่นดินและกินแผ่นดินให้พระแม่ธรณี พวกเขาใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า กินอยู่ ประหยัดพอเพียง ชาวชนเผ่าบางกลุ่มถือศีลเคร่งครัดมาก ไม่ฆ่าสัตว์และไม่กินเนื้อสัตว์ พวกเขา ปฏิเสธ “สงคราม” ไม่ต้องการฆ่าฟันทำลายล้าง จึงหลบหนีมาอยู่ตามป่าเขา เส้นแบ่งประเทศ พรหมแดนเป็นสิ่งที่แปลกปลอมในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของพวกเขา สำหรับชาวชนเผ่าชีวิตทางโลก ไม่ได้แยกออกความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ธรรมชาติและพิธีกรรม ทุกสิ่งที่เขาทำเป็นการปฏิบัติธรรมอัน ศักดิ์สิทธิ์ ข้าพเจ้าคิดว่าวิถีชีวิตเช่นนี้มีความศิวิไลซ์อย่างยิ่ง

งานวิจัยของคุณเบญจมาศและคณะแสดงให้เห็นว่าชาวชนเผ่ามีความเป็นชุมชนที่ผูกพันกับ ธรรมชาติ บรรพบุรุษ เครือญาติ ประเพณี ภาษาและวัฒนธรรม ชาวชนเผ่าพยายามต่อสู้กับการ ครอบงำของรัฐและทุนที่พยายามทำลายชุมชนและเผ่าของเขา ทั้งโดยทางกฎหมาย เช่น การขับไล่คน ออกจากป่าให้ชาวเขาเผ่าเปลี่ยนวิถีชีวิตมาทำนา หรือเพาะปลูกเพื่อขาย และโดยทางวัฒนธรรม เช่น ให้ใช้ภาษาไทยกลาง ให้แต่งกายแบบคนเมือง ขับไล่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกเขานับถือ แปลงให้วัฒนธรรม เป็น สินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เผยแพร่ความคิดเรื่อง “การพัฒนา” แบบระบบทุนที่ยึดเพียงเงินตราเป็น ตัวตั้ง งานของคุณเบญจมาศสะท้อนให้เห็นแรงปะทะระหว่างรัฐและทุนกับความพยายามของชาว ชนเผ่าที่จะรักษาชุมชน เอกลักษณ์ และศักดิ์ศรีของเขาไว้

ชาวชนเผ่าได้ข้อสรุปของเขาเองว่า โครงการพัฒนาจากภายนอกไม่ว่าจะมาจากฝ่ายรัฐหรือฝ่าย องค์กรพัฒนาเอกชน ไม่ได้ทำให้ชุมชนของพวกเขาเข้มแข็งขึ้น กลับเป็นการทำลายชุมชนให้อ่อนแอ

และแตกแยก ชาวชนเผ่าค้นพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนต้องมาจากคนในชุมชนกันเองที่ต้องมีความรัก ความสามัคคีและร่วมมือกัน เส้นทางของชุมชนจะต้องถูกกำหนดขึ้นมาจากคนในชุมชน ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับข้อสรุปนี้ของชาวชนเผ่า ข้าพเจ้าคิดว่า การต่อสู้ที่สำคัญที่สุดเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ การฟื้นจิตสำนึกในชุมชน ชุมชนตระหนักและภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนเอง ชุมชนจึงจะเกิดพลังในการต่อสู้กับแรงปะทะและการครอบงำจากภายนอก เมื่อชุมชนฟื้นจิตสำนึก ก็จะมีการรวมพลังของสมาชิกของชุมชน ทำกิจการทั้งหลายคล่องไปได้ อีกทั้งจะสามารถรับสิ่งดีงามจากภายนอกได้อย่างเลือกสรรเลือกเส้นทางการพัฒนาที่กำกับโดยวัฒนธรรมชุมชน ชาวชนเผ่าจึงจะสามารถรักษาชุมชนและวัฒนธรรมของตนไว้ได้ ขณะเดียวกันก็สามารถนำเอาความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทั้งด้านการเกษตร การสื่อสาร การแพทย์ ฯลฯ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้

ขอให้งานของคุณเบญจมาศเป็นแรงบันดาลใจให้สำนึกของชุมชนเข้มแข็งขึ้นในหัวใจชาวชนเผ่า โดยเฉพาะของหนุ่มสาว เป็นพลังให้ชาวชนเผ่ามีที่ยืนในสังคมและวัฒนธรรมไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

1 กรกฎาคม 2546

คำนำคณะวิจัย

จะเป็นด้วยฟาลิซิดหรือเป็นความต้องการค้นหาที่มาของเผ่าพันธุ์ ทำให้มีโอกาสดำเนินเข้ามาทำงานกับนักวิชาการ นับว่าเป็นสิ่งที่ดีมากในชีวิตที่ได้ทำงานภายใต้โครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชูของชุดโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคกลาง ในอดีตที่ผ่านมาเรื่องราวของชนเผ่าชูได้ถูกบันทึกได้ถูกศึกษาจากคนภายนอก ทำให้เกิดช่องว่างในการทำความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรม การถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ มักถูกบิดเบือนถูกตีความเอาเองจากคนภายนอกแล้วขีดเส้นไว้ว่าเหล่านี้คือประวัติศาสตร์ชนเผ่า โดยที่คนในชนเผ่าแทบจะไม่มีโอกาสได้อ่านได้เข้าใจในเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้เป็นความเสียเปรียบมาโดยตลอดในระยะเวลาที่ผ่านมา

บัดนี้ด้วยกาลเวลาที่คนของชนเผ่าชูได้เข้ามาาร่วมกันค้นคว้าศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์จึงมีความหมายมาก เป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้คนรุ่นหลังได้เกิดการเรียนรู้เกิดความภาคภูมิใจภายใต้จิตสำนึกของชนเผ่าชู คณะวิจัยเราเองต้องยอมรับว่าการศึกษาดังกล่าวเป็นเรื่องเร้นลับที่ยากพอสมควรในการศึกษาค้นคว้าในการเขียนบันทึกเรื่องความเชื่อ สิ่งที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวทางด้านจิตวิญญาณของผู้คนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตลอดจนการถูกกดขี่ข่มเหงการถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนชนชาติอื่น มันเป็นเรื่องจริงที่เจ็บปวดฝืนรำลึกในจิตวิญญาณของคนรุ่นบรรพบุรุษ ไม่มีใครอยากพูดถึงมันอีกแล้ว ไม่มีใครอยากบอกย้ำความเจ็บปวดอีกแล้ว อย่างไรก็ตามเป้าหมายของการศึกษาไม่ได้ต้องการสร้างความขัดแย้งของเผ่าพันธุ์มนุษย์ แต่เป็นการบอกเล่าเรื่องราวข้อเท็จจริงให้สังคมได้รับรู้ต้องการบันทึกประวัติศาสตร์เอาไว้อย่างเป็นทางการเพื่อให้เกิดสำนึกที่ดีต่อกันระหว่างมวลมนุษยชาติ

ขอขอบคุณ ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่ได้เปิดโอกาสให้คนในชนเผ่าชูได้เข้ามาทำงานกับแคว้นนักวิชาการ ขอขอบคุณผู้เผ่าผู้แก่และคนเช่าเผ่าชูทุกคนที่ได้ร่วมกันสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ร่วมกัน และขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ทำให้คนในชนเผ่าชูได้สร้างประวัติศาสตร์ของตัวเอง

“ยุคสมัยเปลี่ยนสังคมเปลี่ยนประวัติศาสตร์ก็เปลี่ยนแปลง

แต่การบันทึกมันช่วยรักษาความทรงจำที่ดีเอาไว้ได้”

บันทึกโดยคณะวิจัย

31 สิงหาคม 2546

บทวิเคราะห์การทำงานภาคสนาม

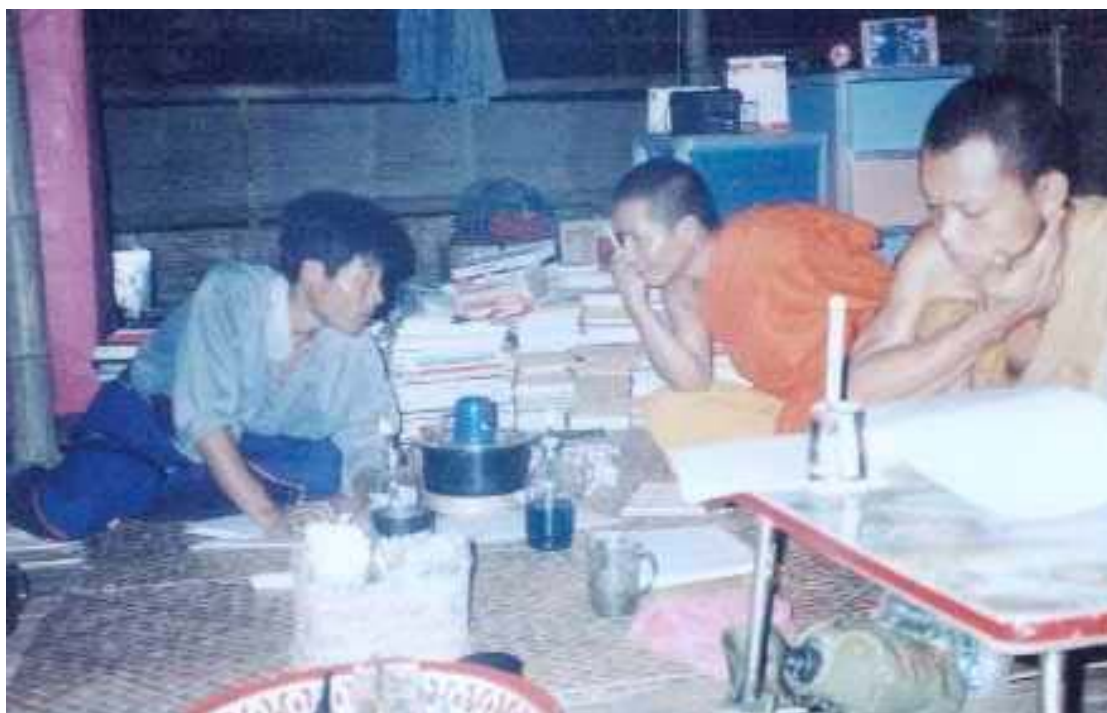
กระบวนการทำงานภาคสนามของโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชว ได้มีรูปแบบการทำงานที่หลากหลาย เช่น การจัดเวทีทำแผนแม่บทชุมชน โดยมีเป้าหมายของการดำเนินงานเพื่อรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาปัจจุบันและเพื่อเป็นการทำความเข้าใจกับชุมชนว่าโครงการวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างไร ซึ่งผลของการดำเนินงานในการจัดเวทีร่วมกับชาวบ้าน ทำให้ได้ข้อมูลสถานการณ์ต่างๆของหมู่บ้านอันเป็นผลกระทบมาจากการพัฒนาของโครงการต่างๆของภาครัฐที่ได้เข้ามาสู่ชุมชน นอกจากนั้นคณะวิจัยยังได้ร่วมกันกับชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อที่จะวางแผนการทำงานในการแก้ไขปัญหาของชุมชน นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันทำแผนที่แสดงการใช้พื้นที่ทำไร่ชาก เป้าหมายสำคัญคือเพื่อที่เป็นหลักฐานในการอธิบายกับทางเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าชาวบ้าน ไม่ได้เป็นผู้บุกรุกทำลายป่า การทำไร่ชากนั้นเป็นพื้นที่ดั้งเดิมที่เคยทำมาก่อนตั้งแต่สมัยของบรรพบุรุษ ทั้งนี้พื้นที่ตำบลไล่โว่มีปัญหาเกี่ยวกับหน่วยงานราชการมาโดยตลอดว่าชาวบ้านบุกรุกทำลายป่า ดังนั้นการจัดเวทีกับชาวบ้านจึงเป็นกระบวนการที่จะสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานต่างๆของภาครัฐ เป็นการลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน

นอกจากการจัดเวทีร่วมกับชุมชนแล้ว โครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชวยังได้ใช้วิธีการทำงานโดยรูปแบบการการจัดเสวนากลุ่มย่อย โดยกลุ่มย่อยนั้นจะเป็นกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ทางคณะวิจัยต้องการทราบถึงข้อมูลประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชว การจัดเสวนากลุ่ม

ย่อยได้จัดในหลายพื้นที่ สำหรับเวลาจะขึ้นอยู่กับชุมชนเพราะว่าการทำงานภาคสนาม คณะวิจัยจะต้องมีความเข้าใจว่าโครงสร้างชุมชนแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกัน ดังนั้นการทำงานควรจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน คณะวิจัยจะยึดหลักของชุมชนเป็นตัวตั้งเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างไม่ขัดแย้งกับชุมชน ทั้งนี้การจัดเสวนากลุ่มย่อยจะใช้รูปแบบการบันทึกทั้งการสังเกตการณ์และการบันทึกเทป รวมทั้งการจดข้อมูลในวงเสวนา ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานของการจัดเสวนากลุ่มย่อยคือเรื่องภาษาในการสื่อสาร เพราะว่าคนในชนเผ่าจะสื่อสารด้วยภาษาชนเผ่า ดังนั้นการที่คณะวิจัยจะสนทนาแลกเปลี่ยนด้วย จะต้องอาศัยนักวิจัยที่เป็นคนในท้องถิ่นทำหน้าที่แปลทั้งภาษาไทยเป็นภาษาชนเผ่า และแปลจากภาษาชนเผ่าเป็นภาษาไทย ดังนั้นในบางครั้งการสนทนาอาจจะไม่ได้บรรลุสเท่าใดนัก เพราะจะต้องเสียเวลากับการแปลข้อความเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

สำหรับบางพื้นที่ที่มีผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของชนเผ่า รูปแบบการทำงานจะต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เดี่ยวหรือการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากขึ้น ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ความศักดิ์สิทธิ์และเรื่องของ ศาสนา ส่วนใหญ่จะใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะจะต้องใช้เวลานานมากในการพูดคุยและไม่จำเป็นต้องใช้การสนทนาวงกว้าง การค้นหาความหมายของข้อมูลต้องให้เวลากับการศึกษา บางครั้งนักวิจัยที่เป็นคนของชนเผ่าจะต้องมีบทบาทในการอ่านหนังสืออ่านเอกสารที่ถูกบันทึกไว้เป็นภาษาของชนเผ่า และหลังจากนั้นจะมีการร่วมกันตีความทำความเข้าใจด้วยกัน โดยเฉพาะประเด็นประวัติศาสตร์ของผู้นำ ความเชื่อแบบตะหละโคว จะต้องอาศัยผู้รู้หลายคนในการทำความเข้าใจเนื้อหาในเอกสาร เพราะการบันทึกนั้นถูกบันทึกตั้งแต่สมัยของบรรพบุรุษทำให้เป็นการบันทึกที่ลุ่มลึกซับซ้อน ผู้รู้เท่านั้นถึงจะเข้าใจและตีความได้ การทำงานของคณะวิจัยจึงจะต้องค้นคว้าผู้รู้แต่ละพื้นที่แต่ละชุมชน และเมื่อมีการอ้างอิงถึงผู้รู้ในหมู่บ้านชุมชนอื่น คณะวิจัยก็ต้องค้นคว้าแหล่งที่มาของข้อมูลทั้งที่เป็นตัวบุคคลและที่เป็นแหล่งเอกสาร และเดินทางไปหาด้วยตัวเองไปร่วมใช้ชีวิตร่วมกัน เพราะการศึกษาค้นคว้าที่ยาก จะต้องใช้เวลากับการศึกษาและตัวผู้รู้เองก็ต้องดูว่าคณะวิจัยศึกษาไปแล้วมีประโยชน์กับชุมชนหรือไม่ เพราะการถ่ายทอดการให้ความรู้ในชนเผ่าที่นั้นครูบาอาจารย์ก็จะดูถูกคิษย์ด้วย ดังนั้นการทำงานรูปแบบนี้จึงต้องใช้เวลาและคณะวิจัยจะต้องมีความอดทนเพียงพอในการศึกษาข้อมูล

การทำงานของคณะวิจัยนอกจากมีการทำงานภาคสนามแล้ว ยังมีกระบวนการทำงานในการสำรวจเอกสารด้วย โดยเป็นการศึกษาข้อมูลที่เคยถูกบันทึกเอาไว้แล้วจากสถานที่ต่างๆ ตามแหล่งข้อมูลต่างๆ นักวิจัยของโครงการจะทำหน้าที่อ่านข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในกระบวนการนี้เรียกว่าการทำรายงานเชิงเอกสาร เพื่อให้การศึกษามีน้ำหนักมากขึ้น มีแหล่งที่มาที่ไปของข้อมูลเป็นการยืนยันได้ว่าการค้นคว้าอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

โครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชูมีรูปแบบการนำเสนอรายงานที่หลากหลาย เช่น นอกจากจะนำเสนอข้อมูลในรูปแบบรายงานเอกสารแล้ว ยังได้มีการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการทำเทพเพลง “ดนตรีของชนเผ่า” เพราะชีวิตของชนเผ่ากับเรื่องราวของดนตรีเป็นวิถีชีวิตที่แสดงถึงความละเอียดอ่อนของชีวิตที่ผูกโยงชีวิตของผู้คนกับธรรมชาติ ดังนั้นการจัดเวทีดนตรีของชนเผ่าเพื่อที่จะบันทึกดนตรีบทเพลงของชนเผ่าจึงมีความสำคัญมากในการถ่ายทอดประสบการณ์ของคนในชนเผ่า แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดเวทีดนตรีของชนเผ่านั้นคือ เนื่องจากการประสานงานที่ผิดพลาด เพราะช่วงเวลาที่คณะวิจัยได้ติดต่อประสานงานไปจัดเวทีนั้น เป็นช่วงเวลาที่ยังเก็บเกี่ยวไม่เสร็จ ทำให้อารมณ์ของนักดนตรีนักแสดงจึงไม่มีสีสันเพราะเหน็ดเหนื่อยกับภาระหน้าที่การทำงานในท้องไร่ท้องนา แล้วยังต้องมาแสดงดนตรีเพื่อให้คณะวิจัยได้บันทึกการแสดง ทำให้อารมณ์ความรู้สึกของนักดนตรีจึงไม่ได้เต็มที่เท่าที่ควร

นอกจากนี้ยังได้มีการบันทึกการทำงานในรูปแบบของการทำวิดีโอทัศน์ของชนเผ่า รูปแบบสารคดีของชนเผ่า “สารคดีย้อนรอยอดีตชนเผ่าชู” เพื่อเป็นการนำเสนองานในอีกรูปแบบหนึ่ง และได้ทำการเผยแพร่ถ่ายทอดให้กับเวทีต่างๆ เพราะการสื่อสารในรูปแบบสารคดีจะได้รับความสนใจแก่คนในชุมชนมาก เพราะการอ่านหนังสือจะเป็นเรื่องที่เข้าใจยากกว่าการดูสารคดี เนื่องจากคนในชนเผ่ายังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องภาษาไทยน้อยมาก การนำเสนอรูปแบบสารคดีจึงได้ทำให้เกิดประโยชน์ให้กับชุมชนในระดับวงกว้างตามเวทีเครือข่ายต่างๆและตามชุมชนพื้นที่ต่างๆ นับว่าเป็นรูปแบบการทำงานที่น่าสนใจมาก

การทำงานของโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชูได้ร่วมจัดเวทีกับเครือข่ายต่างๆที่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนและเป็นองค์กรท้องถิ่น โดยนักวิจัยของโครงการจะเป็นผู้ให้ความรู้ถ่ายทอดข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมเวทีของเครือข่าย และเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันของคนทำงานในเครือข่ายต่างๆ เป็นการทำงานตามเป้าหมายคือการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายและเป็นการขยายความสัมพันธ์ในพื้นที่ชนเผ่าด้วยกัน

บทสรุปในการทำงานของโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชูคือการทำงานในเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชนเผ่า โดยมีคณะวิจัยที่มีความสามารถแตกต่างกันหลากหลาย รวมทั้งมีชนเผ่าชูได้เข้ามาอยู่ในทีมงาน ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการร่วมกันสร้างร่วมกันบันทึกประวัติศาสตร์ของชนเผ่า เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของชนเผ่าว่าคนในชนเผ่าจะต้องเป็นผู้บันทึกประวัติศาสตร์ของตัวเอง

หุบเขาสะอะนีฟ่ง

สายน้ำแม่จัน

บทที่ 1 ความสำคัญของการศึกษาและขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ของโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุ

พื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นพื้นที่ที่ถูกขนานนามว่าเป็นดินแดนลึกลับ และศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีชุมชนหลายชนเผ่าอาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะชนเผ่าซุมีจำนวนประชากรมากที่สุดในพื้นที่แถบนี้ การจดบันทึกเรื่องราว ดำเนิน ความเชื่อ ข้อห้าม ประเพณี วัฒนธรรมได้ถูกรวบรวมเอาไว้อย่างไม่เป็นทางการ เพราะการถูกปิดกั้น การถูกกดขี่ข่มเหงจากชนชาติอื่นๆ ทำให้เรื่องราวต่างๆของชนเผ่าซุ ได้ถูกปกปิดเอาไว้กลายเป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยออกมาให้แก่สาธารณชนได้รับรู้ ภายใต้งเงื่อนไทางชาติพันธุ์ที่มีการมองว่าชนเผ่าซุเป็นชนชาติที่ด้อยต่ำ เพราะแม้กระทั่งการเรียกชื่อชนเผ่าก็ยังถูกเหยียดหยามจากชนชาติอื่นที่ใหญ่กว่า คนโดยทั่วไปจึงเรียกคนชนเผ่าซุว่าเป็นคนกะเหรี่ยง ซึ่งถ้าหากจะอธิบายแล้วคำว่า “กะเหรี่ยง” ไม่มีความหมายอะไรเลยในสำนึกทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าซุ คำว่ากะเหรี่ยงจึงเป็นคำของชนชาติอื่นทั้งนั้นที่เอามาใช้เรียกกัน ความไม่ถูกต้องอันนี้กลับได้รับการยอมรับจากสังคมโดยทั่วไป แต่ความถูกต้องว่าเป็นคนของชนเผ่าซุกลับกลายเป็นถูกปิดบังจนกระทั่งคนรุ่นลูกรุ่นหลานทุกวันนี้แทบจะไม่ได้ยินหรืออาจจะไม่รู้จักแล้วสำหรับคำว่า “ซุ”

คำว่า “ซุ” ไม่ได้มีความหมายเป็นอย่างอื่น เป็นคำเรียกชนเผ่าของตนเอง ชนเผ่าซุได้แตกออกมาจากชนชาติมอญ ซึ่งชนชาติมอญจะเรียกชนเผ่านี้ว่า “เกรียง” ภายในชนเผ่าซุแยกออกเป็นสองกลุ่ม คือ “โพล่วซุ” และ “โพล่วทูลีบอง” (เขลาคุหล่ง ซุโนเกาะเราะ)

การเรียกชื่อชนเผ่าโดยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น คนจีนเรียกกะเหรี่ยงว่า “โจว” บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ อ้างจากนักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกว่ากะเหรี่ยงมีเชื้อสายมาจากชนชาติโจว โดยที่ไม่ได้อธิบายที่มาและความหมายของชื่อโจว จากการศึกษาศึกษาการเรียกชื่อตนเองของคนกะเหรี่ยงพบว่า ชื่ออ้างของนักประวัติศาสตร์ตะวันตกในการเรียกชื่อกะเหรี่ยงว่า “โจว” ของคนจีนนั้น มีที่มาจากการที่คนกะเหรี่ยงเรียกชื่อตนเองดังนี้ กะเหรี่ยงโพล่ว เรียกว่าตนเองว่า “ซุ” กะเหรี่ยงสกอร์เรียกชื่อเผ่าตนเองว่า จกอร์ การที่นักประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกอ้างกะเหรี่ยงมีเชื้อสายมาจากชนชาติโจว จึงมีที่มาชื่อที่คนกะเหรี่ยงเรียกตนเอง ซึ่งการออกเสียง “ซุ” หรือ “สกอร์” มาเป็นออกเสียงว่า “โจว” (วุฒิ บุญเลิศ ชูจากสวนผึ้ง)

คนมอญ เรียกกะเหรี่ยงว่า “เกรียง “

ชาวตะวันตก เรียกกะเหรี่ยงว่า KAREN มาจาก กะเหรี่ยง

คนล้านนา เรียกกะเหรี่ยงว่า ยาง มาจากปกากะญอ ,เกะญอ

คนพม่า เรียกกะเหรี่ยงว่ากะยีน มาจากกะเหรี่ยง คะยา กะยีนนี้

คนไทย เรียกกะเหรี่ยงว่า กะเหรี่ยง มาจากมอญที่เรียกว่า เกรียง

ภาษาและความหมายของเชื้อชาติชนเผ่า

ปกากะญอ หมายถึง เรา เกะญอหมายถึงคน ,มนุษย์ชาติ

ปกากะญอ หมายถึง เราเป็นคนหรือเราเป็นมนุษย์ชาติ

ปกากะญอ หมายถึง เรา เกะญอ หมายถึง เรียบง่าย

ปกากะญอ หมายถึงเราเป็นคนเรียบง่าย

เหง่อ หมายถึง เรา ไพล่่ง หมายถึง คน ,มนุษย์ชาติ

เหง่อไพล่่ง หมายถึง เราเป็นคนหรือเราเป็นมนุษย์ชาติ

กะยา , คะยา มาจาก เกะญอ หมายถึง คนหรือมนุษย์

กล่าวโดยสรุป ความหมายของคำว่า กะเหรี่ยง มาจากคำว่า กะยา เกะญอ กะยีน เกรียง ว่าเราเป็นคน เราเป็นมนุษย์หรือเราเป็นคนเรียบง่าย เราเป็นคนสมถะ เมื่อชนชาติชูหรือไพล่่ง เข้ามาสู่ร่วมของพระพุทธศาสนาเหมือนกับชนชาติมอญ ชนชาติพม่าที่มีความเจริญมากกว่า และต้องการบอกกับชนชาติอื่นเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับความเป็นมนุษย์ของตน จึงได้ใช้ศัพท์ภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาสากลในบริบทของผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ว่าตนเองเป็น “เหง่อ หม่า นี” เหง่อ หมายถึง เรา หม่า นี หมายถึงมนุษย์ เหง่อ มานี หมายถึง เราเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐ (อ้างจากวุฒิ บุญเลิศ ชูจากสวนผึ้ง จ.ราชบุรี)

จากการบอกเล่าของปู่ย่าตายายคำว่า “ชู” และ “ส่อง” เป็นคนละเผ่าพันธุ์กัน เหมือนกับไทยกับลาวที่เป็นคนละเผ่าพันธุ์กัน แต่ก็เหมือนเป็นพี่น้องกัน เชื้อสายชูส่อง คล้ายๆกันแต่ภาษาแตกต่างกัน ชนชาติอื่นจะเรียกพวกเรารวมกันว่าเป็นพวกกะเหรี่ยง ซึ่งไม่ใช่เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของเรา แต่คำว่ากะเหรี่ยงจะถูกใช้มาโดยตลอด ทำให้กลายเป็นคนทั่วไปหรือสังคมทั่วไปยอมรับคำว่า “กะเหรี่ยง” และกลายเป็นความชอบธรรมไป แต่การบอกเล่าของปู่ย่าตายายของเราบอกว่า “ชู” หมายถึง ชื้อชนเผ่าและ “ส่อง” ก็ หมายถึง ชื้อชนเผ่า แต่จะมีการเรียกแตกต่างตามถิ่นที่อยู่อาศัยว่าเป็นกลุ่มคนที่อยู่ต้นน้ำ หรือกลุ่มคนที่อยู่ปลายน้ำ คำว่า “ไหล่วที่คี” เป็นถิ่นที่อยู่ของชนต้นน้ำ ซึ่งเป็นที่อยู่ของกลุ่มชนเผ่าชู และคำว่า “ไหล่วที่ทา” เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนปลายน้ำ ซึ่งเป็นที่อยู่ของกลุ่มชนชนเผ่าส่อง ซึ่งจากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษทำให้เรามีความเชื่อว่า ไหล่วที่คีและ ไหล่วที่ทาเป็นคนกลุ่มเดียวกันเชื้อสายเดียวกัน ดังนั้นชนเผ่าชูและชนเผ่าส่องจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันมาช้านาน (สัมภาษณ์นายโจคลี่ กาญจนเกรงกล้า กลุ่มบ้านไกองงเอ หมู่บ้านจะแก วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2546)

ภายใต้เงื่อนไขทางชาติพันธุ์ที่มีการมองว่าชนชาตินี้เป็นชนชาติที่ด้อยต่ำ และ ภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองที่ถูกเอารัดเอาเปรียบมาโดยตลอด ทำให้เรื่องราวต่างๆของชนเผ่าชูจึงเป็นเรื่องของความลับ ทำให้เป็นสิ่งที่น่าจะติดตามค้นหาและรวบรวม ภูมิปัญญาของชนเผ่าที่ถูกสั่งสมเอาไว้หลายช่วงอายุคน ควรที่จะได้มีการถ่ายทอดเผยแพร่ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ เรื่องราวประวัติศาสตร์ของชนชาติอย่างแท้จริงควรจะถูกเปิดเผย การเปิดโฉมหน้าประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชูจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะภายใต้เงื่อนไขที่ชนเผ่าชูได้อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย จึงทำให้ชนเผ่าชูเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในสายตาของประเทศไทย และด้วยแนวคิดเรื่องการสร้างรัฐชาติจากกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของคนในชนเผ่าชูถูกเบียดขับจากฝ่ายที่มีอำนาจในการปกครอง การสร้างรัฐชาติโดยใช้นโยบายกลืนชาติได้ส่งผลสะท้อน คนในชนเผ่าชูจึงอาจดูเหมือนว่าเป็นราษฎรชั้นสองของประเทศไทยที่ถึงแม้ว่าจะมีบัตรประจำตัวเหมือนกับคนไทยทั่วไป แต่ก็ยังไม่มีสิทธิมีเสียงหรือได้รับความเป็นธรรมอย่างเต็มรูปแบบ เหมือนกับคนไทยที่ถือบัตรประชาชนไทย การศึกษาค้นคว้ารากเหง้าประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชูจึงมีความหมายมาก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถยืนยันได้ว่า ชนเผ่าชูได้อ่อนริ่งทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ จนกระทั่งทุกวันนี้ป่าผืนใหญ่ที่ชนเผ่าชูได้อาศัยถูก

ประกาศเป็นมรดกทางธรรมชาติของโลก ภูมิปัญญาของคนในชนเผ่าซุที่ได้มีการส่ง
สอนถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจึงเป็นสิ่งที่ควรจะศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดสำนึกทางประวัติ
ศาสตร์ภายในชุมชนและเพื่อเผยแพร่ให้กับสาธารณชนได้รับรู้

นอกจากนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ของชนเผ่าซุยังมีความสำคัญที่
จะทำความเข้าใจใหม่อีกครั้งให้กับสังคมเมืองและผู้ที่มีอำนาจ เพราะในช่วงเวลาที่ผ่าน
มาผู้ที่มีอำนาจรัฐไม่เคยคิดที่จะพยายามทำความเข้าใจในวิถีคิดของคนในชนเผ่าซุ บัดนี้
ถึงเวลาแล้วที่ชนเผ่าซุจะบอกว่าซุคือใคร ความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ของชนเผ่าซุ
จะถูกอธิบายและให้ความหมายผ่านทางโครงการวิจัย “ย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุ “ ซึ่งอาจ
จะเป็นบทเรียนก้าวแรกของคนชนเผ่าซุที่ก้าวกระโดดจากความเป็นราษฎรชั้นสองของ
ประเทศเข้ามาสู่แวดวงของชนชั้นนำของสังคม ความคิดของนักวิชาการมักจะได้รับการ
ยอมรับว่าถูกต้องเสมอในสังคมไทย ดังนั้นในวันนี้เป็นวันที่คนแห่งชนเผ่าซุได้มีโอกาส
เข้ามาทำงานวิจัยอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างประวัติ
ศาสตร์ของตนเอง จึงมีคุณค่าและมีความสำคัญมาก

ความสำคัญของการศึกษาเพื่อต้องการจะค้นคว้าหาภูมิหลังที่มา
ทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าซุที่ถูกปกปิดมาเป็นเวลานาน หลังจากการศึกษาแล้วจะได้
นำเนื้อหาและคุณค่าต่างๆของภูมิปัญญาดั้งเดิมเสนอออกมาให้สังคมได้รับรู้ ทั้งนี้ใน
การศึกษาประวัติศาสตร์ของชนเผ่าซุจะเปิดโอกาสให้คนในชนเผ่าได้เข้ามามีส่วนร่วม
ในการบันทึกประวัติศาสตร์ของชนเผ่าด้วยคนของชนเผ่าเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่าง
แท้จริงกับชุมชน และความสำคัญอย่างยิ่งของการศึกษาวิจัยคือ เป็นการนำเสนอข้อมูล
ให้กับทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อรัฐจะได้กำหนดแนวนโยบายที่สอดคล้องกับวิถีของชุม
ชน ทำให้ชุมชนซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของกลไกอำนาจรัฐสามารถมีชีวิตอยู่อย่าง
ปกติสุข ดังนั้นการวิจัยภายใต้โครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุจึงเป็นโครงการวิจัยที่มุ่ง
เน้นไปที่ชุมชนได้มีสิทธิมีเสียงในการกำหนดทิศทางของตัวเอง

ภูเขาโต่วปอง เส้นกั้นอาณาเขตแดนไทยกับพม่า ที่ชายแดนด้านตะวันตก
สายน้ำเคอหระ

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชู

คณะวิจัยโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุ ได้เลือกพื้นที่ศึกษาของโครงการตามขอบเขตของความเชื่อแบบตะหละโคว โดยทำการศึกษาในเฉพาะพื้นที่ “สังเปาะไตย” เท่านั้น การกำหนดพื้นที่โดยยึดหลักความเชื่อแบบตะหละโคว เป็นการกำหนดโดยใช้เส้นแบ่งทางวัฒนธรรม โดยได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นพื้นที่ “สังเปาะไตย” กับพื้นที่ “วิปเปาะไตย” พื้นที่ “สังเปาะไตย” หมายถึง พื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มั่งคั่งด้วยศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรม เป็นพื้นที่บังเกิดชุมทรัพย์ พื้นที่ “วิปเปาะไตย” หมายถึงพื้นที่ที่เสื่อมเสีย ขาดศิลปวัฒนธรรม ขาดคุณธรรม เป็นพื้นที่ที่มีการกินเหล้าเมายา เป็นพื้นที่ของความวิบัติ เนื่องจากผู้คนไม่ยึดถือในข้อห้าม ข้อกำหนดของตะหละโคว พื้นที่สังเปาะไตย ครอบคลุมพื้นที่อยู่ 3 ช่วง คือตั้งแต่แม่น้ำเคอหะระจนถึงแม่น้ำแม่กะสะ เรียกว่า เขตไน้เกาะเราะ ตั้งแต่แม่น้ำแม่กะสะจนถึงแม่น้ำจ้วยยะ เรียกว่า เขตไม้หน่อเราะ และตั้งแต่แม่น้ำจ้วยยะจนถึงไล่ถ่องคู้ เรียกว่า เขตปุเปียกะ พื้นที่สังเปาะไตยถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นที่บำเพ็ญศีลของพระอินทร์และของตะหละโคว ที่สำคัญถือเป็นพื้นที่ที่จะนำไปสู่ยุคพระศรีอารีย์ จึงมีข้อกำหนดข้อห้ามที่เคร่งครัดสำหรับผู้ที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นการห้ามดื่มเหล้า ห้ามกินเหล้า ห้ามเป็นชู้ผิดลูกเมียคนอื่น ห้ามเลี้ยงหมู ห้ามเลี้ยงไก่ ห้ามกินหมู ห้ามกินไก่ การอธิบายความหมายของสังเปาะไตย สามารถอธิบายได้ในสองความหมาย นั่นคือความหมายแรกเป็นความหมายในเชิงพื้นที่ ตามที่ได้อธิบายดังกล่าวแล้ว และความหมายที่สองหมายถึงความเป็นสังเปาะไตยแบบภายใน นั่นคือถ้าหากคนที่ประพฤติดีประพฤติชอบอยู่ในศีลในธรรม ไม่กินเหล้าเมายา ปฏิบัติตนตามข้อห้ามความเชื่อ ก็เรียกได้ว่าเป็นคนสังเปาะไตยเช่นกัน

พื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวรยังได้ถูกกำหนดขอบเขตตามความหมายของรัฐอีกด้วย โดยเข้ามาซ้อนทับกันสองหน่วยงาน คือ หน่วยงานทางการปกครอง ที่ได้เข้ามากำหนดขอบเขตพื้นที่ให้เป็นตำบล หมู่บ้านในอดีตพื้นที่นี้ได้แบ่งการปกครองออกเป็นสองตำบลคือตำบลไล่โว่และตำบลเลียวกา (ลังกา) ซึ่งได้ตั้งหน่วยงานของอำเภออยู่ที่กองเผ่อ (ปัจจุบันเป็นที่ทำการของหน่วยพิทักษ์ป่าไม้) ต่อมาทางการปกครองได้ยุบพื้นที่ให้เหลือการปกครองเพียงตำบลเดียว คือในปัจจุบันเป็นตำบลไล่โว่เพียงตำบลเดียวหน่วยงานของกรมป่าไม้ที่ได้เข้ามาจัดการในพื้นที่ได้เข้ามากำหนดขอบเขตว่าเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เมื่อปี พ.ศ.2517 โดยได้มีประวัติ

ความเป็นมาว่าเมื่อปี พ.ศ.2508 เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตบ้านโป่งได้ทำหนังสือถึงอธิบดีกรมป่าไม้ เรื่องแหล่งสัตว์ป่าที่สมควรประกาศห้ามการล่าสัตว์ป่า ห้วยซ่งใต้ ดงวี ตะเลอะ เซอะและทุ่งใหญ่ ซึ่งกรมป่าไม้ก็เห็นด้วย ปี พ.ศ.2510 กองบำรุง กรมป่าไม้ พิจารณาเห็นว่า ป่าทุ่งใหญ่มีความเหมาะสมที่จะประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จึงได้ส่งหัวหน้าฝ่ายจัดการสัตว์ป่า เข้าไปทำการสำรวจสภาพป่าอีกครั้ง เมื่อปี พ.ศ.2515 กองบำรุงได้เสนอเรื่องไปยังอธิบดีกรมป่าไม้ และได้มีหนังสือของกรมป่าไม้ แจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดตาก เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2515 ขอให้ทางจังหวัดระงับการอนุญาตใดๆที่กระทบกระเทือนต่อแผนการจัดการป่าเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เดือนมกราคม พ.ศ.2516 กรมป่าไม้ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปทำการสำรวจเพื่อเตรียมการจัดตั้งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2516 ได้มีคณะบุคคลกลุ่มใหญ่นำอาวุธและเฮลิคอปเตอร์ของทางราชการเข้าไปลักลอบล่าสัตว์ป่าหวงห้ามในบริเวณป่าทุ่งใหญ่ จนเกิดเฮลิคอปเตอร์ตกที่จ.นครปฐม ทำให้เกิดการคัดค้านจากกลุ่มอนุรักษ์และประชาชนทั่วไปอย่างรุนแรง เดือนเมษายน พ.ศ.2517 ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรได้รับประกาศตามพระราชกฤษฎีกาให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยใช้ชื่อว่า “เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร “ (ศรัณย์ บุญประเสริฐ....รู้จักทุ่งใหญ่นเรศวรกันเถอะ) ซึ่งมีอาณาเขตรอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัดคือ ตำบลชะแล อำเภอกองคา จ.กาญจนบุรี และพื้นที่บางส่วนตอนใต้ของจ.ตาก ในเขตตำบลแม่จัน และตำบลแม่ละมั่ง อำเภออุ้มผาง จ.ตาก เป็นจำนวนพื้นที่ถึง 3,200 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณสองล้านไร่ โดยทางด้านทิศเหนือติดต่อกับพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง จ.ตาก ทิศตะวันออกติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จ.อุทัยธานี ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดต่อกับป่าสงวนแห่งชาติน้ำโจน ทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดกับเขตล่าสัตว์ป่าบึงเกริงกะเวียและหนองน้ำซับ ทิศตะวันตก ติดกับพื้นที่ป่าสงวนแะพาลอน ในประเทศพม่า

ดังนั้นในการเลือกพื้นที่ศึกษาของโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุ จึงเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษซับซ้อน คณะวิจัยได้ทำการศึกษาและทำงานภาคสนามในพื้นที่สองจังหวัด อันประกอบด้วย 6 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านสะเนพ่อง หมู่บ้านกองม่องทะ หมู่บ้านเกาะสะเดิง หมู่บ้านทิล่ป่า หมู่บ้านจะแก ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จ.กาญจนบุรี และจำนวน 7 หมู่บ้านคือหมู่บ้านเกริงโบ้ หมู่บ้านตะละคล่อง หมู่

บ้านแม่จันทะ หมู่บ้านทึบาเก้ หมู่บ้านซ่งเป๊ะ หมู่บ้านไถโวทา หมู่บ้านไถ่ถ่องคู้ ตำบลแม่จัน อำเภอดຸ້ມผาง จ.ตาก เพราะเกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบตะหละโคว คณะวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยพื้นที่ควบคู่ไปด้วยกันกับการแบ่งขอบเขตพื้นที่ตามความหมายของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของหน่วยงานทางอำเภอและหน่วยงานของกรมป่าไม้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่การทำงานของโครงการวิจัยย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุนมี 3 ระบบซ้อนกันอยู่ คือ 1. พื้นที่ทางการปกครอง ที่มีการครอบคลุมบางตำบล บางอำเภอ ของจังหวัดกาญจนบุรีและบางตำบล บางอำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี 2. พื้นที่ที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่ถูกประกาศโดยกรมป่าไม้วัวเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ด้านตะวันตก จ.กาญจนบุรี และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก จ.ตาก 3. พื้นที่ทางความเชื่อ ศาสนาและพิธีกรรมของชนเผ่าซุน ที่พูดถึงความเชื่อว่าเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ เป็นดินแดนของการบำเพ็ญเพียรภาวนาเพื่อไปสู่ความหลุดพ้น

พิธีกรรมบุญกองไฟที่หมู่บ้านไถ่ถ่องคู้

บทที่ 2 การสร้างสำนักทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าซุ

ความหมายของ “ซุ” ซุเป็นคำเรียกตนเองหรือชื่อเผ่าพันธุ์ของตนเอง

แต่คนโดยทั่วไปจะรู้จักคำว่า “โพล่ง” มากกว่า และมักจะตีความเอาว่าชนเผ่าซุเป็นกะเหรี่ยงโพล่ง หรือบางก็เรียกกันว่ากะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งถ้าจะอธิบายตามรากศัพท์แล้วคำว่า “โพล่ง” เป็นคำเรียกในภาษาซุ หมายถึงคน หรือคนซุ (โพล่งซุ) นั่นเอง มีความหมายเดียวกับคำว่า “ปกากะญอ” ในภาษาของชนเผ่าสกอ (ส่อง) ที่มีความหมายว่าคนหรือตรงกับคำว่า “เกอเหย่ยว” ในภาษาพม่าที่มีความหมายว่าคนเช่นเดียวกัน ส่วนคำว่า “กะเหรี่ยง” เป็นคำที่คนไทยเรียกตามภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า KAREN แต่ไม่ได้มีความหมายในสำนักทางประวัติศาสตร์ของคนชนเผ่าซุแต่อย่างใด

ซุเป็นชนชาติมุหละ (ดั้งเดิม) ที่เรียกเผ่าตัวเองว่า ซุนื่อพู แต่ในปัจจุบันคนที่รู้จักชื่อนี้มีน้อยมาก นอกจากจะเป็นผู้ที่ค้นคว้าศึกษาจริงๆ เผ่าซุไม่ได้มีแค่ในพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวร ในประเทศพม่าก็มีชนเผ่าซุ แต่พม่าเรียกว่าเกอเหย่ยวโปว์ ก็หมายถึงชนเผ่าซุ แต่ด้วยชนชาติอื่นๆ เช่น ฝรั่งเศส พม่า ไทย พวกเขาไม่ได้พูดถึงชื่อของชนเผ่านี้ เพราะไม่ได้มีความเข้าใจและไม่ได้มีการศึกษาอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นข้อจำกัดในการศึกษาเรียนรู้ ด้วยภาษาของชนเผ่าซุเป็นภาษาที่คนในเชื้อชาติอื่นๆ ไม่ได้มีการศึกษาและเรียนรู้ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ดังนั้นด้วยวิธีการศึกษาและระบบการศึกษาที่อยู่กันคนละระบบ ทำให้เป็นข้อจำกัดในการสื่อสารและการถ่ายทอด และคนจากเชื้อชาติอื่นที่เข้ามาศึกษาก็ได้ตีความเอาเองว่าเป็นความถูกต้องแล้ว โดยที่ไม่ได้มีการตรวจสอบอีกครั้งจากคนในชนเผ่าซุ ทำให้ข้อมูลต่างๆ ที่คนภายนอกเข้ามาศึกษาและถ่ายทอดจึงเป็นการบิดเบือนความจริง ความเป็นจริงของชนเผ่าจึงไม่ถูกปรากฏ ดังนั้นเมื่อโครงการวิจัยย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุ ได้ทำการศึกษา โดยมีคนแห่งชนเผ่าซุได้เข้าร่วมทำงานด้วย ทำให้ความชัดเจนของการศึกษาจึงมีมากขึ้น ทั้งนี้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนของชนเผ่าได้ถูกเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างตรงไปตรงมา ข้อมูลของโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าซุจึงเป็นข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ในตำรา คัมภีร์โบราณของผู้รู้ในพื้นที่สี่เปาะโตย ซึ่งคนโดยทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้ เพราะเป็นเรื่องที่เข้าถึงยากมาก ต้องมีการศึกษาภาษาเขียนของชนเผ่าตามการจารึกอยู่ในรูปแบบโบราณ และผู้รู้เป็นผู้ถ่ายทอดให้เฉพาะคนที่มีความสนใจ การศึกษาจะต้องมีการวิเคราะห์ร่วมกัน ตีความสิ่งที่อยู่ในบันทึกร่วมกันเพราะเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของคนรุ่นก่อน

การบวชเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษา

เชลาคูหล่ง ปิณฺณชานของชนเผ่าได้เล่าว่าในสมัยก่อนคนชนเผ่าชฎกอด
 จี้จากคนชนชาติมอญ ถูกกีดกันไม่ให้บวชเป็นพระ ถูกกล่าวหาว่าเป็นชุมชนที่สกปรก
 ต้อยต่ำ ชนเผ่าชฎกอดถูกกระทำมาไม่รู้เท่าไร ตั้งแต่สมัยชนเผ่าชฎต่อสู้กับชนชาติ

มอญ และช่วงที่ชนเผ่าชูลู้กับชนชาติพม่า ประวัติศาสตร์การจาริกของชนเผ่าถูกบิดเบือนมาโดยตลอด แม้กระทั่งนักวิจัยคนไทย คนต่างประเทศ ที่เข้ามาศึกษาวิถีชีวิตของคนในชนเผ่าชูลู้แล้วก็ตีความเอาเอง แล้วขีดเส้นว่าสิ่งที่เขาเข้าใจคือเส้นทางที่แท้ของชนเผ่าชูลู้ เช่น ประวัติศาสตร์ได้จารึกถึงว่าชนชาติชูลู้ได้ต่อสู้กับพม่าเรื่องดินแดน โดยมีการใช้กำลังอาวุธสงคราม แต่ในขณะที่เป็นจริงความรู้สึกนึกคิดของคนในชนเผ่าชูลู้ไม่ได้ความคิดเรื่องการทำสงคราม วิธีการรบด้วยการใช้อาวุธไม่ใช่เส้นทางของคนในชนเผ่าชูลู้วิถีของคนชูลู้ไม่ชอบใช้ความรุนแรง การต่อสู้ด้วยอาวุธไม่ใช่เครื่องมือในการแก้ปัญหา คนในชนเผ่ารักสันติภาพ

จากการบันทึกปากคำของผู้เฒ่าและชนชั้นนำหลายคนในชนเผ่าจากการเปิดวงสนทนาร่วมกันในประเด็นชนเผ่าชูลู้กับแนวทางอุดมการณ์ในการสร้างชาติ ลุงหม่องเป ผู้รู้จากชุมชนทิลี่ป่า ได้บอกว่าความเป็นเชื้อชาติชนชาติของชนเผ่าชูลู้ จะเป็นไปตามคำสั่งสอนมรดกตกทอดกันมาว่า คนในชนเผ่าชูลู้จะไม่ถือเอาของใคร แต่ยึดเอาทุกอย่างเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันตั้งแต่เงินทอง อาหารการกินและทุกสิ่งทุกอย่าง สิ่งเหล่านี้ยังคงฝังแน่นอยู่ในความคิดของคนในชนเผ่า คนในชนเผ่ายึดหลักความเท่าเทียมกัน ไม่มีความต่ำสูงทางสังคม ไม่มีการยกย่องว่าใครเป็นใหญ่ แต่นับถือตามหลักการ ตามบทบาทหน้าที่ ไม่ได้ยึดหลักอำนาจในการปฏิบัติ ในการเข้าหายึดหลักความเมตตา การกระทำใดๆไม่เป็นไปเพราะความหวาดกลัว ดังนั้นคนชนเผ่าจึงไม่เคยนึกถึงบ้านเมืองในลักษณะที่เป็นประเทศหรือเขตแดน ไม่มีความต้องการที่จะยึดถือครอบครองเอาพื้นที่ใดๆเพราะไม่รู้ว่าจะทำอะไร

ในความหมายของคนชนเผ่าชูลู้ การอยู่ร่วมกัน กินร่วมกัน ก็เพียงพอแล้วสำหรับสถานการณ์สงครามที่เกิดขึ้นมานั้น สามารถพูดได้ว่าไม่ได้เกิดจากคนของชนเผ่า แม้กระทั่งกองทัพ KNU ก็ไม่ใช่จุดเริ่มต้นของชาวชนเผ่า แต่เป็นความคิดที่เกิดจากคนพม่า คนอังกฤษ จนทำให้คนเผ่าสกอต้องจับอาวุธขึ้นมาต่อสู้ สำหรับคนชนเผ่าเองก็ไม่มีความคิดเรื่องการทำสงคราม เพราะไม่รู้ว่าจะทำสงครามไปเพื่ออะไร จากการวิเคราะห์ของผู้รู้ในชนเผ่าค้นพบว่าสาเหตุที่กองทัพ KNU ต่อยุ่ไม่สำเร็จก็เนื่องมาจากอุดมการณ์ของคนในชนเผ่าที่ยังคงยึดถือในเรื่องของการถือกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ไม่ยึดหลักอำนาจในการปฏิบัติ ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นใดๆที่จะต้องมีประเทศ เพราะการอยู่ร่วมกัน กินร่วมกัน ก็เพียงพอแล้ว

“สงครามไม่ใช่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับพวกเรา อุดมการณ์ของคนในชนเผ่าจะ
ไม่มีความคิดเรื่องการทำสงครามและห้ามกระทำโดยเด็ดขาด “ ลุงหม่องเป่ ผู้รู้จัก
ชุมชนทีไ่ป่าได้ถ่ายทอดความคิดเอาไว้

ลุงเนเต๊ะ นักปราชญ์คนสำคัญของชนเผ่า ลุงเนเต๊ะเป็นผู้นำทางด้าน
พิธีกรรมศาสนาและความเชื่อของชุมชนแถบตำบลแม่จัน ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
แนวทางอุดมการณ์สร้างชาติว่า ประเด็นเกี่ยวกับ “ ประเทศ “ ของคนชนเผ่าว่า “ คนใน
ชนเผ่าถือเอาแผ่นดินเป็นประเทศ ไม่มีการแบ่งชนชาติ ไม่มีการขีดเส้นแบ่งอาณาเขต
แดน เพราะถือว่าเป็นผืนแผ่นดินเดียวกัน ถ้าจะถามว่าประเทศดินแดนของชนเผ่าชอยู่
ที่ใด ก็ตอบได้ว่าประเทศดินแดนของชนเผ่าชอยู่ตรงไหนก็ได้ที่เป็นแผ่นดิน “

อุดมการณ์ในเรื่องประเทศเขตแดนในโลกทัศน์ของคนแห่งชนเผ่า
ลุงเนเต๊ะบอกว่าคนในชนเผ่าไม่จำเป็นต้องสร้างประเทศ เพราะแผ่นดินก็คือประเทศที่
ให้คนในชนเผ่าได้อยู่อาศัย คนในชนเผ่าถือเอาแผ่นดินคือผู้ให้สูงสุด ผู้ที่ลืมนั่นคือผู้
เนรคุณ มนุษย์ที่อื่นๆก็ควรจะมีเชื่ออย่างนี้ ให้ความเคารพกับแผ่นดิน ในขณะนี้
คนในชนเผ่ากำลังต่อสู้เพื่อค้นหาสิ่งที่เป็นความจริง หัวใจของการต่อสู้คือการค้นหาสัจ
ธรรม ทะลະโควได้มีคำสอนเอาไว้ว่าในสถานการณ์สงครามคนชนเผ่าเวลาอยู่ใน
สนามรบจะหันกระบอกปืนไปด้านหลัง เป็นนัยยะว่าเป็นแนวความคิดในการค้นหาสัจ
ธรรม ลุงเนเต๊ะมีความคิดเห็นว่าแนวทางอุดมการณ์ในการสร้างชาติของชนเผ่าชนั้น
จะต้องหันกลับไปสู่ประเพณี ข้อห้าม ความเชื่อ หันมาเคารพคุณค่าในสิ่งที่มีอยู่แล้ว
เห็นความสำคัญในกรอบของศีลธรรมซึ่งเป็นหัวใจในการสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้น
ในชุมชน

ลุงอ่องพิโจ ผู้นำทางความคิดคนสำคัญอีกคนหนึ่งคนหนึ่งในชนเผ่าที่มีบทบาท
นำทางด้านการเมืองตามแนวชายแดนได้ให้มุมมองทางการเมืองที่น่าสนใจโดยคิดว่าเป้า
หมายสูงสุดของคนชนเผ่าคือ การคิดถึงพื้นที่ที่สามารถยืนอย่างเท่าเทียมกัน ต้องได้พื้นที่
ที่ตรงนั้นเสียก่อนอย่างอื่นจึงจะตามมาในภายหลัง พื้นที่ตรงนั้นอาจจะเป็นเขตแดนของ
ชนชาติชนเผ่าด้วยกันหรืออาจจะอยู่ร่วมกับชนชาติอื่นๆ ก็ได้ แต่ต้องให้ชนชาติชนเผ่า
ได้สามารถลุกขึ้นยืนอย่างเท่าเทียม สำหรับแนวทางวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งดินแดนของ
ตนเองมี 2 แนวทางหลักๆด้วยกันคือ แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการรักชาติ รักเผ่า
พันธุ์ตัวเอง กับอีกแนวทางคือแนวทางในการต่อสู้ด้วยอาวุธ ในที่นี้หมายถึง KNU โดย

มีวัตถุประสงค์ของการต่อสู้เพื่อเป้าหมายร่วมกันกับทุกเผ่าพันธุ์ในประเทศพม่า ในการต่อสู้จะใช้ 2 แนวทางหลักเพื่อต่อสู้ยืนหยัดให้มีดินแดนยืนอยู่ได้ โดยพยายามไม่ให้เกิดความขัดแย้งในแต่ละชนเผ่า

ถ้าหากจะพูดถึงเรื่องความรักชาติ ลุงอ่องพิงใจได้ให้ความหมายถึงว่า จิตสำนึกร่วมกันในการลุกขึ้นต่อสู้ “เรายืนอยู่ภายใต้การกดขี่จากชนชาติอื่น เราต้องการลุกขึ้นยืนจากการถูกกดขี่ เราถูกกดขี่จากพม่า เรากำลังต่อสู้กับพม่า เป้าหมายสูงสุดของการต่อสู้เราไม่อาจบอกได้ว่าดินแดนหรือประเทศ แต่เราต้องการความเป็นอิสระ ไม่ต้องการให้ใครมากดขี่ ให้เกิดความเท่าเทียมกันในการดำรงอยู่ใครจะเป็นผู้นำก็ได้ แต่ขอให้อยู่อย่างอิสระภายใต้การปกครองที่เป็นธรรม “

วิถีคิดของคนในชนเผ่าจะเคารพในกฎเกณฑ์ ข้อห้าม ความเชื่อ พิธีกรรมที่สามารถควบคุมพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้อย่างมีเอกภาพ คำสอนของผู้เฒ่าจะบอกเล่าถึงการนอบน้อมต่อการใช้ทรัพยากรเป็นวิถีคิดที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยลอยๆ แต่ได้เชื่อมโยงถึงเรื่องจิตวิญญาณ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม จนกลายเป็นวิถีชีวิตที่มีความยั่งยืนอยู่บนรากฐานความคิดของคนในชนเผ่า คนเราต้องอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต้องเคารพความจริง เคารพในความเชื่อตรง คนเราต้องให้คุณค่ากับตัวเอง ขณะเดียวกันก็ต้องให้ความเคารพต่อสรรพสิ่งรอบข้างตัวเรา เพราะถ้าเราไม่ให้คุณค่ากับตัวเราเองแล้ว และไม่มีการเคารพในคุณค่าของสรรพสิ่งต่างๆจะทำให้มนุษย์กับธรรมชาติอยู่ร่วมกันไม่ได้ (ลุงยูแพร พัทธกษชาติศิริ หมู่บ้านไล่โว่-ชาราวะ สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2543)

พิธีกรรมผูกข้อมือ

มนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเองก็ต้องให้คุณค่า โดยเป็นการให้คุณค่าในตัวของแต่ละคน การให้คุณค่าคือการที่มนุษย์มีจุดเริ่มต้นมาจากความศรัทธาในชีวิต เชื่อว่าคนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ แต่ต้องอยู่อย่างให้การเคารพและให้คุณค่ากับธรรมชาติ เพราะตัวกฎเกณฑ์ธรรมชาติจะเป็นตัวควบคุมมนุษย์ ธรรมชาติ จักรวาล มนุษย์ ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้นคนที่อยู่กับป่าจะต้องให้ความเคารพต่อธรรมชาติและจักรวาล คน สัตว์ ป่า ก็เป็นสรรพสิ่งที่เป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาล ดังนั้นจึงสามารถอยู่ร่วมกันได้ (ลุงหม่องเป กนกกรกุล หมู่บ้านทิงไผ่ สัมภาษณ์ 28 กรกฎาคม 2545)

แนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันของคนกับธรรมชาติ คนในชนเผ่าซุมมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีอยู่จริง มีอยู่ในสรรพสิ่ง อยู่ในดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว คนเรามองไม่เห็นแต่สามารถสัมผัสได้ ถ้าหากคนเราเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในพลังของธรรมชาติ สิ่งเหล่านั้นก็จะสะท้อนกลับมาหาตัวเรา การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เราจะต้องเคารพตัวเราเองก่อน เคารพในสิ่งที่ตัวเองเป็น เคารพความคิด เคารพการกระทำของตัวเอง ในขณะที่เราเคารพตัวเองเราก็ต้องเคารพสิ่งที่อยู่รอบข้างตัวเราเองด้วยเช่นกัน ทุกอย่างรอบข้างตัวเราเป็นครูได้ทั้งหมด ธรรมชาติ ต้นไม้ ใบไม้ สายน้ำ แผ่นดิน จะเป็นครูให้กับมนุษย์เรา ถ้าหากเราให้การเคารพและพร้อมที่จะเรียนรู้เอาจากธรรมชาติ เพราะ

ธรรมชาติมันมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวอยู่แล้ว (เซลาคูล่ง ชูโนเกาะเราะ สัมภาษณ์ 6 สิงหาคม 2544)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของคนในชุมชนอยู่บนความคิดความเชื่อ ว่าธรรมชาติมีสิ่งคุ้มครอง ช่งทะรีคือเจ้าแห่งแผ่นดิน รุกขจือคือเจ้าแห่งต้นไม้ โพตุก็คือ เจ้าแห่งสายน้ำ พิปือโฮย คือเทพแห่งต้นข้าว มนุษย์ไม่ใช่เจ้าของธรรมชาติแต่เป็นผู้มา หยิบยืมธรรมชาติเอาไปใช้ ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้เป็นสิ่งที่มนุษย์จะจับจองได้ มนุษย์เป็นเพียงผู้มาขอใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความเคารพและตอบแทนบุญคุณ ความพอดี เพียงพอต่อการยังชีพ ไม่มีความคิดเรื่องการสะสม เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ ในการควบคุมปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนตามหลักคิดของคนในชนเผ่า ชู คนในชุมชนจะดำรงชีวิตด้วยการทำไร่ข้าวเป็นหลัก ระบบไร่หมุนเวียนที่ปลูกข้าวใน ระยะเวลาสั้นๆแล้วทิ้งให้พื้นดินฟื้นตัวในระยะเวลาสั้นจึงกลับมาทำไร่ในพื้นที่เดิม ใน ไร่ข้าวชาวบ้านปลูกผักนานาชนิดลงไปในพื้นที่เดียวกับที่ทำไร่ข้าว ทำให้ได้มีข้าว พืช ผักกินได้ตลอดทั้งปี

การเลือกที่ดินเพื่อทำไร่ในแต่ละปี ทุกครัวเรือนต้องมีการปรึกษารือ กันเพื่อเลือกพื้นที่ร่วมกัน โดยการปรึกษากับคณะกรรมการอาวุโสของหมู่บ้าน พื้นที่ ที่ใช้ประโยชน์ในแต่ละปีไม่มีการจับจองเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล การเลือกพื้นที่จะ ดำเนินไปตามความคิดความเชื่อของวัฒนธรรมชุมชน ทั้งด้านการขอใช้ที่ดินจากช่งทะรี การถือผีสายมารดาเดียวกัน การถือเจ้าป่าเจ้าเขาเจ้าที่เจ้าทาง การถือโชคกลางต่างๆ ล้วน แล้วแต่ส่งผลต่อข้อห้ามและข้อปฏิบัติต่างๆในการเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมด้านนิเวศวิทยา และสอดคล้องกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ผืนดิน สัตว์ป่า สายน้ำ แผ่นดิน และป่า ใหญ่ที่โอบล้อมชุมชนทำให้คนในชนเผ่าชูได้ใช้ประโยชน์หลายอย่างจากธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นแหล่งอาหาร เป็นที่มาของเครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ดังนั้นในวิถีคิด ของคนชูจึงคิดว่า บ้านคือป่า ป่าคือชีวิตของชาวชุมชนในชนเผ่าชู

การทำไร่ของคนในชนเผ่า

สำหรับเรื่องความเชื่อในธรรมชาติ ชาวซุเชื่อว่าในทุกหนทุกแห่งของธรรมชาติมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีเจ้าที่คอยรักษาและเป็นผู้บันดาลให้เกิดภัยพิบัติต่างๆแก่มนุษย์ ถ้าหากมนุษย์ทำให้เจ้าไม่พอใจ ดังนั้นชาวซุจึงให้ความเคารพนับถือเทพหลายองค์เช่น เทพที่ให้ความคุ้มครองโลก (เซอะไม่ปี่เซอะโร ซึ่งเป็นเจ้าที่คุ้มครองทั้งยักษ์ เทวดาและโลกมนุษย์) เทพเจ้าผู้ดูแลแผ่นดิน (ช่งทะรี) เทพผู้ดูแลสายน้ำ (โพตุ๊ก) เทพผู้ดูแลต้นข้าว (ฟี่ป้อโฮย) เทพแห่งต้นไม้ (รุกขจือ) เทพที่คุ้มครองธรรมชาติหรือเจ้าป่า (กองกาซา) ดังนั้นวิถีชีวิตของคนในชนเผ่าซุจึงผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ลำดับชั้นความเชื่อของคนในชนเผ่าซุ

เซอะไม่เอ (พระอินทร์เป็นผู้ควบคุมและช่วยเหลือฝ่ายดีงาม)

เซอะไม่ปี่เซอะโร (เทพควบคุมฝ่ายมาร เป็นเจ้าแห่งยักษ์)

ตะหละโลว (เทียบเท่าพระพุทธเจ้าของศาสนาพุทธ)

ตะว่าโบ (เทียบเท่ากับพระสงฆ์)

เทพคุ้มครองดูแลธรรมชาติทั้งหมด เรียกว่า กองกาซา กอง แปลว่า ประเทศ

ขอบเขต อาณาจักร กาซา หมายถึง เจ้า

ที่ซา หมายถึง เจ้าแห่งน้ำ

ช่งทะรี หมายถึง เจ้าแห่งดิน

พีบือโฮย หมายถึง เจ้าแห่งคันข้าว

กาชาจือ หมายถึง เจ้าแห่งอากาศ

รุกขจือ หมายถึง เจ้าแห่งต้นไม้

เกชา หมายถึง เจ้าแห่งบ้าน

ข้องชา หมายถึง เจ้าแห่งบันได

ตามความเชื่อของคนในชนเผ่าซุ ผู้เฒ่าบอกว่าชีวิตครั้งแรกเกิดจากพระอินทร์ ซึ่งมีทั้งดีและชั่ว แต่แรกชีวิตยังดีงามและบริสุทธิ์อยู่ ต่อมาเกิดการเรียนรู้ในสมัยช่วงที่มีพระพุทธรูป ในช่วงสมัยที่ยังมีทะเลโคว และในช่วงสมัยที่มีตะว่าโปตาม ความเชื่อแบบทะเลโคว หรือเทียบเท่าในช่วงที่มีพระสงฆ์ถ่ายทอดคำสอนการเรียนรู้ เป็นช่วงเวลาของการเสื่อมถอย ในยุคนี้ยังไม่มี การแบ่งแยกเพศหญิงเพศชาย ได้อยู่รวมกันเป็นหนึ่งเดียว แต่ต่อมาในช่วงที่มีคองกาขานับแต่นั้นลงมาได้เริ่มมีการแบ่งแยกเพศหญิงเพศชาย ข้าวเป็นพระพุทธรูป หมายถึงว่าเป็นรูปอันประเสริฐ เป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงมนุษย์ มนุษย์เมื่อเกิดมาจนถึงยุคของตะว่าโปตามความเชื่อแบบทะเลโคว หรือเทียบเท่าในช่วงที่มีพระสงฆ์ มนุษย์จะเกิดความวุ่นวายเกิดเหตุร้ายเกิดขึ้นในโลก เพราะที่ไม่มีพระพุทธรูปและไม่มีทะเลโควที่จะให้การถ่ายทอดคำสอน ไม่มีการเชื่อฟัง ไม่มีคำสั่งสอนใครจะสั่งสอนมนุษย์เราได้ จะมีแต่สิ่งที่สั่งสอนมนุษย์คือรูปอันประเสริฐมาสั่งสอนมนุษย์นั่นคือ ข้าว หมายความว่า ธรรมชาติจะมาสั่งสอนมนุษย์เอง

ในชนเผ่าซุมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปกับข้าว ว่าเป็นเราะเจียะ หมายถึงว่าเป็นรูปอันประเสริฐสูงสุด โดยตามคำบอกเล่าของผู้รู้ในชนเผ่าบอกว่าพระพุทธรูปกับข้าว ได้มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำการทดลองพิสูจน์กันว่าระหว่างพระพุทธรูปกับข้าว นั้นสิ่งใดจะเป็นรูปอันประเสริฐ พระพุทธรูปบอกว่า ถ้าหากไม่มีเราไม่มีคำสั่งสอน มวลมนุษย์ก็จะอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีศีลธรรม จากนั้นพระพุทธรูปจึงหนีไป 3 ปี ไม่อยู่กับมวลมนุษย์ ทำให้ไม่มีคำสั่งสอนใดๆ ให้กับมวลมนุษย์ เมื่อครบตามสัญญาที่มีกับข้าวเอาไว้อีกกลับมาพบว่ามนุษย์ยังอยู่เหมือนเดิม มีอาหารการกินตามปกติ ต่อมาเมื่อถึงเวลาข้าวหนีไป หนีไปได้ไม่นานก็กลับมา เพราะว่ามันมนุษย์เรียกร้อง ข้าวจึงกลับมาอยู่กับมนุษย์

“ คำสั่งสอนที่มีอยู่ในมวณมนุษย์ที่พระพุทธเจ้าได้ให้ไว้ เทียบเท่ากับ ไบไม้หีบมือเดียว และในความเป็นจริงสิ่งที่ยังไม่ได้มีคำสั่งสอนเทียบกับไบไม้ทั้ง โลก คนในชนเผ่าเชื่อว่าพระพุทธเจ้าเอาคำสั่งสอนมาให้มวณมนุษย์เพียงไบไม้หีบมือ เดียวเท่านั้น “ (เซลาคุหล่ง ชูจากไน่เกาะเราะเซ)

ข้อค้นพบและจากการวิเคราะห์ร่วมกันของทีมงานวิจัย เรื่องราวคำบอก เล่าของผู้รู้ในชนเผ่าชู ประเด็นเกี่ยวกับพระพุทธเจ้ากับชาวนั้น เป็นความหมายถึงการ ต่อสู้ระหว่างความบริสุทธิ์ สิ่งดีงาม ซึ่งถือว่าเป็นนามธรรม เปรียบเทียบกับพระพุทธเจ้า ส่วนชาวนั้นเป็นความหมายถึงสัญลักษณ์ของรูปธรรม นั่นคือข้าวหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ปัญญาของคนในชนเผ่า จึงเป็นเรื่องของวิธีการต่อสู้ในวิธี คีระหว่างรูปธรรมกับนามธรรมนั่นเอง เป็นความคิดที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันที่มีความ เชื่อมโยงกันระหว่างรูปธรรมและนามธรรม เปรียบเหมือนกับ “ ข้าว “ เป็นคุณค่าที่เป็น รูปธรรมเห็นได้จริง คนเราขาดไม่ได้ คำสั่งสอนเป็นเรื่องของนามธรรมความดีงามที่ได้ ทำให้มนุษย์เราได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา

สำหรับเรื่องความเชื่อในธรรมชาติ ชาวชูเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งของธรรม ชาติมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีเจ้าที่คอยรักษาและเป็นผู้คลันดาลให้เกิดภัยพิบัติต่างๆแก่มนุษย์ ถ้าหากมนุษย์ทำให้เจ้าไม่พอใจ ดังนั้นชาวชูจึงให้ความเคารพนับถือเทพหลายองค์ เช่น เทพที่ให้ความคุ้มครองโลก เรียกว่า เซอะไม่ปี่เซอะโร ซึ่งเป็นเจ้าที่คุ้มครองทั้งยักษ์ เทวดาและโลกมนุษย์ สำหรับเทพที่ดูแลแผ่นดิน เรียกว่า ช่งทะรี สำหรับเทพที่ดูแลสาย น้ำ เรียกว่า โพตุ๊ก สำหรับเทพที่ดูแลต้นข้าว เรียกว่า ฟีบือโฮย สำหรับเทพที่ดูแลต้นไม้ เรียกว่า รุกขจือ สำหรับเทพที่คุ้มครองธรรมชาติและเจ้าป่าเจ้าเขา เรียกว่า คองกาซา ดัง นั้นวิถีชีวิตของคนในชนเผ่าชูจึงผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยความเคารพ

คองกาซา เป็นชื่อของเจ้าที่ปกครองผืนป่า ผืนดินและสัตว์ป่า เป็นเจ้าที่มี อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชนเผ่าชู และเป็นผู้ควบคุมดูแลการทำมาหากิน คองกาซา จะติดต่อสื่อสารกับมนุษย์ในรูปแบบของภัยพิบัติต่างๆ เช่น เป็นสัตว์ป่าเข้ามาในหมู่บ้าน ถ้ามีเสือเข้ามาในหมู่บ้านแสดงว่ามีคนทำผิดเรื่องชู้สาว ถ้ามีงูเข้ามาในหมู่บ้านหมายถึง การเกิดโรคภัยไข้เจ็บของหมู่บ้าน ถ้าชะนีร้องกลางคืน คนทั้งหมู่บ้านจะต้องอพยพหนี ไปนอนนอกหมู่บ้านหนึ่งคืน เพราะมีความเชื่อกันว่าจะมีเชื้อโรคผ่านเข้ามาในชุมชนใน ช่วงเวลานั้น ตอนเช้าถึงค่อยกลับเข้ามาในหมู่บ้าน ถ้าหากชะนีร้องกลางวันช่วงบ่าย

ตัวเดียว หมายความว่าจะได้ข่าวการเป็นม่าย จะเป็นข่าวการเป็นม่ายในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้านก็ได้ ถ้าชะนีร้องเป็นตัวเอง หมายถึงว่าจะมีพ่อม่ายเกิดขึ้น ถ้าชะนีร้องเป็นตัวเมีย หมายถึงว่าจะมีแม่ม่ายเกิดขึ้น ถ้าหากกระรอกร้องในเวลากลางคืน เรียกว่า ลีบ้องโตะส้อง หมายถึงการตายของชายหนุ่มโสด (โพล่วเพล่หล่าไถ่) อาจจะไม่ใช่คนในหมู่บ้านก็ได้ แต่ก็มีมีการแก้เคล็ดโดยให้หญิงสาวโสดเรียกขวัญของชายหนุ่มทุกคนกลับมา เพื่อไม่ให้ขวัญของชายหนุ่มได้ติดตามไปกับคนตาย ถ้าหากนกเขาร้องในเวลากลางคืน เรียกว่า ทูลยช่วยส้อง หมายถึงการตายของหญิงสาวโสด (โพล่วมือหน่องหล่าไถ่) ซึ่งอาจจะไม่ใช่คนในหมู่บ้านก็ได้ แต่ก็มีมีการแก้เคล็ดโดยให้ชายโสดเรียกขวัญหญิงสาวทุกคนกลับมา เพื่อไม่ให้ขวัญของหญิงสาวได้ติดตามไปกับคนตาย

ช่งทะรี เป็นเทพเจ้าผู้ดูแลแผ่นดิน คนชนเผ่าซุเชื่อว่ามีเทพเจ้าทั้ง 7 องค์ เป็นผู้ดูแลแผ่นดิน คือวิช่งทะรี วิช่งทะเรีย วิช่งแยเตาะ วิช่งการี วิเหนียเจียรา วิสาระถิ เทพธิดาองค์แรกเป็นผู้ดูแลรักษาดิน มีความเชื่อกันว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตคนในชนเผ่าซุมาก เพราะแผ่นดินให้กำเนิดสรรพสิ่ง คนในชนเผ่าซุจึงเชื่อว่าโลกประกอบด้วยธาตุทั้งสี่ คือดิน น้ำ ลม ไฟ ดินเป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นสุดท้าย และเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อเกิดสรรพชีวิตต่างๆในโลก ช่งทะรี เทพเจ้าผู้ดูแลแผ่นดินจึงมีความสำคัญมาก ทุกครั้งก่อนที่คนจะออกเดินทาง จะต้องเอาเท้าสองข้างสัมผัสกับแผ่นดินพร้อมกับพูดว่า “ เจ้าแม่ธรณีจงโปรดคุ้มครองข้าตลอดเวลาของการเดินทาง “ คนชนเผ่าซุมีความเชื่อว่าถ้าหากกระทำอย่างนี้ จะได้รับความปลอดภัยในการเดินทาง

วิถีชีวิตของชนเผ่าซุนอกจากถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าจากผู้เฒ่าสู่รุ่นลูกรุ่นหลานแล้ว ยังได้มีการบันทึกเรื่องราวเอาไว้ในหนังสือภาษาของตัวเองผ่านการขีดเขียนของผู้รู้และทำการถ่ายทอดให้กับผู้ที่มีความสนใจ กรณีตัวอย่างเช่น เซลาคุหล่ง ปัญญาชนชั้นแนวหน้าของชนเผ่าที่มีความเชื่อมั่นในวิถีทางของชนเผ่า ได้ทำการศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนสอนภาษาไฉ่ช่องวิ ซึ่งเป็นวิธีการเขียนภาษาของชนเผ่าอย่างหนึ่ง โรงเรียนสอนภาษาไฉ่ช่องวิมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการคิดอาวุธทางด้านภาษาให้กับชนรุ่นหลัง โดยให้มุมมองที่น่าสนใจว่า “ ภาษาเป็นสิ่งสำคัญ ภาษาเป็นเครื่องหมายแทนความคิด ภาษาเป็นคลังทางความคิดที่บรรจู้วัฒนธรรมเอาไว้ หนังสือจึงเป็นหีบที่บรรจู้วัฒนธรรม การรักษาสืบทอดภาษาของชนเผ่าจึงเท่ากับเป็นการรักษาวัฒนธรรม แต่ถ้าวัฒนธรรมนั้นถูกบรรจุอยู่ในคัมภีร์เป็นเพียงตัวอักษร เป็นเพียงความคิดที่ไม่ได้มีการปฏิบัติ

วัฒนธรรมนั้นก็ไม่ได้ถูกเพาะชำเป็นต้นกล้า ถ้าหากคนในชนเผ่าไม่มีการแต่งกายด้วยชุดของชนเผ่าแล้ว เปรียบเสมือนกับวัฒนธรรมนั้นถูกเก็บเอาไว้ในหีบ ดังนั้นภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย ประเพณี วัฒนธรรม จึงเป็นสัญลักษณ์ของความงอกเงยทางด้านวัฒนธรรมที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น “ (เชลาคูหล่ง สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2543)

คัมภีร์เวทย์มนต์

วิถีชีวิตและสิทธิในการดำรงอยู่ของชนเผ่าเป็นประเด็นที่น่าขบคิด เพราะทิศทางของชุมชนที่ดำรงอยู่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปราศจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับรัฐ ชุมชนในชนเผ่าก็เป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย รัฐไทยไม่ได้ยอมรับบนฐานของความเท่าเทียมกัน แต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์บนฐานอำนาจ เจ้าหน้าที่ของรัฐจากทุกหน่วยงานมีท่าทีและบทบาทที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไม่ได้เป็นเรื่องของความเข้าใจประชาชนอย่างแท้จริง คนในชนเผ่าจะถูกปฏิบัติเสมือนว่าเป็นราษฎรชั้นสองของประเทศ จะเป็นไทยโดยเชื้อชาติก็ไม่ใช่ จะเป็นชวในทางวัฒนธรรมก็ไม่เชิง บนสถานภาพที่กำลังกระหว่างความเป็นคนไทยเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมายไทย เพราะถ้าหากไม่มีบัตรประชาชนเหมือนกับคนไทยโดยทั่วไปก็จะถูกจับกุมและไม่มีเสรีภาพในการใช้ชีวิต เพราะถือว่าเป็นคนผิดกฎหมาย และมีผลในเชิงปฏิบัติคือจะถูกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ

ความมั่นคงของประเทศไทยเข้ามามีการจัดการและผลักดันออกไปจากพื้นที่ในเขตประเทศไทย ซึ่งถือหลักกฎหมายเป็นกฎระเบียบหลักในการจัดการสังคม ซึ่งเป็นภาพของความแตกต่างของชีวิตในชุมชนที่ยึดถือเอาหลักของความเชื่อเป็นตัวควบคุมกลไกของสังคม สังคมในชนเผ่าจะถูกจัดระเบียบโดยกฎกติกาของความเชื่อมากกว่ากลไกของกฎหมายหรืออำนาจ ดังนั้นทิศทางการเคลื่อนตัวของสังคมจึงเป็นไปอย่างปะทะกันในสองแนวทาง เพราะบางครั้งการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐก็ไม่ได้มีความเข้าใจในข้อห้ามความเชื่อของชุมชน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนในหลายกรณีจึงเป็นเรื่องของความไม่เข้าใจและความไม่ยอมรับต่อกัน

โจปลาซีเม็ง เยาวชนจากหมู่บ้านสะเนพ่องได้สะท้อนความคิดออกมาว่าการรุกรานเข้ามาของข้าราชการไทย โดยเฉพาะหน่วยงานของกรมป่าไม้ที่เฝ้ามองด้วยสายตาเคลือบแคลงว่าการที่ป่าไม้ถูกทำลายลงเพราะมีคนอาศัยอยู่ในป่าจึงเป็นผู้ทำลายป่า ด้วยวิธีคิดอันคับแคบนี้ทำให้กรมป่าไม้ได้พยายามขับไล่คนออกจากแนวผืนป่า โจปลาซีเม็งเล่าว่าแนวคิดเรื่องการพัฒนาได้เข้ามาอย่างชัดเจนเมื่อปี 2534 โดยทางกรมป่าไม้ได้พูดถึงคนกับป่าว่าจะต้องแยกออกจากกัน และมีแผนแม่บทในการจัดการย้ายคนออกจากพื้นที่ป่า แต่ในความคิดของโจปลาซีเม็งเชื่อว่า วิธีคิดของรัฐคงหาคำตอบให้กับชุมชนไม่ได้ เพราะการใช้บรรทัดฐานจากภายนอก ควรให้เวลากับการศึกษาชุมชนมากกว่าจะนั่งวางแผนงานกันในกระทรวงจากส่วนกลาง โดยไม่เห็นสภาพข้อเท็จจริงว่าเป็นอย่างไร ชาวบ้านอยู่กันอย่างไร ทำลายป่าจริงหรือไม่ เพราะในวิถีชีวิตของชุมชนไม่ได้ยึดหลักตามกฎหมาย แต่ยึดหลักเอาตามข้อห้ามความเชื่อ

วิธีคิดของคนในชุมชนจะเคารพสถาบัน กฎเกณฑ์ ข้อห้าม ความเชื่อ พิธีกรรมที่สามารถควบคุมพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนได้อย่างมีเอกภาพ คำสอนของผู้เฒ่าจะบอกเล่าถึงการนอบน้อมต่อการใช้ทรัพยากร เป็นวิธีคิดที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาลอยๆ วิธีคิดเหล่านี้ได้เชื่อมโยงถึงเรื่องจิตวิญญาณ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม จนกลายเป็นวิถีชีวิตที่มีความยั่งยืนบนรากฐานแห่งการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ และการพึ่งพาอาศัยอย่างเกื้อกูลต่อกัน

“ คำสอนของผู้เฒ่าได้เพียรสอนคนรุ่นแล้วรุ่นเล่าต่อกันมาว่า ผืนแผ่นดินนี้ไม่มีเจ้าของ ทุกสรรพชีวิตที่เกิดมาบนผืนแผ่นดินล้วนได้รับความเอื้ออาทรจากข่งพระ (แม่ธรณี) หลังจากเสร็จสิ้นฤดูกาลแห่งการทำไร่ จึงประกอบพิธีกรรมบิ้อซ่องคุ (

ทำบุญข้าวใหม่) เพื่อแสดงความกตัญญูต่อพื้อโฮย (เทพผู้ดูแลพืชผลในไร่) และให้หมาโบช่งทะรี กราบไหว้บูชาแผ่นดินที่เราขอใช้ในฤดูกาลที่ผ่านมา และให้กินแก่งทะรีไป “

เมื่อว่างเว้นจากกิจกรรมการทำไร่ คนในชนเผ่าจะใช้เวลาไปกับการซ่อมแซมบ้านไม้ไผ่ที่ผุพังเสื่อมโทรมไปเกือบทุกปี มีเวลาช่วงสั้นๆคือการรำตง ซึ่งเป็นเวทีของการแสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรม ด้วยเครื่องดนตรีไม้กึ่งจีนและศิลป์แห่งการขับร้องและเต้นรำที่เป็นไปตามจังหวะของธรรมชาติ เด็กสาวในชุดผ้าทอสีชาวยุติกับการส่งเสียงเพลงเจื้อยแจ้วท่ามกลางหุบเขา เป็นภาพที่บ่งบอกถึงความรู้ดีเยี่ยงสา แววดาที่เอียงอายเมื่อถูกสบตาจากชายหนุ่มที่ยืนชมอยู่ด้านข้าง ได้สะท้อนถึงภาพของชีวิตและวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ยังคงฝังรากเหง้าอยู่ในจิตใจผู้คน ในยามค่ำคืนเป็นภาพของเด็กวัยรุ่นนอกหาปลาในเวลากลางคืน โดยใช้เครื่องมือดักปลาที่เรียกว่า ไก่ ทำด้วยไม้ไผ่เป็นการหาอาหารสำหรับคนในครอบครัว เป็นภาพของชีวิตบุพกาลที่ไม่ได้พึ่งพิงวัตถุมากมาย

เด็กวัยรุ่นที่นี้ยามค่ำคืนถ้าหากไม่ได้ลงไปจับกบหาปลา ก็จะเดินเล่นกันในชุมชน เดินขึ้นบ้านโน้นลงบ้านนี้ ในมือจะถือเครื่องดนตรี ที่เรียกว่า แมนดารี เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันในหุบเขา เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด รูปร่างคล้ายกีตาร์ ถ้าหากใครได้ฟังแล้วจะมีอาการตกอยู่ในภวังค์ราวกับถูกสะกดจิตด้วยมนต์ลึงค์ของดนตรี เพราะสำเนียงเสียงร้องและดนตรีที่บรรเลงมันเป็นกลิ่นไอของความเป็นวิถีชุมชนของชนเผ่า เป็นการบอกเล่าเรื่องราวของการดำรงชีวิตและความเชื่อต่างๆของคนในหุบเขา

หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวในไร่มาแล้ว บทบาทของผู้หญิงในครอบครัวจะชัดเจนมากขึ้น นอกเหนือจากชีวิตประจำวันที่ต้องผ่าฟัน ตำข้าว หุงหาอาหารแล้ว ในช่วงเวลาหลังจากฤดูกาลของการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ผู้หญิงในครอบครัวจะทอดผ้าให้กับลูกๆ และสมาชิกในครอบครัวได้ใช้ ผู้ที่มีบทบาทมากในการออกแบบลวดลายผ้าจะเป็นคนเผ่าคนแก่ที่มีความชำนาญในงานศิลป์ เมื่อได้ถักทอดผ้าให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ใช้แล้ว ในส่วนที่เหลืออาจจะเป็นผ้าถุง หรือย่าม ก็อาจจะเอาไปขายเพื่อหาเงินตราไว้ใช้ในยามจำเป็น เพื่อนำเงินไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ต้องการซึ่งหาไม่ได้ในชุมชน แม้ว่าความต้องการแลกเปลี่ยนจะมีน้อยมากเพราะวิถีชีวิตคนในชุมชนสามารถปลูกข้าวได้เอง พืชผักก็ปลูกเอาเองบ้างหรืออาจจะเป็นการปลูกในไร่ข้าว กุ้ง หอย ปู ปลา ก็มเอาจากลำ

ห่วยที่ล้อมรอบชุมชน แต่สิ่งที่จำเป็นที่สุดและหาไม่ได้สำหรับชีวิตในหุบเขา คือ กลี๋ย ในความจำเป็นของชุมชนแต่ละแห่ง โดยประมาณบริโภคกลี๋ยประมาณปีละ 1 ตัน มันดูเหมือนอาจจะเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับคนในเมือง แต่มันเป็นเรื่องยากลำบากใหญ่หลวงสำหรับชีวิตคนในชนเผ่า

ชุมชนที่อาศัยอยู่ด้วยการแลกเปลี่ยน เงินตราสำหรับใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่หายากยิ่งนัก ยิ่งกว่านั้นภาพหลายๆอย่างที่คนเมืองหลายคนอาจจะไม่เคยรู้สึกแต่ก็ได้เป็นภาพที่กระทบจิตใจมากคือ ขณะที่เศษเงินสำหรับคนในเมืองหลวง คงจะหาคุณค่าและหาความหมายไม่ได้ แต่สำหรับชีวิตในหุบเขา เหรียญสลึง เหรียญห้า สิบสตางค์ เหรียญบาทมันมีคุณค่ามากเพราะมันมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อและพิธีกรรมที่ว่า เด็กๆในชนเผ่าทุกคนเมื่อเกิดออกมาแล้วพ่อแม่จะต้องหาเหรียญที่มีตราพระเจ้าแผ่นดินมาห้อยติดตัวเอาไว้ ด้วยความเชื่อที่ว่าถ้าหากห้อยเหรียญที่มีตราพระเจ้าแผ่นดินแล้ว จะทำให้เด็กมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เจ้าป่าเจ้าเขาจะได้ไม่มีเอาชีวิตไป

เราได้เรียนรู้คุณค่าและที่มาของเสื้อผ้า เราได้เรียนรู้ว่าความปราณีตต้องมาจากคนที่มีจิตใจอันละเอียดอ่อน เราได้กินข้าวที่มาจากหยาดเหงื่อแรงงานและสิ่งที่เราไม่มีวันลืมคือ ลุงเน่แสง ผู้เฒ่าคนสำคัญของชุมชนกองท่องเที่ยวเคยบอกกับเราเอาไว้ว่า “หากทุกคนไม่อยากจะเป็นอย่างนี้เพราะกลัวความยากลำบากแล้วไปรับจ้างทำงานในเมือง แล้วใครจะเป็นคนปลูกข้าวให้คนไทยทั้งประเทศกิน “ เราฟังแล้วก็ต้องสะอึก นึกเห็นภาพความเคลื่อนไหวในชุมชน มีคนหลายคนโดยเฉพาะคนหนุ่มคนสาวกำลังหนีความยากลำบากเหมือนกับที่บรรพบุรุษเป็นเพื่อเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างในเมือง ชีวิตคนในชนเผ่าทุกวันนี้กำลังเข้าใกล้สภาวะล่มสลาย เยาวชนคนหนุ่มคนสาวกำลังหลั่งไหลเข้าเมืองไปขายแรงงาน เพื่อเข้าไปอยู่ในกระบวนการของระบบทุนนิยม หลายคนเข้าเมืองไปด้วยเห็นว่าเพื่อหนีสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ บางคนไปรับจ้างเพื่อหาเงินส่งเลี้ยงครอบครัว หลายคนก็เพื่อตอบสนองบางอย่างในใจ ด้วยจุดมุ่งหมายบางอย่าง แต่สภาพโดยทั่วไปคนที่อยู่ในชนเผ่าก็ยังคงอาศัยอยู่กับธรรมชาติ ไม่เคยมีการลืมนคุณค่าของแผ่นดิน ไม่เคยลืมนคุณค่าของพิบือโฮย (แม่โพสพ) คงมีแต่คนเมืองเท่านั้นกระมังที่ไม่เคยเห็นคุณค่าอะไรเลยนอกเหนือจากชื่อเสียง เกียรติยศ เงินตรา และการไต่เต้าเพื่อไปยืนใน

จุดที่สูงกว่า เป็นวิถีชีวิตที่เหนือกว่าผู้อื่น แต่สำหรับวิถีชีวิตของคนในชนเผ่า คน ธรรมชาติ จักรวาลเป็นสิ่งเดียวกัน

ยังมีวิถีชีวิตเรื่องราวมากมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เข้าใจต่อกัน ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับภาคประชาชน กรณีตัวอย่างเช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โจคิฟือ ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านสะเนฟองประมาณ 5 กิโลเมตรเมื่อปีพ.ศ.2543 อันสืบเนื่องมาจากเขตตำบลที่ไม่แน่นอน เขตตำบลหนองลู กับเขตตำบลไล่โว่ ในสมัยก่อนคนเผ่าคนแก่ตั้งแต่สะพานรันตีไปตามเส้นทางจนถึงด่านเจดีย์สามองค์ เป็นเขตตำบลหนองลู ส่วนทางด้านตะวันออกนั้นเป็นเขตตำบลไล่โว่ แต่มาตอนหลังตั้งแต่ที่มีการสร้างเขื่อนเขาแหลมเสร็จ ชาวบ้านในอำเภอเก่าก็ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในอำเภอใหม่ ตั้งแต่นั้นมาตำบลหนองลูก็ได้กลืนเอาตำบลไล่โว่ไป เครื่องมือที่เข้ามาแย่งกินในตำบลไล่โว่ ได้แก่เครื่องมือคักสัตว์ สัตว์ทุกชนิดถูกเอานื้อไปขายที่ด่านเจดีย์สามองค์ แล้วก็บอกว่านื้อเหล่านี้ได้ซื้อมาจากหมู่บ้านโจคิฟือ

นอกจากนี้ประเภทไม้ประดู่ที่ถูกเลื่อยเป็นไม้กระดานแผ่นใหญ่แล้วส่งเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ ทำเป็นเฟอร์นิเจอร์แล้วส่งกลับเข้ามาขายที่ประเทศไทยอีกครั้ง ส่วนไม้ทุกชนิดที่ขนาดเล็กลงมา ถูกคนจากภายนอกเข้ามาเลื่อยอีก เลื่อยเป็นไม้แปรรูป ส่งให้ตำรวจสังฆะบุรีปลูกบ้าน ในเมื่อป่าหมดแล้ว นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ออกหนังสือแสดงสิทธิทำกินแล้วขายให้กับนายทุน พอนายทุนได้เอกสารสิทธิแสดงความครอบครองก็ทำการปลูกลายพารา ไม้สัก สะตอ มะขามหวาน ได้มีการขยายพื้นที่เข้ามาเรื่อยๆในเขตตำบลหนองลูและได้รุกกล้าเข้ามาถึงเขตตำบลปรังเผล จากเส้นทางเข้าหมู่บ้านสะเนฟอง ทางเขตตำบลหนองลูก็ได้รุกกล้าเข้ามาถึงยอดเขาสะไว่ปุง โดยทางป่าไม้กจ.5 ได้เข้ามาปักหลักที่ยอดเขาสะไว่ปุงแล้ว ทางด้านเส้นทางเข้าโจคิฟือเขตตำบลหนองลูก็ได้รุกกล้าเข้ามาจนถึงตีนเขาหมดแล้ว ส่วนทางด้านด่านเจดีย์สามองค์เขตตำบลหนองลูได้รุกกล้าเข้ามาจนถึงห้วยทิมะโทแล้ว มีแต่คนเข้ามาแย่งกินแย่งทำลาย ถ้าหากเป็นอย่างนี้ต่อไปเรื่อยๆคงไม่นานที่มรดกโลกก็จะไม่เหลืออะไร (นายยูแพร พัทธยชาติศิริ อบต.บ้านไล่โว่-ชาราวะ สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2546)

กรณีตัวอย่างของบ้านโจคิฟือเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า ลุงหม่องเป ผู้รู้จากชุมชนที่ไล่ป่าได้กล่าวเอาไว้ว่า ถ้าหากเราย้อนเวลากลับไป 30 กว่าปี สภาพป่ามี

ความแตกต่างจากทุกวันนี้ ที่มีการอ้างว่าเราต้องอยู่ร่วมกับป่า อนุรักษ์เพราะเกรงว่าป่าจะเสียหาย เรื่องนั้นเป็นความจริงหรือไม่ สมัยก่อนเราเคยอาศัยกันมาตั้งแต่ยังไม่มีมีการประกาศเป็นเขตป่าอนุรักษ์ เราอยู่กันได้อย่างไรโดยที่ยังไม่มีคนจากภายนอกเข้ามา เราจะดูเปรียบเทียบกันอย่างไรกับขณะนี้ที่มีคนจากภายนอกเข้ามา และเราจะมีการจับมือประสานงานกันอย่างไร

สมัยก่อนเรามีข้อห้าม ข้อปฏิบัติ มีวิถีชีวิต ความเชื่อ ถ้าหากเรามองย้อนกลับไปวิถีปัจจุบันเปรียบเทียบกับวิถีเก่าๆ เราปฏิบัติได้ไม่ทั้งหมด คนสมัยก่อนห้ามทำไร่ชากอายุ 1-3 ปี คนที่สามารถทำได้คือคนที่ เป็นม่ายหรือคนที่ เป็นลูกกำพร้า สำหรับคนโดยทั่วไปให้ทำไร่ชากอายุ 3 ปีขึ้นไป เพื่อต้องการให้ป่าฟื้นตัว ถ้าป่าฟื้นตัวไม่ทันหน้าดินจะเสีย ทำให้เกิดปัญหาน้ำแห้งด้วย แต่ปัจจุบันกรมป่าไม้สั่งให้พวกเราทำไร่ชากตั้งแต่อายุ 3 ปีถึง 1 ปีลงมา ซึ่งเป็นผลให้ป่าและต้นน้ำเสียหาย เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เราคิดว่าเราจะเลิกทำไร่ดีหรือไม่ เพราะเกรงว่าป่าและต้นน้ำเสียหาย แต่เราคิดอีกทีว่าถ้าหากเราไม่ทำไร่แล้ว ใครจะมาดูแลเรา ใครจะเอาข้าวให้เรากิน

คนจากสังคมภายนอกมีเงินเดือนกินเป็นข้าราชการ แต่ชาวไร่อย่างเราไม่มีเงินเดือน แต่เราสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้และยังสามารถอนุรักษ์ป่าได้ด้วย ถ้าหากให้มีการเปรียบเทียบดูว่าอย่างไรที่ก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่ากัน ถ้าหากมองย้อนกลับไปเราได้ดูแลป่ามากกว่า 10 ช่วงอายุคน จนป่าผืนนี้ได้ถูกประกาศเป็นป่าอนุรักษ์ถูกประกาศว่าเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเป็นมรดกทางธรรมชาติของโลก เราควรจะดูแลเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ไม่ใช่เราจะปรับเปลี่ยนไม่ได้ แต่การปรับเปลี่ยนต้องสอดคล้องและต้องร่วมมือช่วยกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ (ลุงหม่องเป กนกกรกุล หมู่บ้านทิล่ป่า สัมภาษณ์ 11 กุมภาพันธ์ 2544)

กรณีความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวชุมชนที่เกิดขึ้นที่บ้านโจคีเพื่อเป็นความขัดแย้งที่ยืนอยู่กันคนละฐานของความคิด เหตุการณ์การผลักดันขับไล่คนออกจากพื้นที่เมื่อปี 2543 และได้ส่งผลต่อมาอย่างต่อเนื่อง ไม่มีความยุติต่อกรณีของความขัดแย้ง รายงานจากสถานการณ์ที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นในภาคสนามเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2545 นายไพบุลย์ เสวตมаланนท์ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ระดับ 8 ทำหน้าที่หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ได้ออกหนังสือประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก โดยในหนังสือระบุว่าห้ามมิให้บุคคล

ไบนุกรุก ยึดถือ ครอบครอง ปลุกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก บริเวณบ้านโจคีฟือ หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี โดยมีขอบด้วยกฎหมาย

สืบเนื่องจากคำสั่งของหัวหน้าเขตฯดังกล่าว ทำให้คณะเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ได้ทำการติดประกาศหนังสือดังกล่าวที่บริเวณบ้านโจคีฟือ และได้กล่าวหาว่าชาวบ้านจำนวน 1 หลังที่บ้านโจคีฟือได้กระทำการผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มาตรา 38 ฐานยึดถือหรือครอบครองที่ดิน ปลุกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต พร้อมกับสั่งการให้ชาวบ้านได้รื้อถอนบ้านตัวเองภายในวันที่ 17 ธันวาคม 2545 ถ้าหากชาวบ้านไม่ทำการรื้อถอน ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะดำเนินการปลูกป่าในพื้นที่บุกรุกให้กลับคืนดังเดิม ถ้าหากมีการฝ่าฝืนจะมีความผิดตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ต้องระวางโทษไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

จากสภาพข้อเท็จจริงชาวบ้านทุกคนที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ไม่ได้มีเอกสารสิทธิในการครอบครองพื้นที่แต่อย่างใด เพราะชาวบ้านอยู่ในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์และได้ยึดถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายอนุรักษ์มาโดยตลอด ชาวบ้านทุกคนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์จึงไม่มีสิทธิในการครอบครองพื้นที่อยู่แล้ว และนอกจากนี้ชาวบ้านในพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวรก็ได้อยู่อาศัยกันมานานหลายชั่วอายุคน ได้อยู่อาศัยพิทักษ์รักษาพื้นที่จนกระทั่งทำให้ป่าผืนนี้ได้รับประกาศว่าเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเมื่อปี พ.ศ.2517 และได้รับประกาศเป็นพื้นที่มรดกทางธรรมชาติของโลกเมื่อปี พ.ศ.2534 ดังนั้นชาวบ้านได้อยู่มาก่อนที่จะมีการประกาศพื้นที่เป็นป่าอนุรักษ์ แต่ปัจจุบันชาวบ้านที่เคยได้อยู่อาศัยในพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวรได้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายอนุรักษ์ ดังนั้นหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีการพิจารณาให้รอบคอบว่าผู้ใดที่กระทำผิดกฎหมายหรือกระทำถูกกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกคน เพราะเรายึดหลักกฎหมายเดียวกัน

เมื่อชาวบ้านถูกกล่าวหาว่าละเมิดกฎหมาย บุกรุกพื้นที่อนุรักษ์โดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ตัวชาวบ้านเองก็มองเห็นว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้เองก็ทำผิดกฎหมายเช่นเดียวกัน เพราะว่าที่ภูเขาทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้กระทำการปลูกก่อสร้างอาคารสำนักงานทำ

การของหน่วยพิทักษ์ป่าไม้ที่อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า หมู่ที่ 4 ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเช่นกัน ดังนั้นถ้าหากเจ้าหน้าที่ป่าไม้กล่าวหาว่าชาวบ้านกระทำผิดกฎหมายอนุรักษ์ต้องรื้อถอนบ้านออกจากพื้นที่ ดังนั้นในเมื่อยึดหลักข้อกฎหมายเดียวกัน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ต้องรื้อถอนอาคารสำนักงานออกจากพื้นที่อนุรักษ์เช่นเดียวกันเพราะกฎหมายต้องให้เป็นธรรมกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2543 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เข้ามาจับกุมชาวบ้านและยึดทรัพย์สินของชาวบ้าน โฉนดที่ดินจำนวน 4 หลังคาเรือน โดยได้บอกกับชาวบ้านว่าเอาหลักฐานของกลางทั้งหมดไปไว้ที่หน่วยป่าไม้ กจ.5 แต่ทุกวันนี้ชาวบ้านไม่เคยได้รับความชัดเจนในหลักฐานทรัพย์สินทั้งหมดที่ถูกยึดไป ชาวบ้านเองก็ต้องการทราบข้อเท็จจริงว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้กระทำการอย่างถูกต้องหรือไม่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้เองได้กระทำการหลายอย่างไม่ถูกต้องชอบธรรม เช่น เรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เปิดให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวโดยได้มีการเรียกเก็บเงินจากนักท่องเที่ยว การกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ถือว่าเป็นการปฏิบัติโดยพลการ ไม่ได้มีการเคารพในกฎกติกาของชุมชน ชาวบ้านถือว่าในหลักการที่ถูกต้องควรจะมีการเปิดเวทีประชุมร่วมกันกับชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เพราะถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน ถ้าหากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เปิดให้มีการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ทางชาวบ้านขอประกาศกฎกติกาที่นักท่องเที่ยวจะต้องเคารพยึดถือปฏิบัติร่วมกันดังนี้คือ

1. นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ถ้าหากเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นมา ขอให้อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ป่าไม้
2. นักท่องเที่ยวห้ามนำเอายาเสพติดเข้ามาในพื้นที่
3. นักท่องเที่ยวห้ามนำเอาอาวุธปืนทุกชนิดเข้ามาในพื้นที่
4. นักท่องเที่ยวห้ามนำเอาโสเภณีเข้ามาในพื้นที่
5. นักท่องเที่ยวห้ามเอาโรคเอดส์เข้ามาในพื้นที่
6. ขยะทุกชนิดให้นักท่องเที่ยวเอากลับไปทิ้งให้หมดห้ามทิ้งเอาไว้ในพื้นที่

7. นักท่องเที่ยวจะต้องการปกเกล้าของชุมชนจะต้องการพิน
ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน
(สัมภาษณ์นายยูแพร พัทธกษชาติศิริ อบต.บ้านไผ่-ชาราวะ 15
ธันวาคม พ.ศ.2545)

คนกับป่าอยู่กันมานานอยู่ร่วมกันมาก่อนไม่ทราบมานานเท่าไร แต่ต่อ
มาได้มีการประกาศเป็นเขตป่าอนุรักษ์ ทำให้เราเหมือนอยู่ในท้องที่กำลังตั้งครรภ์ของ
นักอนุรักษ์ เท่าที่เราดูพวกนักอนุรักษ์บอกว่าจะช่วยกันดูแลป่า ป้องกันนายทุนเข้ามา
ทำลาย ที่ผ่านมามีใครเข้ามาช่วยดูแล เราทำกันเองดูแลกันเอง แต่หลังจากที่เราได้
ร่วมกันดูแลป่ากับพวกนักอนุรักษ์ เท่าที่เราทราบพื้นที่การทำมาหากินลดจำนวนลงทุกปี
พวกเราในพื้นที่ 6 ชุมชนในเขตตำบลไผ่ไผ่คือบ้านสะเนพ่อง บ้านกองม่องทะ บ้านเกาะ
สะเค็ง บ้านไผ่ไผ่-ชาราวะ บ้านทีไผ่ป่า บ้านจะแก ได้มีการปฏิบัติที่เหมือนกันเมื่อปี
พ.ศ.2517 ได้มีการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรให้เป็นเขตป่า
อนุรักษ์ หลังจากนั้นพื้นที่การทำมาหากินของพวกเราที่ลดลงทุกปีจนถึงทุกวันนี้

ดังนั้นพวกเราทุกคนในเมือง คนในป่า คนต้นน้ำและคนปลายน้ำควรจะ
มาร่วมกันคิดว่าจะทำอย่างไร ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2534 ได้มีการประกาศพื้นที่ทุ่งใหญ่
นเรศวรว่าเป็นมรดกโลกและเราก็ได้ยินข่าวว่าในพื้นที่มรดกโลกมนุษย์จะอยู่รวมไม่ได้
เพราะเป็นเขตรักษาทางธรรมชาติของโลก พวกเราทั้ง 6 ชุมชนก็รู้สึกเป็นห่วงเหมือน
กันว่าจะทำกันอย่างไรภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอย่างนี้

ตั้งแต่มีการประกาศเป็นเขตป่าอนุรักษ์พวกทำงานด้านอนุรักษ์ได้เข้ามา
อยู่ในพื้นที่ พวกเขาใช้ชีวิตอยู่กันกันอย่างสุขสบาย พวกเราไม่เคยได้ข่าวว่าจะมีการย้าย
เจ้าหน้าที่ออกจากป่า แต่ก็ได้ข่าวมาโดยตลอดว่าชาวบ้านอยู่ในพื้นที่ป่าไม่ได้ พวกเราก็
เลยอยากให้ร่วมกันคิดพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่เป็นมนุษย์หรือไม่ ชาวบ้านเป็น
มนุษย์หรือไม่ มีความคิดเห็นกันอย่างไร “ ที่ผ่านมามีเจ้าหน้าที่ไม่ได้ทำอะไร แต่พวกเขา
สามารถอยู่ได้เพราะมีเงินเดือนกิน ไม่ต้องทำอะไรเหมือนพวกเรา ชาวบ้านไม่เคยมีใครเข้า
มาช่วย เราต้องช่วยตัวเอง บางปีทำไร่ได้ข้าวพอกิน บางปีทำไร่เจอปัญหาข้าวไม่พอกิน
แต่เราคิดว่าไม่ต้องช่วยเหลืออะไรพวกเรา ขอให้พวกเราให้มีพื้นที่การทำมาหากิน
เหมือนเดิม “ ขณะนี้ทางพวกเรากับเจ้าหน้าที่ป่าไม่มีปัญหากัน เหตุการณ์ที่พื้นที่หมู่บ้าน
จะแกเมื่อ 2 ปีก่อนพื้นที่ที่ชาวบ้านเลือกฟันไร่เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านเลือกตามความเชื่อว่า

เป็นพื้นที่ทำอะไรได้ แต่ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าทำอะไรไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง เราจะช่วยกันแก้ไขปัญหานี้อย่างไร (นายสุกชัย พนาอุดม อบต.บ้านจะแก สัมภาษณ์ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544)

ลุงปะซอง ได้แสดงความคิดเห็นว่าใครเป็นผู้ดูแลแผ่นดิน “ แผ่นดินเป็นที่เกิดของธรรมชาติ เราคิดว่าเราอยู่ในป่าเราทำแค่พอกินพอใช้ ไม่ได้ทำเพื่อขาย เราทำไรต้องขออนุญาตจากขงทะรี ขอจากพระเจ้าแผ่นดิน เราได้แจ้งกับเจ้าที่เจ้าทางเจ้าป่าเจ้าเขาว่าขออย่าได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ทำอะไรในช่วง 1 ปี ซึ่งเป็นวิธีการเดิมๆที่เราเคยปฏิบัติกันมา “ (ลุงปะซอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทึไล่ป่า สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544)

จากข้อค้นพบสามารถวิเคราะห์ได้ว่าด้วยความคิดที่สวนทางกัน คนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐยืนอยู่กันคนละมุม ชุมชนยึดถือหลักของข้อห้ามความเชื่อ การประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามคำสั่งสอนของคนรุ่นก่อนๆ เป็นชีวิตที่ใช้หลักของความเชื่อและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเป็นตัวยึดเหนี่ยว แต่ความคิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีมุมมองที่ยืนกันคนละด้านมองว่าข้อกฎหมายคือสิ่งที่ต้องยึดปฏิบัติ กฎหมายที่ทางเจ้าหน้าที่ถือเข้ามาใช้ปฏิบัติกับคนชุมชน เป็นกฎหมายที่ชอบธรรมให้กับคนบางกลุ่มบางพวก มีช่องว่างบางอย่างที่คนบางกลุ่มได้อาศัยช่องว่างในการเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ แล้วต้องการผลักดันคนที่อาศัยอยู่มาก่อนที่จะมีกฎหมายเข้ามาโดยมีตั้งข้อกล่าวหาว่าคนอยู่ในป่าไม่ได้ เพราะคนเป็นผู้ทำลายป่า วิถีชีวิตของคนในชนเผ่ากำลังถูกรุกราน กำลังถูกพิพากษา กำลังถูกกำหนดชะตากรรม จากกลไกอำนาจรัฐ คนของราชการที่มีสายตาและวิธีคิดอันคับแคบ พวกเขาคิดว่าคนกับป่าอยู่ร่วมกันไม่ได้เป็นวิธีคิดที่มองว่าคนในชนเผ่าคือชนกลุ่มน้อยที่สร้างปัญหาให้กับรัฐ เมื่อสายตามองว่าคนในป่าเป็นเพียงชนกลุ่มน้อย พวกเขาไม่ใช่คนไทย ดังนั้นการปฏิบัติจึงไม่ได้ยืนอยู่บนฐานของความเท่าเทียมกัน “ในสายตาของเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยที่เข้ามาสร้างกฎเกณฑ์กติกาโดยอ้างว่าจะต้องยึดหลักของกฎหมาย คนในป่าคือผู้ทำลาย เป็นผู้ทำผิดกฎหมาย คนกับป่าจะอยู่ร่วมกันไม่ได้ เป็นวิธีคิดของเจ้าหน้าที่ที่มองว่าพี่น้องชนเผ่าเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่ต้องถูกจัดระเบียบชุมชน โดยปราศจากการทวงถามถึงสิทธิของความเป็นชุมชน ฤาว่าชนเผ่าเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่ไม่มีสิทธิเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ “

ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีหลายมุมมองเยาวชน

ที่บ้านเกริงโปได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่า การที่มีคนจากทางศูนย์อพยพบ้านนุโพเข้ามาอยู่ในพื้นที่เขตป่าแถบนี้ ในส่วนตัวของเขา รู้สึกไม่ชอบใจเลย เพราะว่าคนที่ศูนย์อพยพเข้ามาแล้ว ไม่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พวกเขาเข้ามาหาปลาล่าสัตว์ป่าหมด ทำให้พวกเราไม่มีกิน เวลาถ้าหากทางอำเภอแม่จัน บอกว่า จะมีการพัฒนาถนนหนทาง และสั่งการให้คนทางศูนย์อพยพบ้านนุโพมาทำเส้นทางด้วย ทางพวกเราเยาวชนหมู่บ้านเกริงโป ก็จะไปบอกกับทางผู้ใหญ่บ้านว่า ทางเราไม่เอาคนจากศูนย์อพยพมาช่วยทำงานพัฒนา เพราะเวลาคนกลุ่มนี้เข้ามาในพื้นที่ พวกเราจะเอาทุกอย่างไปหมด จะขอให้พวกเราพัฒนาตนเองดีกว่า

“ในความคิดเห็นของผมคิดว่าคนจากทางศูนย์อพยพไม่ได้มีความรักในแผ่นดินประเทศ ไม่ได้มีสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อม พวกเขามักจะมาคอยเอาไปทุกอย่าง การลักลอบล่าสัตว์ก็เข้ามาจากคนทางศูนย์อพยพเพราะคนที่ศูนย์อพยพมีรายได้ ทำให้ชอบมาลักลอบล่าสัตว์ในตอนกลางคืนพวกเราจึงไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการให้คนจากทางศูนย์อพยพเข้ามาในพื้นที่ป่าแถบนี้ เพราะคนกลุ่มนี้ไม่ได้รักแผ่นดิน ไม่ได้จิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อม “ (นายจิสังโพ เยาวชนบ้านเกริงโป สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2545)

มุมมองเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมีหลายมุมมองทางด้านนักวิชาการกรมป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันออกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทีมงานวิจัยว่า หลังจากการประกาศทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นเขตรักษาพันธุ์เมื่อปี พ.ศ.2517 เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าไปทำงานในพื้นที่ยังไม่ได้เพราะสถานการณ์การเมืองที่ยังเข้มข้น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เข้าไปทำงานอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2531 ที่ทางเราได้ส่งคนไปทำงานในพื้นที่แต่จะเป็นลักษณะของการประสานงานมากกว่า เราไม่ได้ทำงานแบบหน่วยรบกับชาวบ้าน เราทำงานหน่วยรบกับกลุ่มม้งมากกว่า เพราะว่าม้งเป็นกลุ่มคนที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากกว่า

สำหรับในพื้นที่ตำบลแม่จันเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไปประจำอยู่ที่บ้านแม่จันทะเลครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2533 กิจกรรมหลักคือการทำความเข้าใจกับชุมชน ในยุคแรกๆนั้นเราคุยกับทางผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ได้มีการพบกันครั้งทางเมื่อปี พ.ศ.2535 ฐานที่ตั้งของตชด.แตก เกิดสถานการณ์ตึงเครียดระหว่างชาวบ้านกับตชด. แต่ทางชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ค่อยมีปัญหาอะไร งานหลักของเจ้าหน้าที่ป่าไม้คืองานป้องกันปราบ

งานประชาสัมพันธ์พูดคุยกับชาวบ้าน ไม่ได้เน้นเรื่องของการจับกุม ชุมชนที่อยู่กับป่าก็ต้องอาศัยพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ นับว่าเป็นความโชคดีของชุมชนที่วัฒนธรรมเมืองยังเข้าไปไม่ถึง ทำให้ชาวบ้านสามารถมีวิถีชีวิตในการจัดการชุมชนของตนเองได้

“ผมมีความเชื่อมั่นว่าคนที่อาศัยอยู่ในป่ามีวิถีคิด การแต่งกาย การสร้างบ้านที่สอดคล้องกับธรรมชาติ แต่สำหรับกลุ่มคนบางกลุ่มที่แตกทัพมาจากในพม่า ได้ก่อปัญหาทางด้านทรัพยากรธรรมชาติมากกว่า ได้มีการแย่งชิงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพราะต้องเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่ การเคารพกฎหมายกติกาของคนไทยก็ไม่มี กองกำลังต่างชาติที่เข้ามาบางส่วนก็มีอาวุธติดตัวมาด้วยทำให้มีการลักลอบการล่าสัตว์ป่า “ (สัมภาษณ์นายสมโภชน์ มณีรัตน์ นักวิชาการกรมป่าไม้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันออก อ.อุ้มผาง จ.ตาก วันที่ 11 มกราคม 2544)

จากการทำงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้พบว่าหลังประมาณปี พ.ศ.2540 อัตราการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติมีมากขึ้น ทางเจ้าหน้าที่ก็ตอบไม่ได้ว่าทำไมถึงมีการล่าสัตว์ป่ามากขึ้น เราสรุปไม่ได้ว่าเกิดอะไรขึ้น มีตลาดรับซื้อขายของป่ามากขึ้น ตามแนวตะเข็บประเทศไทย นอกจากปัญหาทางด้านการล่าสัตว์รุนแรงมากขึ้น ปัญหาเรื่องยาเสพติดก็มีมากขึ้นด้วยที่ได้เข้ามาสู่ภายในชุมชน

“ผมมองว่าวิถีคิดในการพัฒนาของหน่วยงานรัฐที่เน้นการอยู่ดีกินดี เป็นการยึดเยื้อวิถีคิดแบบสังคมเมือง เป็นการพัฒนาโดยภาพรวมว่าต้องเป็นเหมือนกันหมด นโยบายของรัฐเป็นแนวทาง ปรับไม่ได้ เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐควรจะมีการปรับเข้าหากัน ต้องมีการตีความคำว่า “ความเจริญ” กันใหม่ เพราะแนวคิดของหน่วยงานรัฐเป็นแนวคิดที่เป็นหน่วยงานส่วนตัว เช่น ทหาร ตำรวจ ป่าไม้ อำเภอก็ไม่เคยมีการปรับเปลี่ยนการทำงานในพื้นที่ของหน่วยงานรัฐของทุกหน่วยงานในระดับพื้นที่ ทำให้วิถีชีวิตของคนที่อยู่แบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลง”

ชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในป่าเขาก็หากินหาอยู่จากธรรมชาติ ไม่ได้คิดเรื่องของการทำมาค้าขาย ดังนั้นเมื่อวิถีคิดเปลี่ยน การทำลายทรัพยากรธรรมชาติก็มีมากขึ้นด้วย เรา กำลังจะประชุมร่วมกันในการทำงานของหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผมมองว่าวิถีคิดของหน่วยงานทุกหน่วยงานที่ทำงานในพื้นที่ควรจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันด้วย

หลังจากปีพ.ศ.2535 ที่ฐานตชด.แตก ทำให้พื้นที่ที่มีความละเอียดอ่อนมากขึ้น บางหน่วยงานได้เข้ามาผลักดันให้เกิดกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ ผมมีความคิดเห็นว่าหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานควรจะต้องมีความชัดเจน ผมมองในการทำงานกับชุมชนว่า ในชุมชนเองก็มีคนสองแนวทาง คือแนวทางหนึ่งต้องการรับเอาความเจริญ ต้องการให้มีการพัฒนาทุกรูปแบบ แต่อีกแนวทางหนึ่งก็ไม่ต้องการให้มีการพัฒนาอะไร ต้องการอยู่แบบดั้งเดิม ทุกวันนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่เคยใช้ไม้แข็ง ใช้แต่ไม้อ่อน เราไม่เคยมีความขัดแย้งกับชาวบ้าน การทำงานที่ผ่านมาทุกอย่างขึ้นอยู่กับกรรมการหมู่บ้านในการจัดการกันเอง

เมื่อปีพ.ศ.2517 ที่มีการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร แต่ยังไม่มีการเข้าทำงานในเขตรักษาพันธุ์ฯ ต่อมาปีพ.ศ.2533 ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เข้าทำงานครั้งแรกที่บ้านแม่จันทะ มีหน่วยงานของรัฐที่เข้าทำงานคือตชด. ทหาร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ บทบาทของเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นเรื่องของการดูแลทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก สำหรับวิธีในการทำงาน เราให้หมู่บ้านเป็นคนจัดการกันเองในเรื่องของบทลงโทษผู้กระทำความผิด จะเป็นการปรับหรือลงโทษอะไรก็ได้แต่ขึ้นอยู่กับทางชุมชน ชุมชนต้องจัดการกันเอง แต่ถ้าหากกรรมการหมู่บ้านเกินกำลังที่จะจัดการได้ก็ให้ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามาจัดการให้ พวกเราเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะไม่หยิบยกประเด็นเรื่องคนอยู่กับป่าได้หรือไม่ได้เพราะเป็นประเด็นสร้างความขัดแย้ง แต่ตราบใดก็ตามที่ชาวบ้านยังใช้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างนี้ มีวิถีชีวิตอย่างนี้มีการอยู่แบบดั้งเดิมก็สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้

เมื่อปีพ.ศ.2531-2537 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้จัดการอพยพคนม้งออกจากพื้นที่ เพราะว่าคนม้งทำลายทรัพยากรธรรมชาติสูงมาก มีปัญหาเรื่องยาเสพติดและเป็นแนวคิดของกองทัพภาคที่ต้องการอพยพโยกย้ายคนม้งออกจากพื้นที่ แต่สำหรับคนในชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติ ผมมีความคิดเห็นว่าถ้าหากอยู่กันอย่างนี้ก็สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ แต่ถ้าหากธรรมชาติถูกทำลายมากขึ้น ก็อาจจะอยู่ไม่ได้ แต่ก่อนหน้านั้นเรื่องของการทำไม้ไม่มีในชุมชน แต่ทุกวันนี้บางชุมชนมีเรื่องของการทำไม้เถื่อน ชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิด เมื่อแนวคิดเปลี่ยนวิถีชีวิตก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผมมองว่าการที่คนในชนเผ่าสวมใส่เสื้อผ้าชุดทอมือก็ไม่ใช่เรื่องน่าอายอย่าไปดูถูกวิถีชีวิตของตัวเอง

เอง (สัมภาษณ์ นายสมโภชน์ มณีรัตน์ นักวิชาการกรมป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันออก 11 มกราคม 2545)

ประเด็นสำคัญที่ต้องตั้งคำถามกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ นั่นคือคำถามที่ว่ากรมป่าไม้เคยมีนโยบายในการขับไล่โยกย้ายคนออกจากพื้นที่ป่าหรือไม่ นักวิชาการกรมป่าไม้บอกว่าแนวคิดเรื่องการเอาคนออกจากผืนป่าไม่เคยมีในกรมป่าไม้ นั่นเป็นวิธีการสุดท้ายที่จะจัดการในเรื่องของการอพยพโยกย้ายคนออกจากป่า บทบาทหลักๆของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในชุมชนคืองานมวลงชน ปัญหาเรื่องของการจับกุมไม่มี “ คุณจะอยู่อย่างไรก็ได้ แต่อย่าทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนจะอยู่กับป่าได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับตัวชุมชนเอง” (บทสัมภาษณ์นายสมโภชน์ มณีรัตน์ นักวิชาการกรมป่าไม้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันออก อ.อุ้มผาง จ.ตาก เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545 โดย เบญจมาศ ชุมวรฐายี หัวหน้าโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าซู และนายสมภพ สังข์ลาธาร นักวิจัยโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าซู)

ประเด็นเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นเรื่องที่สำคัญมากทางองค์กรชุมชนกับองค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้ร่วมกันตั้งวงเสวนาถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยกัน เพื่อจะหาทิศทางออกของชุมชน คณะกรรมการเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมของชุมชนทุ่งใหญ่นเรศวรและเจ้าหน้าที่กองทุนสัตว์ป่าโลก ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้เข้ามาทำงานภาคสนามอยู่ในพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวร ได้ร่วมกันหารือถึงการเสนอของชุมชนเพื่อเป็นแนวคิดในการสร้างกฎระเบียบของชุมชนในอนาคต โดยการเสนอแนวคิดครั้งนี้เป็นการมองไปถึงทิศทางของชุมชนข้างหน้าว่าควรจะเป็นอย่างไร

สำหรับผู้เข้าเสวนาถึงทิศทางของชุมชนได้แก่นายสุวรรณ โชคศรีเจริญ รองประธานคณะกรรมการเพื่อการศึกษาฯ นายสมภพ สังข์ลาธาร ผู้ประสานงานคณะกรรมการเพื่อการศึกษาฯ นายจันทอง โพธิ์ ไร่ไพรงาม ประธานกองทุนหมู่บ้านสะเนฟอง นายโรเบิร์ต สไตเมซ หัวหน้าโครงการศึกษานิเวศน์ทุ่งใหญ่นเรศวร กองทุนสัตว์ป่าโลก นายนเรศน์ เสือทุเรียน เจ้าหน้าที่โครงการศึกษานิเวศน์ทุ่งใหญ่นเรศวร นายเกียรติภูมิ แก้วปลั่ง เจ้าหน้าที่โครงการศึกษานิเวศน์ทุ่งใหญ่นเรศวร เบญจมาศ ชุมวรฐายี เลขาธิการคณะกรรมการเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมฯ

จากการร่วมมือกันหาทิศทางของชุมชนระหว่างองค์กรชุมชนกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาทำงานภาคสนามในพื้นที่ ได้ร่างกฎระเบียบของชุมชนว่าผู้ใหญ่บ้านกำนัน ผู้นำของชุมชนห้ามกินเหล้าเพื่อจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประชาชน เสนอความคิดโดย (นายสมภพ สังข์ชลธาร) เจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานทุกองค์กรที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ต้องการพกฏกติกาของชุมชน เสนอความคิดโดย (เบญจมาศ ชุมวรฐายี) ห้ามใช้ยาฆ่าหญ้าและยาฆ่าแมลงในพื้นที่เสนอความคิดโดย (นายโรเบิร์ต สไตเมซ) ห้ามการฆ่าสัตว์ที่มีจำนวนลดลงอยู่แล้วในพื้นที่เสนอความคิดโดย (นายโรเบิร์ต สไตเมซ) ให้มีการเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมเสมอภาคกันโดยไม่เอาเรื่องของชาติพันธุ์มาสร้างความขัดแย้งเสนอความคิดโดย (เบญจมาศ ชุมวรฐายี) ห้ามนำเอาสิ่งเสพติดทุกชนิดเข้ามาในพื้นที่ เสนอความคิดโดย (นายจิ่งแสงโพ่ ร่มไพรงาม) ควรมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ทำกินในพื้นที่เดิมไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ทำกินใหม่ เสนอความคิดโดย (นายนเรศม์ เสือทุเรียน) ห้ามนำเอาแนวความคิดแบบนายทุนเข้ามาแสวงหากินในพื้นที่ เสนอความคิดโดย (นายจิ่งแสงโพ่ ร่มไพรงาม) ให้มีการเข้มงวดและเคร่งครัดจริงจังในประเพณีที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา เสนอความคิดโดย (นายเกียรติภูมิ แก้วปลั่ง) ห้ามผู้นำฝ่ายบริหารคิดเองทำเองโดยไม่ปรึกษาประชาชน เสนอความคิดโดย (นายเกียรติภูมิ แก้วปลั่ง) ห้ามทุกคนเอาวัฒนธรรมไปใช้เป็นตัวเศรษฐกิจ “อย่าขายวัฒนธรรมกิน” เสนอความคิดโดย (นายสุวรรณ โชคศรีเจริญ) ไม่สนับสนุนการท่องเที่ยวทุกชนิดทุกรูปแบบในพื้นที่ เสนอความคิดโดย (นายจิ่งแสงโพ่ ร่มไพรงาม) ให้เจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานทุกองค์กรที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ยอมรับการตรวจสอบจากชุมชน เสนอความคิดโดย (เบญจมาศ ชุมวรฐายี) ผู้ใดฝ่าฝืนกฎระเบียบของชุมชนจะต้องถูกลงโทษ

(บันทึกจากการเสวนาร่วมกันระหว่างองค์กรของชุมชนกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาทำงานภาคสนามในพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวร เมื่อคืนวันอาทิตย์ที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2544 ที่หมู่บ้านสะเนพ่อง)

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชนเผ่าชู

ชนเผ่าชูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในพื้นที่ศึกษา แต่ในอดีตพื้นที่แถบนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของคนชนเผ่าอื่นๆมาก่อน ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องมีความสัมพันธ์ในด้านต่างๆของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าสกอร์ (ส่อง) เป็นกลุ่มชนที่

มีความใกล้ชิดกับชนเผ่าซุมากกว่าชนเผ่าอื่นๆ มาแต่ครั้งอดีตดังที่ปรากฏถึงความสัมพันธ์ของชนเผ่าซุกับชนเผ่าส๋องใน **หนังสือเมียวจ่งยู** ซึ่งได้กล่าวเอาไว้ตอนหนึ่งที่พูดถึงการแบ่งมรดกให้ลูกได้สืบทอดทั้งสองเผ่าคือเผ่าซุและเผ่าส๋อง โดยจ่งยูได้กล่าวเอาไว้ว่า กลองมโหรีทีกกับไม้ตีกลองมโหรีทีกจะมอบเป็นสมบัติของลูกสาวทั้งสอง ลูกสาวส๋องจะได้ไม้ตีกลองมโหรีทีก ลูกสาวซุจะได้ตัวกลองมโหรีทีก

ในความหมายนี้หมายถึงว่าจ่งยูมีความประสงค์ให้ชนเผ่าซุและชนเผ่าส๋องได้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำรงรักษาประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์เอาไว้ให้ยาวนาน โดยได้บอกเป็นเชิงสัญลักษณ์เอาไว้ ไม้ตีกลองมโหรีทีกกับตัวกลองมโหรีทีกหมายถึงการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำรงรักษาและสืบทอดมรดกอันล้ำค่านี้ให้กับลูกทั้งสองเผ่า ตัวกลองมโหรีทีกหมายถึงมิติทางวัฒนธรรมจารีตประเพณีข้อห้ามความเชื่อ ไม้ตีกลองมโหรีทีกหมายถึงอำนาจในการปกครองเผ่าพันธุ์ของตนเอง เป็นมิติทางการเมืองและการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพบนแผ่นดิน

ที่มาของซุผ่านบทเพลงมีเนื้อร้องว่า “ นองเอ๋อซีหว่าซุเค่ส๋อง ซุฟ้อท้อง ส่องจ้ยหล่อง เนื้อหาในเพลงนี้หมายถึงซุสองทั้งสองชาติพันธุ์มีวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีการผลัดเปลี่ยนความเจริญรุ่งเรืองต่างยุคต่างสมัยกันไป พอถึงเวลาที่ซุมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น ส่องก็จะลดบทบาทอันเจริญรุ่งเรืองลง ต่างฝ่ายต่างก็ผลัดกันขึ้นในด้านความเจริญรุ่งเรือง

ที่มาของซุผ่านตำนานการบอกเล่า เป็นความขัดแย้งระหว่างเผ่าซุกับเผ่าเป๋อโอ (ต่งซู่) ในพื้นที่เวียจที่โฟ ในเนื้อเรื่องของตำนานเล่าว่า ชาวเป๋อโอได้ช้างป่ามา กินตัวหนึ่งก็ได้แบ่งปันให้ชาวซูกินด้วย เวลาต่อมาซุได้เม่นมากินตัวหนึ่ง แต่ไม่ได้แบ่งปันให้เผ่าเป๋อโอกินเลย แล้วเป๋อโอได้มาเห็นขนเม่นที่บ้านของซุ เป๋อโอก็เลยพูดว่าได้กินสัตว์ที่มีขนใหญ่ยาวขนาดนี้ทำไมไม่แบ่งให้เรากินบ้าง ส่วนเราได้สัตว์มาขนาดเล็กนิดเดียวก็ยังเอามาให้กินถ้วนหน้า ถ้าเป็นอย่างนี้ถือว่าเป็นผู้ที่ขาดความเอื้ออาทรในฐานะอยู่ร่วมกัน จากนั้นเผ่าเป๋อโอไม่ได้อยู่ด้วยกันในพื้นที่เวียจที่โฟอีก ในตำนานนี้ได้ผูกเป็นบทเพลงสั้นๆว่า เซอเคาะซุเป๋อโตเกหะเอะ ต่งซู่ซุหล่อดาเหล็ง มีความหมายว่า เม่นปรากฏเป็นเหตุ ซุก็ไม่เห็นต่งซู่อีก

นอกเหนือจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันแล้ว ชาวชนเผ่าซุยังเชื่อมโยงตัวเองหรือมองตัวเองว่ามีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆที่อาจ

จะอยู่ห่างไกลไปอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากตำนานหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับการจับจองพื้นที่เพื่อสร้างบ้านสร้างเมืองที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่ว่า “...มีผิวเมียคู่หนึ่งไปตกเบ็ดหาปลา กัน ได้ไปเห็นเกาะแห่งหนึ่งดีมาก สองผิวเมียบอกว่าพื้นที่แห่งนี้เหมาะสมที่จะสร้างบ้านสร้างเมือง แล้วทั้งคู่ตกลงจองพื้นที่แห่งนั้นด้วยการทำเครื่องหมายเอาคันเบ็ดปักลงไปในดิน แล้วเอาเสี้ยว (ไข่พลู ซึ่งเป็นชุดประกอบพิธีกรรมของชนเผ่าชู) ไปพาดเอาไว้บนคันเบ็ดนั้น เพื่อเป็นพยานหลักฐานว่าสองผิวเมียคู่นี้ได้ผ่านพื้นที่นี้มาก่อน สถานที่แห่งนี้เรียกว่ากูเปอตังโต ตั้งอยู่ระหว่างชูเฉาะบ่องหน่องเฉาะ เวลาต่อมาชนชาติมอญได้ไปเห็นพื้นที่แห่งนั้นอีก ก็ได้ไปจับจองเอาไว้เหมือนกัน โดยใช้เคียวเก่าเล่มฝังลงไปได้ดินในพื้นที่เดียวกัน ต่อมาชนชาติพม่าได้ไปเห็นและจับจองอีกโดยใช้ธนูลึงเก่าตะกร้าฝังลงไปได้ดินนั้นเช่นกัน เวลาต่อมาชนชาติฝรั่งได้ไปเห็นอีก ก็ชอบพื้นที่นี้เหมือนกันเห็นว่ามีเหมาะสมที่จะสร้างบ้านเมืองก็จองเอาไว้เหมือนกัน โดยใช้ธนูทองเก่าใบฝังลงไว้ได้ดินอีกเช่นกัน

เวลาต่อมาชนเผ่าทั้งหลายนี้ได้ไปพร้อมหน้ากันทั้งชนเผ่าชู ชนชาติมอญ ชนชาติพม่า ชนชาติฝรั่ง เพื่อที่จะจับจองถากถางพื้นที่เพราะต่างคนต่างจับจองเอาไว้แล้ว แต่ปรากฏว่าคันเบ็ดหายไปแล้ว หาหลักฐานไม่ได้ จุกลงไปได้ดินก็เห็นเคียวเก่าเล่ม ได้เคียวก็เจอธนูลึงเก่าตะกร้า ได้ธนูลึงก็เจอธนูทองเก่าอีกเก่าใบ ก็เลยทะเลาะกันต่างฝ่ายต่างยืนยันว่าได้มาจับจองพื้นที่นี้มาก่อน กลายเป็นคดีความที่หาข้อยุติไม่ได้ (ควงโก) จากนั้นก็ตกลงกันไม่ได้ พระอินทร์จึงต้องลงมาช่วยแก้ไขปัญหาก็พอพระอินทร์ลงมา ก็ได้เรียกพญานาคจากเมืองบาดาลให้ขึ้นมาเป็นสักขีพยานในครั้งนี้ พญานาคก็ยืนยันว่าคนชนเผ่าชูเป็นคนจองพื้นที่ก่อน ต่อมาเป็นมอญ พม่า ฝรั่ง ดังนั้นชนเผ่าชูจึงต้องสร้างบ้านเมืองก่อนชนชาติอื่นๆ ทางมอญ พม่า ฝรั่ง ถามว่าชนเผ่าชูจะครองเกาะกูเปอตังได้นานกี่ปี ชนเผ่าชูบอกว่าจะครองจนกว่าแผ่นดินนี้ผุ ถ้าเป็นอย่างนั้นชนชาติมอญ พม่า ฝรั่ง จะขอครองพื้นที่ไปก่อน พอถึงเวลากำหนดเวลาจะคืนให้ชนเผ่าชูไม่ต้องทำอะไรพวกชนชาติอื่นจะทำให้ ตกลงกันด้วยกินน้ำสาบาน พระอินทร์และพญานาคเป็นพยาน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่คืนให้ตามสัญญา ไฟจะผ่าหัวเมืองท้ายเมืองทั้งสี่ทิศสามครั้ง ถ้ายังไม่ยอมอีกไฟจะไหม้บ้านเมืองเป็นถ้ำถ่าน มนุษย์จะอยู่ไม่ได้อีกทุกชนชาติจะกระทบทั้งหมด(สัมภาษณ์ลุงหม่องเป่ กนกกรกุล บ้านทิไ่ป้า)

นอกเหนือจากความสัมพันธ์ที่ปรากฏในตำนานเรื่องเล่าแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อีกด้วย กล่าวคือในช่วงสมัยของพะเจียงโปรย เป็นเจ้าเมือง ได้มีชนเผ่าเปอโออาศัยอยู่ในพื้นที่แถบนี้มากถึง 100 หลังคาเรือน โดยมีคนสำคัญ 3 คน ซึ่งมีวิชาคาถาอาคมคงกระพันหนังเหนียวทำงานเป็นลูกน้องคนสนิทของ พะเจียงโปรย ทำหน้าที่จับโจรผู้ร้าย ขณะเดียวกันชาวเปอโอก็ยังมีบทบาทสำคัญในการ ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าในพื้นที่แถบนี้ด้วย อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้มีเผ่าเปอโอยังคงหลงเหลืออยู่ในพื้นที่เวียงจันทน์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

นอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์ภายในระหว่างคนกลุ่มเผ่าเดียวกันแต่ต่างกลุ่มความเชื่อ เช่น กลุ่มความเชื่อด้ายขาว (ลู้อัว) กลุ่มความเชื่อด้ายเหลือง (ลูบ่อง) และกลุ่มถือน้ำดื่มสุก (วิม่อง) ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามทั้ง 3 กลุ่มสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้ผ่านทางการแต่งงาน โดยยึดถือกันว่าจะต้องยึดเอากลุ่มความเชื่อของฝ่ายหญิงเป็นหลัก ซึ่งฝ่ายชายจะต้องเข้า พิธีตามความเชื่อของฝ่ายหญิง เช่น ถ้าหากฝ่ายชายอยู่ในกลุ่มด้ายเหลือง (ลูบ่อง) ฝ่ายหญิงอยู่ในกลุ่มถือน้ำดื่มสุก (วิม่อง) พิธีการแต่งงานก็ต้องจัดแบบกลุ่มถือน้ำดื่มสุกและฝ่ายชายก็ต้องเปลี่ยนมานับถือตามกลุ่มความเชื่อของฝ่ายหญิง

พิธีกรรมไหว้เจดีย์ทรายของกลุ่มความเชื่อด้ายเหลือง

นอกจากนี้ยังมีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างหมู่บ้าน ที่เกิดขึ้นจากรูปแบบการเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กัน คนในพื้นที่แถบนี้ติดต่อคมนาคมด้วยการเดินเท้า ดังนั้นถ้าหากคนเดินทางจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง ถ้าหากมีค่าลงเสียก่อนในระหว่างการเดินทางก็สามารถแวะค้างคืนนอนตามหมู่บ้านต่างๆระหว่างเส้นทางได้ เช่น คนจากหมู่บ้านจะแวะเดินลงลงมาที่หมู่บ้านสะเนพ่อง ก็ต้องนอนค้างคืนที่หมู่บ้านทิลไ่ป่าและหมู่บ้านเกาะสะเด็ง ยิ่งไปกว่านั้นคนที่แวะค้างคืนตามบ้านอาจจะไม่รู้จักกันมาก่อนก็ได้ แต่ด้วยความสำคัญในการเป็นชนชนเผ่าเดียวกัน ทำให้สามารถแวะค้างคืนได้ โดยเจ้าของบ้านมีความเต็มใจต้อนรับทุกคนที่แวะค้างคืน

ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบการร่วมงานพิธีกรรมของชุมชน เช่น พิธีการทำบุญยั้งข้าว (โบปือพ่องฉ่องหรง) ที่หมู่บ้านเกร็งโป้ ก็มีชาวบ้านจากหมู่บ้านยูนไน่ บ้านแม่จันทะ บ้านม่องคว๊ะ ทั้งที่เป็นชาวบ้านทั่วไป พระสงฆ์ สามเณร แม่ชี ก็เดินเท้ามาร่วมพิธีกรรมด้วย โดยจะเดินมาร่วมงานบุญและแวะค้างคืนที่บ้านของชาวบ้านเกร็งโป้ หรือมีพิธีบุญข้าวใหม่ (บือชองกู) ที่หมู่บ้านกองม่องทะ ก็มีชาวบ้านจากหมู่บ้านจะแก ทิลไ่ป่า ไล่โว-ซาราวะ เกาะสะเด็ง สะเนพ่อง เดินทางมาร่วมงานและนอนค้างคืนที่บ้านของชาวบ้านกองม่องทะ อยู่ร่วมงานบุญจนเสร็จพิธีกรรม หลังจากจบพิธีกรรมงานบุญ โดยส่วนใหญ่จะมีการเปิดเวทีประชุมด้วยเพราะในงานพิธีกรรมงานบุญต่างๆของชุมชน จะเป็นโอกาสอันดีที่ชาวบ้านจากทุกหมู่บ้านมารวมตัวกันที่งานบุญ ทำให้ประเด็นต่างๆไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาเรื่องสถานการณ์ การทำมาหากิน ปัญหาความเดือดร้อนหรือเรื่องสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ จะมีการหยิบยกเอาประเด็นต่างๆมาเสนอในเวทีประชุม ในโอกาสนี้บางครั้งก็เป็นเรื่องของการประชุมภายในชุมชน บางครั้งก็เป็นการประชุมจากเจ้าหน้าที่รัฐที่พยายามหาโอกาสในการแจ้งวาระต่างๆจากทางหน่วยงานราชการ

บันทึกสถานการณ์การเมืองที่ชายแดนไทย-พม่า บริเวณโต่วปอง เมื่อวันที่ 1-3 สิงหาคม พ.ศ.2544 ได้มีการเปิดเวทีการประชุมโดยนายศุภชัย พนาอุดม ประธานสภาอบต.ไล่โว ได้กล่าวว่าจะมีการประชุมเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาที่ชายแดนเป็นปัญหาภายในของแต่ละหมู่บ้าน หลังจากนั้นลงหม่องเป่ กนกกรกุล ประธานฝ่ายการศึกษาของคณะกรรมการเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมฯได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษา

พิธีกรรมการผูกข้อมือ ทั้งนี้ในช่วงวันเวลาดังกล่าวเป็นงานพิธีกรรมงานผูกข้อมือเดือน
เก้า (หล่ำเขาะไ้ขู้) ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญและมีความหมายต่อคนในชนเผ่า
มาก ผูกข้อมือเดือนเก้านี้มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาว่า แต่เดิมสมัยของบรรพบุรุษ
ชาวโผล่ง (ชู) มีเชื้อสายมาจากชาวมองโกเลีย ซึ่งอาศัยอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
ของเทือกเขาปาร์มีย์ (อยู่ในประเทศจีนปัจจุบัน) ต่อมาประชาชนมากขึ้น จึงได้อพยพลง
มาทางใต้ของทะเลทรายโกบี จนถึงลุ่มน้ำแยงซีเกียง ประมาณปี.ซี.ศักราชสองพันหก
ร้อยกว่า (แม่น้ำแยงซีเกียง หรือที่คนในชนเผ่าเรียกกันว่า ที่เยจีร่งหรือที่ลิหมี่หยั่ว)

บรรพบุรุษของโผล่ง (ชู) ได้อพยพลงมาข้ามทะเลทรายโกบี ตอนนั้น
ได้รับความทุกข์ทรมานมากจากความอดอยากหิวโหยและโรคภัยไข้เจ็บทั้งจากภัยธรรมชาติ
อย่างแสนสาหัสทำให้ขวัญหนีดีฝ่อ ผู้นำของชนเผ่าตอนนั้นชื่อว่า “ พู่ปิ่งถูก่อ ” แปล
ว่า “ บานเต็มโลก ” จึงได้รวบรวมเอาลูกหลานทำการเรียกขวัญผูกข้อมือกับด้ายขาว ซึ่ง
ตรงกับฤดูฝนในเวลานั้น โดยมีจุดประสงค์ให้ขวัญและกำลังใจกลับคืนมาอยู่กับเนื้อกับ
ตัวและให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนด้ายที่ผูกข้อมือนั้นเป็นสัญลักษณ์ให้รู้ว่า จงมี
ความรักสามัคคีกัน จึงทำให้เกิดประเพณีผูกข้อมือเดือนเก้าขึ้นของชนเผ่าและได้ยึดถือ
ประเพณีปฏิบัติกันมาทุกปีในระหว่างเดือนเก้าซึ่งได้เป็นประเพณีอันดีงามต่อไป

คำเรียกขวัญคือปรีอ-หล่า เก้-ไถ่/ปลือ-หล่า เก้-ไถ่ มีสองอย่างเรียกได้ทั้ง
สองแบบ แล้วแต่คนคนหนึ่งจะมีความสะดวก มีความหมายดังนี้ปรีอ-หล่า เก้-ไถ่หมายถึง
ถึงของพັນภัยและสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง ปลือ-หล่า เก้-ไถ่ หมายถึงของที่ได้รับสิ่งดีงามตาม
ความปรารถนา ถ้าจะแปลเป็นภาษาไทย หมายความว่า ขอขวัญจงกลับมา กลับมาอยู่กับ
เนื้อกับตัวกับพ่อแม่กับปู่ย่าตายายหรืออะไรต่างๆแล้วแต่บุคคลจะสะดวกคล้ายๆกับคำ
อวยพรคำขอพรนั่นเอง ส่วนประกอบของการผูกข้อมือเดือนเก้ามี 7 อย่างคือข้าวปุ้น
ข้าวเหนียว กล้วย อ้อย ด้ายขาว ดอกเข็มลาย น้ำ แต่ละอย่างมีความหมายดังนี้ ข้าวปุ้น มี
ความหมายว่า เผ่าพันธุ์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนและจะต้องรู้จักสักการะบูชาสิ่งที่ควร
เคารพ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ข้าวเหนียว มีความหมายว่า ความซื่อสัตย์
สุจริต รักกัน ประองคองกัน เอื้อประโยชน์แก่กันและกันดังเช่น ข้าวเหนียวห่อ มีความ
เหนียวแน่น หล่อหลอมให้ติดกัน ไม่แตกแยกหลุดหายจากกัน กล้วยมีความหมายว่า
เป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจให้รักใคร่ไมตรีต่อกันตามระเบียบดังเช่นเหมือนกล้วย อ้อยมี
ความหมายว่าความผูกพันหรือการสืบทอดเผ่าพันธุ์มาเป็นทอดๆให้จงเจริญขึ้นเหมือนอ้อย

จะนำไปปลูกที่ไหนจะขึ้นที่นั่นเสมอ ไม่สูญหายไปไหน จะสืบทอดกันตลอดไป ดอก
เข็มลายมีความหมายว่า มีความมั่นคงในอุดมการณ์ ในการรักษาประเพณีวัฒนธรรมของ
ตนให้ยังรากลึกลงในดิน จะแพร่ลูกแพร่หลานตลอดไป ค่ายขาวมีความหมายว่า ความ
ดีงามบริสุทธิ์แห่งจิตใจ ให้เป็นความพร้อมเพรียงสามัคคีกันอายุมั่นขวัญยืน น้ำมีความ
หมายว่า มีความร่มเย็นอยู่เสมอ ทุกชนิดจะขาดเสียมิได้ วิถีชีวิตของชาวชนเผ่าซูกีเปรียบ
เสมือนกับน้ำนั่นเอง (สัมภาษณ์นายเอเทิงโพ เมืองไพร วันที่ 10 กรกฎาคม 2544)

รายงานสถานการณ์ภาคสนามนั้นค้นพบว่าทุกครั้งที่มีงานพิธีกรรมนั้น
หมายถึงความหมายที่ซ่อนเร้นคือการจะมีการพูดคุยประชุมกันถึงเรื่องการเมืองสถาน
การณ์ความเป็นไปของแต่ละชุมชนเป็นการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่อง
ราวต่างๆเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและการวางแผนการทำงานร่วมกันเพื่อให้ชุมชนได้
เดินทางไปในทิศทางของตัวเอง เนื่องจากว่าในชนเผ่างานพิธีกรรมงานบุญประเพณี
ต่าง ๆ นั้นเป็นความหมายถึงการรวมศูนย์จิตใจผู้คนไม่ได้มีพรมแดนของประเทศเข้ามา
ขวางกั้น มีแต่เรื่องวัฒนธรรมเดียวกัน ไม่ได้มีการเอาเรื่องของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์หรือ
พรมแดนประเทศเข้ามาแบ่งแยกทำลายความเป็นมนุษย์ ดังนั้นสถานการณ์ในชนเผ่าจึง
เป็นเรื่องน่าสนใจเพราะวิธีการประชุมไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ไม่ได้เป็น
ลักษณะการประชุมแบบจัดตั้ง แต่ทุกครั้งเป็นอันรู้กันว่าภายหลังจากพิธีกรรมเสร็จสิ้น
ลงแล้วจะมีการเปิดวงประชุมหารือกันในระดับแกนนำของแต่ละชุมชน เช่นเดียวกัน
เมื่อประเพณีผูกข้อมือเดือนเก้าที่เฝ้าป้องกันเสร็จสิ้นลงก็มีการพูดคุยประชุมหารือกัน

ผู้นำของชุมชนที่เข้าร่วมได้แก่นายอานนท์ เสดะพันธ์ กำนันตำบลไล่โว่
นายไมตรี เสดะพันธ์ ประธานฝ่ายบริหารอบต.ไล่โว่ นายภูวดล จอมวาริ ผู้ใหญ่บ้านทิล
ป่า นายหม่องเป่ กนกกรกุล ประธานฝ่ายการศึกษา นายศุภชัย พนาอุดม ประธานสภา
อบต.ไล่โว่ นายสุวรรณ โชคศรีเจริญ ผู้ใหญ่บ้านเกาะสะเดิง นายโทโรซ่า พนาสุขสันต์
ผู้ใหญ่บ้านจะแก นายยูแพร พัทธกษัตริย์ อบต.บ้านไล่โว่-ซาราวะ นายหม่องทงอุ กมล
กระสินธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมและสัตว์ป่าฯ นายสมภพ สังข์ชลาธาร ผู้ประสาน
งานคณะกรรมการเพื่อการศึกษาฯ เบญจมาศ ชุมวรรฐายี เลขาธิการคณะกรรมการเพื่อการศึกษาฯ

สำหรับวาระเนื้อหาของการประชุมที่ชายแดนไทย-พม่า ได้แลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นกันว่าสำหรับสถานการณ์ความเป็นอยู่ของคนไทยที่ชายแดนนั้นสามารถอยู่ร่วม

กันได้ เพราะถ้าคนที่ชายแดนอยู่ที่ชายแดนไม่ได้จะให้ทำอะไร ถอยกลับเข้าพม่าก็ทำไม่ได้ อยู่ในประเทศไทยก็อยู่ไม่ได้ แต่คิดว่าควรจะอยู่ร่วมกันได้โดยการเข้ามาหากินอยู่กันแบบพี่น้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพราะถ้าหากมีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เท่ากัน ไม่ควรมองถึงพรมแดนประเทศ แต่เป็นเรื่องของพรมแดนทางด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมกับเรื่องของตัวบทกฎหมายมันเป็นคนละกรอบกัน ในสถานการณ์ความเป็นจริงพี่น้องชนเผ่าซุ ส่อง ไม่ได้เอาเรื่องของตัวกฎหมายเข้ามาใช้เป็นกฎเกณฑ์ มีการแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ ข้ามอาณาจักรประเทศเขตแดน เพราะในชุมชนมีการเชื่อมโยงกันทางประเพณี มีการเปิดพรมแดนทางด้านวัฒนธรรม พูดจาภาษาเดียวกัน มีสัญลักษณ์บางอย่าง เช่น ค้ายที่ข้อมือ ผ้าถุง หรือย่าม เพียงเท่านั้นก็สามารถสื่อสารกันได้ถึงที่มาที่ไปของความสัมพันธ์

ประธานสภาอบต.ไล่โว่ ได้เปิดประเด็นว่าเมื่อช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาความวุ่นวายทางด้านชายแดน ชาวบ้านถูกกระทำถูกทารุณกรรมในเขตประเทศพม่า ทำให้สถานการณ์บ้านเมืองที่ชายแดนไม่สงบ ความไม่สงบของการเมืองภายในประเทศของประเทศเพื่อนบ้าน ได้ส่งผลกระทบกับคนที่อยู่ตามแนวชายแดน ถ้าเหตุการณ์บ้านเมืองในประเทศพม่าไม่สงบชาวบ้านทุกคนในเขตพม่าก็ไม่อยากกลับไป เพราะนั่นหมายถึงชีวิตและความตายและความทารุณกรรม อยู่ในเขตประเทศไทยก็ไม่ได้เพราะเป็นคนผิดกฎหมาย เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ บางครั้งความเป็นจริงของคนชายแดนเป็นความเจ็บปวดเกินกว่าที่จะบรรยาย

ถ้าหากจะถามหานุษยธรรมสำหรับชนกลุ่มน้อยที่ชายแดนไทย-พม่า เป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นจริง คำว่า “มนุษยธรรม” เป็นคำที่สวยหรูที่พูดอยู่บนโต๊ะของนักวิชาการ บนเวทีสัมมนาต่างๆ เพื่อให้นักมนุษยธรรมทั้งหลายได้เก็บเอาไว้จารึกจดจำว่าทำไปเพื่อมวลมนุษย์ เป็นเพียงความสวยหรูเท่านั้น สำหรับเราในประสบการณ์ตรงมีแต่ความความเจ็บปวดและความตายของเพื่อนมนุษย์ที่ถูกกระทำจากเงื้อมมือของผู้ที่มีอำนาจ กฎหมายได้หยิบนัยชะตากรรมให้กับชีวิตผู้คนที่ชายแดน คำว่าความเป็นคนไทยแบบชาตินิยม ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ผลักดันคนที่ไม่มีบัตรออกนอกประเทศไทยให้กลับออกไปเผชิญชะตากรรมในเขตประเทศพม่า ทั้งๆที่ในข้อเท็จจริงสถานการณ์ในประเทศพม่าไม่ได้มีความสงบ การส่งคนผลักดันคนออกไปนอกประเทศโดยยึดหลักตัวบทกฎหมายของรัฐว่ากระทำไปเพื่อความมั่นคงของประเทศ แต่

ในอีกความหมายหนึ่งให้พวกเขากลับไปตายเท่าที่ตนเอง เหล่านี้ต่างหากคือความเป็นจริงของสังคม แล้วอ้างเพียงว่าคนกลุ่มนี้เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศชาติ ดังนั้นมนุษยธรรมสำหรับชนกลุ่มน้อยจึงเป็นเรื่องห่างไกลจากความเป็นจริง ผู้ที่มีอำนาจรัฐผู้ที่ยึดถือตัวบทกฎหมายต่างหากคือผู้กุมชะตาชีวิตของผู้คน

ทีมงานวิจัยได้เดินทางไปศึกษาข้อมูลพื้นที่หมู่บ้านไล่ต่องค์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่นับถือแบบตะหละโคว อยู่ในเขตตำบลแม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก พวกเราต้องออกเดินทางรอนแรมไปตามหุบเขา ต้องเดินข้ามเขตแดนจากเขตกาญจนบุรีไปเขตตาก ต้องผ่านหลายชุมชน และต้องค้างคืนในป่า เหตุการณ์ในป่านี้เองทำให้เราต้องจดจำไปนานแสนนาน เมื่อเราได้พบกับผู้คนจำนวนหนึ่งอาศัยซ่อนตัวอยู่ในป่าลึก รัฐบาลไทยเรียกพวกเขาว่าเป็นชนกลุ่มน้อย แต่ในความเป็นจริงพวกเขาเป็นมนุษย์เหมือนกับพวกเราทั่วไปเป็นโผล่แวงๆที่มาจากหมู่บ้านโจควะ ซึ่งเป็นหมู่บ้านชายแดนที่อยู่ในเขตประเทศพม่า พวกเขาเล่าว่าแต่ก่อนก็อาศัยอยู่ในโจควะ แต่ด้วยจากได้รับความทุกข์ทรมานจากการกดขี่ข่มเหงพม่า ทำให้พวกเขาจำนวน 10 ครอบครัวได้ชักชวนหลบหนีลี้ภัยออกมาอยู่แบบหลบซ่อนๆอยู่ในป่าลึกแห่งนี้ โดยที่ไม่รู้แน่ชัดว่าเป็นเขตแดนไทยหรือเขตแดนพม่า แต่เพียงเพื่อความปลอดภัยของชีวิต ทำให้ต้องเข้ามาหลบซ่อนตัวอยู่ในป่าลึกอย่างนี้

การเดินทางทำงานศึกษาวิจัย

ขัวโจ หมายถึงเพื่อนชายในภาษาไทย ได้สะท้อนความคิดเห็นว่าทุกเดือนจะต้องถูกทหารพม่าเข้ามาใช้อาวุธข่มขู่ผู้ชายที่อยู่ในวัยแข็งแรงให้ออกไปทำหน้าที่แบกอาวุธและเสบียงให้กับทหารพม่า ตัวของเขาเองก็เคยถูกบังคับให้แบกกระสุนปืนท่ามกลางฝนตกหนักกระหน่ำลงมา แต่หยุดพักไม่ได้ต้องแบกอาวุธลาดตระเวนไปตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า ต้องถูกบังคับรับใช้ทหารพม่าเดือนละหลายครั้ง บางครั้งจำนวน 4 วัน บางครั้งจำนวน 10 วัน บางครั้งนานถึง 15 วัน นั่นหมายถึงอะไร มันมีความหมายว่าชีวิตลูกเมียครอบครัวที่บ้านต้องได้รับผลกระทบไปด้วย เมื่อไรนาไม่ได้ทำแต่ต้องไปรับใช้ทหารพม่า ชีวิตผลกระทบก็ต้องกับทุกคน มันเป็นความจริงที่เจ็บปวด บางครั้งความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานมันเป็นเรื่องปวดร้าวเกินกว่าที่จะไปพูดถึงมัน ชะตากรรมของกลุ่มคนที่ผู้ที่ถืออำนาจรัฐขนานนามว่าเป็นชนกลุ่มน้อย จึงเป็นเรื่องที่ไม่เคยมีใครอยากรับฟังไม่มีใครอยากรับรู้ ทุกอย่างคือชะตากรรมของชีวิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่มันเป็นความจริงของสังคมที่ชายแดน

บางสถานการณ์ที่ทหารพม่าเปลี่ยงปล้ำลูกกองทัพกบฏเลยได้รับบาดเจ็บก็ต้องตกเป็นภาระหน้าที่ของชาวบ้าน โจคะที่จะต้องแบกทหารพม่ากลับฐานที่มั่นสำหรับฐานที่มั่นขัวโจได้บอกกับเราว่าถ้าหากมีทหารพม่าจำนวน 50 นาย ทหารพม่าก็จะมาบังคับชาวบ้านจำนวน 10 คนเพื่อไปเป็นลูกหาบ ขัวโจบอกว่ามันเป็นความรู้สึกที่เจ็บปวดที่ทั้งทหารพม่าและกองทัพกบฏได้กระทำกับพวกเขา นอกจากนั้นทหารพม่ายังได้เข้ามาเบียดเบียนขูดรีดจากชาวบ้านอีก โดยการมาบังคับเบียดเบียนขูดรีดจากชาวบ้านบ้านละจำนวน 8 กระป๋อง ด้วยสภาพความกดดันดังกล่าว ทำให้ขัวโจทนสภาพความกดดันที่เกิดขึ้นไม่ไหวจึงต้องหลบหนีออกจากหมู่บ้านโจคะเข้ามาอพยพหลบหนีซ่อนตัวอยู่ในป่าลึกต่างๆที่ไม่ได้รู้ว่าเป็นเขตแดนประเทศไทยหรือประเทศพม่า แต่เขารู้ว่าชีวิตต้องเดินไปข้างหน้าเพราะนั่นหมายถึงชีวิตของลูกเมียและครอบครัวด้วย

คินนั้นเราจำเป็นต้องนอนค้างในป่ากับพวกเขา ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขในระยะเวลาสั้นๆ เราเห็นภาพของแม่เฒ่าวัย 96 ปี ที่ต้องมีชีวิตอยู่กับการหลบๆซ่อนๆต้องหนีภัยสถานการณ์การสู้รบ ชีวิตพวกเขามีแต่ความอดอยากแร้นแค้น เราเห็นเด็กน้อยที่มีสายตาหวาดกลัว เด็กน้อยถึงกับร้องไห้จ้าเมื่อเห็นเราเดินขึ้นบันไดบ้าน บางคนไม่มียารักษาโรค ถ้าหากต้องการยารักษาโรคก็ต้องเดินไปซื้อที่หมู่บ้านไล่ต่องค์ ก็ต้องเผชิญหน้ากับทหารไทยที่ทำหน้าที่อยู่ตามแนวชายแดน ชีวิตพวกเขามีแต่ความหวาดกลัวและ

ความหวาดระแวงต่อภัยร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งจากทหารไทย ทหารพม่าและกบฏเล หลังจากเดินทางกลับจากไล่ต้อนคูแล้ว ภาพความทรงจำอันโหดร้ายยังคงตราตรึงอยู่ในความรู้สึก การเดินทางครั้งนี้เราได้ยินเสียงเพลงแห่งการกดขี่ข่มเหง เป็นบทเพลงที่แสนเศร้ากับชะตากรรมของพี่น้องในชนเผ่า มันเป็นสภาพความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ต่อมนุษย์ภายใต้เงือนไขกลไกของอำนาจรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่าชนเผ่าที่เป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในสายตาของผู้ที่มีอำนาจรัฐ คำว่า “ มนุษยธรรม “ ถูกลบเลือนไปจากใจของผู้คน

เรื่องราวต่างๆที่ชายแดนไทย-พม่ามีอะไรมากมายที่คนสังคมภายนอกไม่มีวันรับรู้และไม่มีวันเข้าใจ มันเป็นเรื่องในใจของสังคมภายใน ประชานสภาอบต.ไล่โว่ได้บอกเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจ เป็นเรื่องของเมืองท้องถิ่นว่าโดยส่วนตัวไม่ได้ชอบเล่นการเมือง แต่เนื่องจากว่าชาวบ้านในพื้นที่ไม่ค่อยได้มีโอกาสสัมผัสกับทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ การพูดจาภาษาท้องถิ่นของประชาชนก็ไม่ได้สร้างความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน ทำให้ลุ่มสุกซัย พนาอุดม อดีตผู้ใหญ่บ้านจะแก ได้มีชะตากรรมของชีวิตเข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องของเมืองท้องถิ่น อันเป็นการเมืองระดับรากหญ้าของภาคประชาชน โดยได้รับเลือกตั้งเป็นอบต.ของบ้านจะแก หมู่ 6 ตำบลไล่โว่ จ.กาญจนบุรี เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2544 และได้รับเลือกตั้งให้เป็นประธานสภาอบต.ไล่โว่ นอกจากนี้ยังได้รับการยอมรับจากชุมชนให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมของชุมชนทุ่งใหญ่นเรศวรในการทำงานเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชนเผ่า

อบต.บ้านจะแก ได้บอกว่าเขามีความสนใจเรื่องการทำมาหากิน ที่อยู่อาศัย เพราะที่อยู่อาศัยของคนในป่าในพื้นที่มีปัญหาทุกปี ต้องการให้ชาวบ้านอยู่ดีกินดี ส่วนเรื่องการพัฒนาต่างๆไม่ได้มีความสนใจว่าจะมีโครงการอะไรมาพัฒนา การพัฒนา เช่น โครงการประปาภูเขา โรงเรียน การปรับถนนเข้ามาในหมู่บ้านก็เป็นการพัฒนาอย่างหนึ่ง เราอยู่ในพื้นที่กฎหมายอนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าฯ ตอนแรกกฎหมายของการอนุรักษ์บอกว่าจะปกป้องคุ้มครองนายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่อย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งชาวบ้านเองก็เห็นดีด้วยที่จะได้รับความร่วมมือกันช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติ แต่เมื่อเอาเข้าจริงแล้วพวกที่ถือกฎหมายอนุรักษ์เข้ามาได้พยายามบีบประชาชนอย่างนี้ไม่ค่อยดี

เท่าไร โดยจะเป็นการบีบในลักษณะของตัวบทกฎหมาย เช่น ที่หมู่บ้านจะแกเมื่อสองปีที่แล้วก็มีเจ้าหน้าที่เข้าไปรื้อถอนสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ

จากข้อค้นพบและได้วิเคราะห์จากสถานการณ์ความเป็นจริง ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้อาศัยอยู่กับธรรมชาติ เป็นการใช้ธรรมชาติอย่างเคารพอย่างให้คุณค่า สำหรับตัวของชาวบ้านไม่ต้องพูดถึงเรื่องการใช้นุรักษ์ ไม่ต้องพูดถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมันเป็นเรื่องของวิถีชีวิต คำว่า “ อนุรักษ์ “ ได้ถูกใช้มานานนี้เองตั้งแต่ที่มีการประกาศพื้นที่แถบนี้ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เมื่อปี พ.ศ.2517 นับตั้งแต่นั้นมา เจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้เข้ามาทำงานในพื้นที่พร้อมกับคำว่าอนุรักษ์ โดยได้พยายามเข้ามาบอกว่าพวกเราอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์จะต้องเคารพกฎหมายของการอนุรักษ์ ถ้าหากกระทำความผิดจะถูกลงโทษ พร้อมๆกันนั้นก็ได้องค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งนักวิจัยนักวิชาการได้เข้ามาในพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติและชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ถูกคุกกลืนไปจากคนกลุ่มนี้เป็นจำนวนมาก แต่เป็นภาพที่มองไม่ชัด

พื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวรนับจากประกาศให้เป็นแหล่งมรดกทางธรรมชาติของโลกเมื่อปี พ.ศ.2534 ทำให้ความยุ่งยากในการใช้ชีวิตของประชาชนเริ่มมีมากขึ้น คนจากองค์กรภายนอกเข้ามามากขึ้นในพื้นที่ โดยจะเข้ามาพร้อมกับการตั้งข้อกล่าวหาว่าคนอยู่ในป่าเป็นผู้ทำลายป่า จะต้องอพยพโยกย้ายคนออกจากป่า นอกจากนั้นหน่วยงานพัฒนาต่างๆได้เข้ามามากขึ้นในพื้นที่ทั้งหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานขององค์กรพัฒนาเอกชน คำถามกับคำตอบได้ถูกกำหนดไว้เบ็ดเสร็จหมดแล้ว ถ้าหากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไหนเข้ามามีความคิดว่าคนอยู่ในป่าไม่ได้ก็พยายามใช้นโยบายเข้ามาบีบบังคับควบคุมโดยอ้างถึงตัวหลักกฎหมาย แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายไหนเข้ามาแล้วมองว่าชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่นี่มีความยากจนลำบากก็จะเข้ามาพัฒนาทุกรูปแบบ โครงการต่างๆจะถูกคิดค้นและกล่าวอ้างว่าทำไปเพื่อประชาชน ทั้งๆที่ในความเป็นจริงชีวิตของประชาชนที่นี่ไม่เคยเรียกร้อง ไม่เคยร้องขอ ในความเป็นจริงชีวิตของคนที่นี่อยู่กันแบบง่ายๆ แต่เมื่อสถานการณ์ที่ชีวิตชาวบ้านถูกดึงให้ห่างออกไปจากความเป็นจริงแบบดั้งเดิม ทุกชีวิตที่ขับเคลื่อนอยู่ในพื้นที่จึงเป็นการใช้แรงขับเคลื่อนเพื่อดิ้นรนในการใช้ชีวิตรอด ถ้าหากกฎหมายเข้ามาบีบบังคับมากๆ ความกดดันก็จะเกิดขึ้น แรงผลักดันของประชาชน

จะมีความรุนแรงมากพอๆกับแรงกดดันของเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะเมื่อรัฐเป็นผู้กระทำ ประชาชนก็ต้องเป็นผู้ถูกกระทำ แรงกด แรงต่อต้าน เป็นพลังที่รุนแรง

ในหลายๆครั้งที่ประชาชนถึงกับเป็นผู้ถูกขืนยืนต่อสู้ เช่น กรณีที่ ตะเคียนทอง ชาวบ้านต้องร่วมมือร่วมพลังกันเพื่อประกาศจุดยืนของตัวเอง หรือกรณีที่ แม่จันทะ ชาวบ้านใช้มีดปาดคอเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ตชด.) การเคลื่อนไหวบนความขัดแย้งดังกล่าว ทำให้เป็นภาพว่าชาวบ้านที่นี้หัวแข็งรุนแรงเพราะเป็นพื้นที่สีแดงมาก่อน เคยเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์มาก่อนเมื่อยุคเหตุการณ์ที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง ด้วยสภาพการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ครอบคลุมตามที่ต่างฝ่ายต่างยื่นคนละจุดยืน การใช้กรอบคิดคนละแบบ รัฐกับประชาชน มักจะยืนกันคนละด้าน โดยมีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมักจะลงเอยว่าประชาชนเป็นผู้ผิด เป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย แต่มองมุมกลับถ้าหากประชาชนยึดเอากฎหมายของข้อห้ามความเชื่อเป็นตัวหลักในการยึดถือปฏิบัติ รัฐก็จะเป็นผู้กระทำผิดและจะต้องถูกลงโทษเช่นกัน สักวันหนึ่งในอนาคตที่ประชาชนเข้มแข็ง คนในชนเผ่าสามารถกำหนดชะตากรรมของตัวเองได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องเชื่อฟังประชาชนเช่นกัน

แนวคิดวาระประชาชนว่าด้วยเรื่องชนเผ่า ได้เกิดขึ้นจากการทำงานของ ศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชาวไทยภูเขา ร่วมกับองค์กรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ ชาวเขา ได้ร่วมกันจัดเวทีระดมวิเคราะห์สถานการณ์และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติในฉบับต่างๆที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง ได้มีการแสดงความคิดเห็นและแสดงจุดยืนร่วมกันว่าจะไม่เข้าร่วมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 9ที่กำลังจัดทำอยู่ และไม่เห็นด้วยกับแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา ชุมชน สิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูงในสองฉบับที่ผ่านมา (แผนแม่ บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูงฉบับที่ 1 เริ่ม ตั้งแต่ 2535-2539 และฉบับที่ 2 เริ่ม 2540-2544 และแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่ง แวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูงฉบับที่ 1 เริ่มตั้งแต่ 2535-2539) และ ฉบับที่สามกำลังจัดทำขึ้นโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.)

แผนแม่บทชาวเขาทั้งสองฉบับที่ผ่านมานั้น เป็นแผนที่แยกส่วนออกมา จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือแผนปกติ เนื่องจากรัฐมีความเห็นว่า ชาวไทยภูเขาในนี้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากคนไทยพื้นราบทั่วไป เป็นปัญหาที่มี

ความสำคัญและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนรวมและความมั่นคงแห่งชาติ กล่าวคือ ประการที่หนึ่งชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากกว่า 5 แสนคน ประการที่สองกลุ่มคนเหล่านี้ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดารและมักจะอพยพย้ายถิ่นอยู่เสมอ นับเป็นอุปสรรคต่อการจัดระเบียบการปกครองและเป็นจุดอ่อนต่อการแทรกแซงและการแสวงหาผลประโยชน์จากฝ่ายตรงกันข้าม ประการที่สาม การมีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ค่านิยม ความเชื่อถือ วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ เป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ ประการสุดท้ายการประกอบอาชีพ และการเลี้ยงชีพโดยทั่วไปเป็นการทำไร่เลื่อนลอยและเป็นการปลูกฝิ่น ได้ก่อผลกระทบต่อการบุกรุกทำลายป่า แหล่งต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ (แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูงฉบับที่ 1 เริ่มตั้งแต่ 2535-2539)

เครือข่ายชนเผ่ามีความเห็นว่า แผนแม่บทชาวเขาสองฉบับดังกล่าว เป็นแผนการพัฒนาที่แยกส่วนมาจากแผนปกตินั้น เป็นการเลือกปฏิบัติซึ่งไม่ได้ดำเนินอยู่บนพื้นฐานความเท่าเทียมกันและมีอคติทางชาติพันธุ์หรือ “ มายาคติ ” การขาดความเข้าใจในวิถีชีวิตของชาวเขา ทำให้รัฐเข้ามาพัฒนาในรูปแบบต่างๆ รัฐได้พยายามเปลี่ยนแปลงทัศนคติของชาวเขาในด้านการดำเนินชีวิต ความเชื่อศรัทธาต่อรัฐบาล การร่วมมือในการกำจัดฝิ่น ลดการตัดไม้ทำลายป่า แต่ไม่เคยมีนโยบายในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนชาวไทยพื้นราบส่วนใหญ่ ที่มองภาพพจน์ชาวเขาว่าเป็นผู้ยากไร้ สกปรกป่าเถื่อน ชอบความรุนแรง เป็นกลุ่มที่มีลัทธิขงจื๊อ เชื่อผีสาบเทวดา ด้อยวัฒนธรรมหรือเป็นผู้ก่อปัญหาเสพติดและเป็นปัญหาต่อความมั่นคงของชาติ โดยไม่ได้มีการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งว่าแท้จริงของปัญหาแล้วใครเป็นผู้กระทำ

สภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นการดำเนินชีวิตของชาวเขาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาที่ชาวเขามักจะประสบคือ ปัญหาสิทธิในการเป็นพลเมืองไทย การไม่ได้รับสัญชาติของชาวเขาเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของชาวเขา ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต และส่งผลเชื่อมโยงไปสู่การเกิดปัญหาต่างๆเกือบทุกเรื่อง เช่น สิทธิในการถือครองที่ดิน การรับบริการทางการศึกษา ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยโดยไม่ต้องโยกย้าย การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดสิทธิเสรีภาพในฐานะมนุษยชน ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการแพร่ระบาดของยา

เสพติด ฯลฯ เท่าที่ผ่านมา การให้สิทธิเสรีภาพทางกฎหมายของชาวเขาในฐานะพลเมืองไทย มีการดำเนินการให้สัญชาติไทยเป็นไปอย่างช้าๆ เห็นได้จากตัวเลขสถิติล่าสุดสำรวจเมื่อเดือนเมษายน 2542 โดยกรมการปกครอง จากโครงการเงินกู้พิเศษเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ (โครงการมียาชาว) ดำเนินการสำรวจชุมชนบนพื้นที่สูงทั้งหมดใน 20 จังหวัด โดยสำรวจชาวเขาได้จำนวน 873,713 คน พบว่าได้รับสัญชาติไทยแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 จนถึงปัจจุบันเพียง 426,079 คน คงค้างยังไม่ได้รับสัญชาติถึง 507,110 คน และในจำนวนนี้ผู้ที่จะมีสิทธิในการขอสัญชาติประมาณ 100,000 คนเท่านั้น (สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2543 ระเบียบสำนักทะเบียนกลาง ว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง) ที่เหลือถูกจัดอยู่ในสถานะคนต่างด้าวหรือหลบหนีเข้าเมืองจึงไม่มีสิทธิขอลงรายการสัญชาติแต่อย่างใด และยังพบว่าในกระบวนการให้สัญชาติไทย มีการคดโกงกันทุกระดับตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัดและระดับชาติ เราจะพบว่าการซื้อขายเรื่องสัญชาติเกือบทุกพื้นที่ที่มีชาวเขาอยู่อาศัย คนที่มักจะได้รับสัญชาติไทยจึงเป็นกลุ่มคนที่มีเงิน คนต่างชาติและสำหรับชาวเขาที่ได้สัญชาติแล้วอาจจะถูกยกเลิกหรือถูกถอนสัญชาติเมื่อใดก็ได้ ตามแต่รัฐบาลเห็นว่าเป็นภัยความมั่นคงของชาติ

สรุปว่าชุมชนบนพื้นที่สูงในปัจจุบันกำลังเผชิญหน้าต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงและแรงกดดันจากภายนอกอย่างน้อยสามกระแสหลักคือ

1. กระแสการกดดันให้ชาวเขาอพยพออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของกรมป่าไม้และให้ปรับตัวหันมาทำการเกษตรเชิงอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าบนพื้นที่จำกัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนบนพื้นที่สูงอย่างมาก ในเรื่องของความมั่นคงในวิถีชีวิต ด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ระบบสังคมและวัฒนธรรมถูกทำลาย สาเหตุปัญหาเกิดจากนโยบายรัฐและกลไกการดำเนินงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในสองด้านคือด้านหนึ่งมองว่าบนพื้นที่สูงเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้าง “มูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจ” ที่มีค่ามหาศาลในเชิงการเกษตรเพื่อการส่งออกพืชเมืองหนาว เชิงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและอีกด้านหนึ่งพื้นที่สูงเป็นพื้นที่ที่ก่อกำเนิดต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ที่มีค่ายิ่งต่อประเทศชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงคนส่วนใหญ่ของประเทศ ขั้วแนวคิดทั้งสองด้านดังกล่าวได้ถูกบรรจุเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติในแผนระยะที่ 7 ระยะที่ 8 โดยเฉพาะการ

จัดทำแผนแม่บทพัฒนามนพื้นที่สูงฉบับที่ 1, 2 ที่ผ่านมา ยิ่งกว่านั้นมติกรม.กฎหมายระเบียบปฏิบัติต่างๆกำลังได้รับการจัดทำขึ้นนำหน่วยราชการต่างๆอย่างต่อเนื่อง เช่น มติกรม.30 มิถุนายน 2541 การแบ่งเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การจัดชั้นคุณภาพน้ำ สิ่งเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อชุมชนบนพื้นที่สูงในเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินอย่างยิ่ง

2. กระแสการบุกรุกแย่งชิงทรัพยากรดิน น้ำ ป่าของคนภายนอกที่เป็นคนไทย ทั้งจากนักธุรกิจเก็งกำไรที่ดิน และผู้บุกรุกท้องถิ่น และการเข้ามาของเครือข่ายการค้ายาเสพติดและการค้าประเวณี กระแสการแย่งชิงทรัพยากรบนพื้นที่สูง พบว่านับวันจะทวีความรุนแรง ปัญหานี้เกิดจากกระแสการเคลื่อนไหวของสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องกับบนพื้นที่สูง กล่าวคือ ความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงดิน น้ำ ป่า ระหว่างชาวเขาบนพื้นที่สูงกับผู้ที่มิอำนาจจากภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่รัฐที่ต้องการจัดการปลูกป่าอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารและพยายามขับชาวเขาออกจากป่า กลุ่มนายทุนหรือผู้ประกอบการนักเก็งกำไรที่ดินทั้งหลาย อาศัยช่องว่างโครงสร้างอำนาจรัฐเข้าไปบังคับใช้ทรัพยากรเพื่อผลิตพืชเศรษฐกิจและกลุ่มคนพื้นที่ราบที่ถูกผลักดันให้ดินร่นอยู่รอดด้วยการถอยร่นจากเมืองหรือชนบทเข้าป่าในด้านการทำมาหากิน ตัดไม้ขาย หาของป่า ล่าสัตว์ เข้าไปจับจองที่ดินในการทำไร่

2. กระแสการครอบงำของสังคมใหญ่ทั้งด้านข้อมูลข่าวสารด้านเศรษฐกิจ ด้านการปรับตัววิถีชีวิตที่ต้องหันมาพึ่งเงิน การรับจ้างจากภายนอก ควบคู่กับการละทิ้งค่านิยมดั้งเดิมสู่กระแสวัฒนธรรมของสังคมใหญ่

มาตรการที่แนวคิดวาระประชาชนต้องการตอบโต้กับรัฐในการแสวงหาทิศทางให้กับชนเผ่า มีสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

1. ผลักดันฐานคิดของรัฐให้หลุดจากฐานคิดเดิมคือ “ การผลักดันอคติทางชาติพันธุ์หรือมายาคติ” และผลักดันแนวคิดเรื่องความมั่นคงของชาติจะต้องเปลี่ยนไปจากฐานคิดเดิม
2. หากรัฐจะมีการกำหนดพื้นที่เกี่ยวกับเรื่องของความมั่นคง จะต้องมีความชัดเจนว่า “ พื้นที่ความมั่นคงโดยเฉพาะตามแนวชายแดนเท่านั้น “ ไม่ใช่หว่านแหคลุมชาวเขาทั่วประเทศ
3. ผลักดันแผนแม่บทบนพื้นที่สูงในมิติของชาวเขาหรือวาระประชาชนกรณีชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชนชาวเขา

ด้วยการผลักดันสาระที่เป็นทางเลือกให้มากขึ้น โดยผ่านกระแสสังคม อาศัยกระบวนการนี้ในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนชาวเขาและกำหนดทิศทาง วิถีชีวิตของชาวเขาในอนาคต กล่าวคือ

3.1 การปรับเปลี่ยนองค์ความรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องระดับนโยบาย

ระหว่างช่วงที่มุ่งเอาทรัพยากรธรรมชาติเป็นตัวตั้ง นำไปสู่การปรับนโยบายที่เปิดกว้างสร้างสรรค์ หรือช่วงการใช้นโยบายเชิงกร้าว ซึ่งอาจจะนำไปสู่ “สงครามการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ”

3.2 เจตนารมณ์ทางการเมืองและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายของรัฐ เช่น กองทัพ สภาความมั่นคง สำนักงาน ปปส. กรมป่าไม้ จะกำหนดการปรับยุทธศาสตร์และกลไกการบริหารนำไปสู่ทิศทางของการพัฒนาแนวสันติวิธี เน้นการกระจายอำนาจ บทบาทงบประมาณ และการตัดสินใจสู่จังหวัด อำเภอ ได้อย่างชัดเจนและกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนและควรมีการเปิดกว้างให้เกิดลักษณะการมีส่วนร่วมในเชิง “ไตรภาคี”

3.3 รัฐจะต้องยอมรับแนวคิด “คนอยู่ร่วมกับป่าได้”

3.4 องค์กรชุมชนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งและได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

3.5 นโยบายและแผนงานดำเนินการบนพื้นฐานความเข้าใจและตระหนักในเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้นนโยบายและแผนงานในแต่ละพื้นที่ไม่ควรเหมือนกัน ควรดำเนินการสอดคล้องกับสถานการณ์สภาพแวดล้อมของพื้นที่แต่ละแห่ง

3.6 ประเด็นเรื่องสิทธิความเป็นพลเมืองไทยหรือการให้สัญชาติให้แก่ชาวเขา รัฐควรมีนโยบายชัดเจนในการแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วนและให้ความจริงจังจริงจัง โดยเฉพาะชาวเขาดั้งเดิมบนผืนแผ่นดินไทยควรได้รับสัญชาติไทย

(ที่มาของข้อมูล หนังสือชุดวาระประชาชนเพื่อความเป็นไท ว่าด้วย

เรื่องชนเผ่า โดยคณะทำงานวาระประชาชนเพื่อความเป็นไท เดือน
ธันวาคม 2543)

ภูเขาจะแก

บทที่ 3 การจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคม

ลักษณะทางกายภาพและการตั้งถิ่นฐาน

พื้นที่ศึกษาของโครงการยึดตามหลักของความเชื่อแบบฤาษี¹ 6 หมู่บ้านแรก ได้แก่ บ้านสะเนพ่อง บ้านกองม่องทะ บ้านเกาะสะเดิง บ้านไล่โว่-ซาราวะ บ้านทิลไต้ป่า และบ้านจะแก อยู่ในเขต ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี และอีก 7 หมู่บ้าน อยู่ในเขต ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก ได้แก่ บ้านเกริงโป้ บ้านตะละคล่อง บ้านแม่จันทะ บ้านทืบาเก้ บ้านซ่งแป๊ะ บ้านม่องคว๊ะ และบ้านไล่ถ้องคู้ จำนวนประชากรมีดังนี้ หมู่ 1 บ้านสะเนพ่อง จำนวน 54 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 344 คน ชาย 187 คน หญิง 157 คน หมู่ 2 บ้านกองม่องทะ จำนวนบ้าน 85 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 409 คน ชาย 213 คน หญิง 176 คน หมู่ 3 บ้านเกาะสะเดิง จำนวน 35 หลังคาเรือน จำนวนประชากร

---

¹ กำหนดตามการแบ่งหมู่บ้านของชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาที่อาจไม่ตรงกับการแบ่งเขตการปกครองของทางอำเภอ ดังกรณีของพื้นที่ศึกษาใน ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก ที่หากแบ่งตามการกำหนดของทางอำเภอแล้วนั้น หมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ บ้านเกริงโป้ บ้านทืบาเก้ และบ้านแม่จันทะ บ้านตะละคล่อง บ้านซ่งแป๊ะ ก็จะต้องถือส่วนหนึ่งหรือเป็นหมู่บ้านเดียวบ้านแม่จันทะ (หมู่ 8) ต.แม่จัน

220 คน ชาย 111 คน หญิง 109 คน หมู่ 4 บ้านไล่โว่-ซาราวะ จำนวนบ้าน 23 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 125 คน ชาย 72 คน หญิง 53 คน หมู่ 5 บ้านทิลี่ป่า จำนวนบ้าน 51 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 274 คน ชาย 134 คน หญิง 140 คน หมู่ 6 บ้านจะแก จำนวน 98 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 353 คน ชาย 180 คน หญิง 173 คน (สำรวจ เมษายน 2543)

หมู่บ้านเหล่านี้ตั้งกระจายอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตกฝั่งตะวันออกและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง บ้านเรือนและชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบหุบเขาและมักอยู่ใกล้กับแม่น้ำ เช่นบ้านสะเนฟ่องที่ตั้งในหุบเขาซึ่งทอดยาวตามทิศเหนือและใต้ และมีแม่น้ำเคอระไหลผ่าน โดยบ้านเรือนจะกระจายอยู่ระหว่างสองฟากฝั่งของแม่น้ำ หรือในพื้นที่ฝั่ง ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก ที่มีบ้านเกริงโป้ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำแม่จัน ซึ่งแม่น้ำแม่จันและห้วยเกริงโป้เป็นสายน้ำหลักที่ไหลไปบรรจบกับน้ำแม่กลอง เช่นเดียวกับบ้านทิลี่ป่าที่ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำแม่กลอง และบ้านแม่จันที่ที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกันริมฝั่งน้ำแม่จัน จำนวนมากอยู่ตามลำห้วยด้านตะวันออกของหมู่บ้าน หรือบ้าน “เสอเน่ฟ่อง” ที่แปลว่า ท่าแพ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ปลายน้ำ ขณะที่บ้านอื่นๆ เช่น บ้านเกาะสะเด็ง จะอยู่ต้นน้ำและชาวบ้านจะล่องแพไม้ไผ่เดินทางมาขึ้นบกที่บ้านสะเนฟ่อง โดยสามารถขึ้นทำได้ตั้งแต่ต้นจนถึงท้ายบ้าน เพราะหมู่บ้านแห่งนี้มีแม่น้ำไหลผ่านกลางตลอด

อย่างไรก็ตาม พึงตระหนักว่าสภาพการตั้งชุมชน/หมู่บ้านในปัจจุบันไม่ได้เป็นสภาพที่ดำรงอยู่มาตั้งแต่ครั้งอดีต แม้จะมีงานเขียน/งานศึกษาทั้งนี้ สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งชุมชนกับสายน้ำได้จากชื่อหมู่บ้านหรือกลุ่มบ้าน เช่น บ้าน “เกริงโป้” หรือ “กรูโป” ที่เป็นภาษามอญเช่นกัน แปลว่า ห้วยหวาย เนื่องจากมีต้นหวายจำนวนมากหรือมีหลักฐานที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าคนได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่แถบนี้มานานหลายร้อยปีแล้วก็ตาม ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ที่รกร้างในปัจจุบันหลายแห่งที่มีต้นไม้ผลขนาดใหญ่ๆ อย่างขนุนหรือมะพร้าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริเวณดังกล่าวเคยเป็นที่ตั้งชุมชน/หมู่บ้านมาในอดีต ทั้งนี้ลักษณะการรวมตัวและการตั้งชุมชน/หมู่บ้านในแถบนี้ได้มีการเคลื่อนไหว/เปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน อาทิ สาเหตุจากโรคระบาดดังกรณีของบ้านสะเนฟ่องเมื่อราว 63 ปีก่อนที่ทำให้ผู้คนต้องอพยพกระจายไปยังที่อื่นๆ สาเหตุจากการค่อยขยายขอบเขตพื้นที่ทำกินจาก

บริเวณชุมชน/หมู่บ้านเดิมแล้วค่อยพัฒนาการเป็นชุมชน/หมู่บ้านอีกแห่ง รวมทั้งสาเหตุจากเรื่องความเชื่อและปาฏิหาริย์ของเจ้าที่เจ้าทาง ดังเช่นที่ชาวบ้านรายหนึ่งเล่าว่า “เดิมหมู่บ้านไม่ได้อยู่ที่นี้ แต่ที่เดิมเจ้าที่แรง มีคนเห็นขนไม้ผุลุกขึ้นได้ จนไม่มีใครกล้าอยู่ต่อ ต้องย้ายหมู่บ้าน.” นอกจากนั้นก็ยังมีสาเหตุจากการโยกย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่นซึ่งมีอยู่เป็นระยะๆ นับตั้งแต่ครั้งอดีตเมื่อร้อยกว่าปีก่อน เช่นบ้านเกริงโบ้ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อราวปี พ.ศ. 2438 โดยผู้ที่มีถิ่นฐานเดิมในแถบ จ.อุทัยธานี แม้จะยังไม่ทราบแน่ชัดว่าการอพยพย้ายถิ่นในอดีตอย่างกรณีนี้จะมีที่มาจากสาเหตุใด แต่หากเป็นการโยกย้ายจากจังหวัดใกล้เคียงในระยะหลังๆ เช่นในช่วงปี พ.ศ.2514 แล้วนั้น ส่วนใหญ่จะเกิดจากการที่ถิ่นเดิมในแถบจังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี และอุทัยธานีเกิดความแห้งแล้ง ทำมาหากินได้ไม่ดี ประกอบกับการเห็นว่าพื้นที่แถบนี้ยังอุดมสมบูรณ์และสามารถปลูกข้าวได้มากกว่าจึงได้ชักชวนกันมาตั้งถิ่นฐานบ้านแม่จันทะเป็นต้น อย่างไรก็ตาม การอพยพโยกย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่นก็ยังเกิดขึ้นจากเหตุผลอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะความหวาดกลัวการถูกรังแกกดขี่ ดังเช่นบ้านมอญควะที่มีการก่อตัวเป็นชุมชนขึ้นในช่วงราวปี พ.ศ. 2520 โดยคนสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นเผ่าสกอว์จากต้นน้ำแม่กลองที่หวาดกลัวรัฐบาลไทยจึงได้หลบหนีมาอยู่ในพื้นที่แถบนี้ กลุ่มสองเป็นเผ่าซุและเผ่าสกอว์จากลุ่มน้ำสุริยะ ที่หลบหนีเข้ามาเพราะหวาดกลัวทหารพม่า เป็นต้น

ลักษณะการรวมตัวและการตั้งชุมชน/หมู่บ้านดังที่ปรากฏในปัจจุบันยังเกี่ยวพันกับเหตุการณ์ด้านต่างๆ ในอดีตของพื้นที่แถบนี้ด้วย โดยเฉพาะเหตุการณ์การสู้รบระหว่างรัฐบาลไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์ ในช่วงราวปี พ.ศ. 2515-2525 หรือที่ชาวบ้านแถบนี้เรียกกันว่า “เหตุการณ์ปฏิวัติ” ดังบ้านทิบาเก้ที่ก่อนหน้านี้ได้ตั้งชุมชนอยู่อีกแห่งหนึ่ง เรียกว่า “ทิบาเก้เก่า” แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติชาวบ้านทั้งหมดต้องย้ายหนีไปอยู่ในป่า พอเหตุการณ์สงบ หลังการวางอาวุธและมอบตัวกับทางราชการในปี พ.ศ.2525 ชาวบ้านได้ออกมาตั้งบ้าน “ทิบาเก้ใหม่” หรือทิบาเก้ในปัจจุบัน นอกจากนั้น การปะทะประสานระหว่างปัจจัยที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก เช่น กลไกการปกครองอย่างกำนันผู้ใหญ่บ้าน กับปัจจัยที่ภายในที่มีอยู่เดิม เช่น ผู้นำพิธีกรรม ที่เกิดขึ้นผ่านเหตุการณ์ต่างๆ ก็ส่งผลต่อลักษณะการตั้งชุมชน/หมู่บ้านเป็นอย่างมากด้วยเช่นกัน เนื่องจากเดิมการที่จะตั้งชุมชนและหมู่บ้านยังบริเวณใดมักจะต้องได้รับการยอมรับจากผู้นำทางพิธีกรรมเสียก่อน แต่ในระยะหลังๆ โดยเฉพาะหลังจากที่เหตุการณ์ทางการเมืองสงบลงแล้ว ผู้นำทาง

การอย่างเช่นผู้ใหญ่วัยกลางคนก็จะมึนงงในการจัดการเรื่องการจัดตั้งชุมชนมากขึ้น เช่น “ผู้ใหญ่วัยกลางคนนั้นเชื่อว่านายเซยเวโจ คนบ้านเกริงโบ ได้บอกกับชาวบ้านทิดาเกว่าให้มาอยู่รวมกันที่บ้านแม่จันทะ” เป็นต้น แต่กระนั้นก็ยังมีการต่อรองกันระหว่างปัจจัยทั้งสอง ดังที่ว่า “แต่ชาวทิดาเกได้ขอกับผู้ใหญ่วัยกลางคนว่าพวกเรามีการถือปฏิบัติที่แตกต่างกันทางพวกเรานับถือฤๅษี แต่ชาวบ้านฝั่งแม่จันทะไม่ได้ถือปฏิบัติเคร่งครัด มีการเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ ...เราก็เลยไม่อยู่รวมกับชาวบ้านแม่จันทะและได้แยกหมู่บ้านมาอยู่กันคนละฝั่งแม่น้ำ หมู่บ้านทิดาเกจึงได้ตั้งอย่างเป็นทางการมาแล้ว 20 ปี” (ป้าอดรัก หมู่บ้านทิดาเก สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2545) นอกจากนั้น ผลของการประทะประสานยังปรากฏให้เห็นจากลักษณะการรวมตัวและตั้งชุมชนที่ภายในหมู่บ้านหนึ่งๆ มักแบ่งออกเป็นกลุ่มบ้านย่อยๆ 2-3 กลุ่ม หรือมากกว่านี้ โดยแบ่งตามความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามกฎข้อห้ามของฤๅษี เช่น บ้านจะแก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มบ้าน กลุ่มแรกคือ กลุ่มบ้านหินตั้ง เป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการหลายแห่ง อาทิ สถานีอนามัย โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ที่ทำการทหารชุดปฏิบัติการเฉพาะกิจ (ขป.) เป็นต้น ชาวบ้านส่วนใหญ่คุ้นเคยกับสิ่งใหม่ๆ จากภายนอก ที่สำคัญคือมีการเลี้ยงสัตว์และบริโภคเนื้อสัตว์กันอย่างกว้างขวาง กลุ่มที่สองคือ กลุ่มบ้านวาซุ ซึ่งชาวบ้านไม่เลี้ยงสัตว์แต่มีการบริโภคเนื้อสัตว์อยู่บ้าง กลุ่มที่สามคือ กลุ่มบ้านฤๅษีแปดหลัง (ไกนองเอ) ที่ชาวบ้านถือปฏิบัติตามแนวทางของฤๅษีอย่างเคร่งครัด ไม่เลี้ยงและไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ส่วนกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มบ้านที่แยกตัวออกมาจากหมู่บ้านฤๅษีแปดหลัง ชื่อว่า กลุ่มบ้านไช้กูถ่อง ที่มีความเคร่งครัดในการถือปฏิบัติมากที่สุด กล่าวคือ ไม่เลี้ยงสัตว์ ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ถือศีลกินเจ และมีการทำการผลิตร่วมกันในระดับกลุ่ม (ช่วยกันทำนาผืนใหญ่) โดยจะแบ่งปันผลผลิตที่ได้ตามความจำเป็นของแต่ละครัวเรือน เช่นเดียวกับบ้านเกริงโบที่มี 2 กลุ่มบ้าน คือ กลุ่มบ้านเกริงโบหรือบ้านล่าง ที่ไม่มีความเคร่งครัดและมีการเลี้ยงสัตว์ และกลุ่มบ้านทิดองเจียะ ประกอบ 5 ครัวเรือนซึ่งมีการถือปฏิบัติที่เคร่งครัดเป็นอย่างมาก

ในชนเผ่าผู้รู้ผู้เฒ่าผู้แก่ได้มีกรอบคิดในการอธิบายถึงโครงสร้างของชุมชนและอธิบายถึงการจัดระเบียบโครงสร้างของชุมชนว่าจะเกี่ยวข้องกับหลักอยู่ 3 หลัก คือ หลักของ “เวาะ “ คือ “ ลือกาเวาะ “ “ ถูงเมียวะ ” “ เรียเจียวะ ”

“ ลือการเวา ” หมายถึง โครงสร้างทางด้านระบบเศรษฐกิจทั้งหมดภายในชุมชน เป็นเรื่องของการทำมาหากิน การทำไร่ การทำสวน การทำนา การใช้แรงงาน การรับจ้างทุกรูปแบบ โดยภาพรวมเป็นการอธิบายถึงการดำรงชีพของคนในชุมชน รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีชาวบ้าน ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการคิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้เครื่องประดิษฐ์ในการทำมาหากินหลายอย่างเช่น เครื่องหีบอ้อย เครื่องหีบงา ครกกระเดื่องพลังน้ำ

“ ถู้งเมียเวา ” หมายถึง เรื่องราวของพิธีกรรมความเชื่อ ทั้งของศาสนาพุทธและความเชื่อแบบตะละโคว เชื่อมโยงไปถึงเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งคุ้มครองตามธรรมชาติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อกับคนในชนเผ่าตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตาย

“ เรียเจียเวา ” หมายถึง ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการปกครองในชุมชน เป็นระบบการปกครองภายในชุมชน มีการวางกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติร่วมกันของชุมชน เป็นการประสานงานกับหน่วยงานทางราชการ การวางกฎระเบียบ การประชุมร่วมกันในการออกกฎระเบียบในการปกครองของชุมชน ตลอดจนถึงการประสานงานกับ

หน่วยงานภายนอกและภารกิจหน้าที่ที่ต้องทำตามกฎหมายไทย เช่น การไปคัดเลือก การเกณฑ์ทหาร รวมถึงการให้ความร่วมมือกับโครงการต่างๆของรัฐที่เข้ามาดำเนินการ ในชุมชน หรือลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐในลักษณะต่างๆเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต.

โครงสร้างของชุมชนภายใต้กรอบคิด “ลือกาเวะ”

ลักษณะการทำมาหากินและระบบเศรษฐกิจ

ภายใต้โครงสร้างของชุมชน “ลือกาเวะ” อาชีพการงานที่ดำรงอยู่ได้ นอกจากจะ มีการทำไร่ทำนาแล้วเพื่อให้ได้มาซึ่งข้าวเป็นหลักแล้ว ในส่วนของอื่นๆที่ต้องเสริมเข้ามาเช่น การทำสวนผลไม้ ปลูกหมาก และการหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่มาจากภูมิปัญญาของคนในชนเผ่า เช่น การใช้เครื่องหีบงา เครื่องหีบอ้อย และมีการตีมีดเกิดขึ้นในชุมชนเพื่อผลิตใช้กันเอง เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ใช้ในการดำรงชีพ โดยเฉพาะระบบแลกเปลี่ยนที่มีในชุมชน องค์การของรัฐต่างๆยังไม่ได้เข้ามาแทรกแซงในโครงสร้างของลือกาเวะ ในช่วงที่มีการสัมปทานป่าไม้ แรงงานผู้ชายจะออกมาทำงานรับจ้างรับลากไม้ ลากซุง จนเวลาของการสัมปทานไม้หมดลง แต่ถ้าหากคนที่จะออกไปรับจ้างข้างนอก

ตามในเมือง ก็จะรับจ้างในช่วงเวลาที่ว่างจากการทำไร่ทำนา เมื่อถึงฤดูกาลของการทำไร่ ก็จะกลับมาทำไร่ทำนาต่อ จะเห็นได้ว่ารายได้ที่เป็นตัวเงินคือการออกมารับจ้างข้างนอก หรือไม่ก็อาจจะเป็นการขายพืชผักผลไม้ที่ออกมาขายที่ในตัวอำเภอ เช่น พริก ทุเรียน หนามาก เป็นต้น

รายได้ในแต่ละรอบปีมีจำนวนไม่มากนัก ในปีพ.ศ.2526 –พ.ศ.2531 มีการทำหว่าย ทำหน่อไม้ส่งออกไปข้างนอก มีเจ้าของโรงงานรับซื้อ ก็เป็นรายได้อีกส่วนหนึ่ง การทำหว่ายในเขตตำบลไล่โว่ ก็ทำกันทุกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านไม่มีหว่ายก็ออกไปทำหว่ายที่หมู่บ้านใกล้เคียง เช่น ที่หมู่บ้านจะแก หมู่บ้านทิล่ป่า ก็จะมาตัดหว่ายที่ระหว่างเส้นทางหมู่บ้านทิล่ป่ากับหมู่บ้านเกาะสะเค็ง และการทำหว่ายส่วนมากจะเป็นคนมอญ เพราะในช่วงเวลานั้นมีกองกำลังกู้ชาติมอญอยู่ที่หมู่บ้านโจคีฟือ แต่สำหรับคนในพื้นที่จะมีการทำหว่ายน้อยเป็นเพราะเห็นว่าการหารายได้ที่เป็นตัวเงินเป็นเพียงรายได้เสริมเท่านั้น ที่สำคัญคือจะต้องมีข้าวพอกินในรอบ 1 ปี ที่หมู่บ้านไล่ถ่องถู่จะมีการหารายได้ส่วนใหญ่มาจากการขาย หนามาก ทุเรียน แต่อาชีพหลักก็คือการทำไร่ทำนาเหมือนเดิม แต่จุดสำคัญที่น่าสนใจคือการแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งในไทยและในพม่าได้ เพราะว่าหมู่บ้านอยู่ติดกับชายแดนไทยและพม่า แต่โดยภาพรวมแล้ว การทำมาหากินหลักคือการ

ทำไร่นา และปัจจัยสำคัญที่จะรักษาโครงสร้างของลือกาเวาะได้คือระบบการแลกเปลี่ยนภายในชุมชน เช่น การแลกเปลี่ยนยาสูบ น้ำตาลอ้อย มะพร้าว น้ำมันงา จี๊ฟั้ง จี๊ได้ หมาก นอกจากนั้นยังมีระบบการผลิตในชุมชน เช่น การตีมีด การหีบอ้อย การทำน้ำตาลอ้อย การทำน้ำมันงา และนอกจากนี้ยังได้มีการวางแผนร่วมกันในแต่ละชุมชนแต่ละพื้นที่ เช่น การวางแผนร่วมกันในเรื่องการรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ผักประเภท ยาสูบ พริก มะเขือ งา อ้อย เป็นต้น เพื่อให้ได้มีอยู่โดยต่อเนื่องระยะปีต่อปี นอกจากนี้ยังได้มีการวางแผนร่วมกันในเรื่องการหาปัจจัยสำคัญคือการสะสมเกลือสำหรับการบริโภคให้ได้อย่างน้อยระยะเวลา 3 ปี ทุกหมู่บ้านจะมีการเตรียมไว้สำหรับการป้องกันการเกิดปัญหาการวิกฤติในสถานการณ์การเมืองตามแนวชายแดน เช่น อาจจะมีสถานการณ์การสู้รบเกิดขึ้น ดังนั้นเกลือจึงมีความสำคัญมากที่จะต้องร่วมมือกันจัดเตรียมหาเอาไว้

การหีบฝ้าย

การย้อมด้วยธรรมชาติ

แม้ระบบการผลิตหลักคือการทำไร่หมุนเวียนจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก แต่กระนั้นปัจจุบันชาวบ้านที่นี่ก็ยังคงสัมพันธ์กับระบบการค้าหรือตลาดในบางระดับ กล่าวคือ มีผลผลิตจากไร่มาขายให้แก่ตลาดและต้องซื้อหาสิ่งของที่จำเป็นในการยังชีพบางอย่างจากภายนอก ทั้งนี้ พืชเศรษฐกิจที่เป็นรายหลักๆ ของชาวบ้านได้แก่ พริกแห้ง หนาก พลู่ และกระวาน ในกรณีของพริกแห้งนั้นปลูกกันมากทางฝั่ง ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก ซึ่งการนำมาขายจะต้องใช้วิธีการแบกใส่กระสอบลงมา ชาวบ้านจากหมู่บ้านที่อยู่ลึกเข้าไปอย่างเช่นบ้านทิบกะหรือบ้านแม่จันทะมักแบกพริกแห้งลงมาขายที่บ้านม่องควีซึ่งเป็นจุดสุดท้ายที่รถยนต์กระบะสามารถแล่นเข้ามาถึงได้ในช่วงหน้าแล้ง ส่วนใหญ่จะจ้างคนจากศูนย์อพยพบ้านนุโพแบก โดยคิดค่าจ้างในอัตราที่แตกต่างกันไปตามระยะทาง เช่น จากบ้านเกริงโป้ถึงบ้านม่องควีราคา ก.ก.ละ 5 บาท จากบ้านแม่จันทะถึงบ้านม่องควีราคา ก.ก.ละ 7 บาท คนหนึ่งๆ สามารถแบกได้ถึงคนละ 70-80 ก.ก. รายได้จากการขายพริกแห้งมีตั้งแต่ 1,000-6,000 บาทต่อปี น่าสนใจว่าสำหรับบางครอบครัวแล้วนั้น การปลูกพืชเหล่านี้เป็นแหล่งรายได้ที่เป็นตัวเงินแต่เพียงแหล่งเดียวของครอบครัวเท่านั้น ดังที่ว่า “เงินที่เป็นรายได้หลักของครอบครัวมาจากที่ขายพริกแห้งเท่านั้น ถ้าไม่มีพริกก็ไม่ได้เงิน...” (นางโพน์หล่อหย่ง หมู่บ้าน

เกริงโป้ สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2544) ส่วนข้าวแม่จะปลูกเพื่อกินเป็นหลักแต่ก็มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอยู่บ้างภายในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้านในกรณีที่มีบางครอบครัวปลูกข้าวได้ไม่พอกิน และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ขายให้แก่ภายนอก ซึ่งมีทั้งผู้มารับซื้อถึงหมู่บ้านหรือการนำไปขายเองที่บ้านม่งคว๊ะซึ่งจะได้ราคาดีกว่าถึงหนึ่งเท่าตัว

สำหรับการซื้อหาสินค้าจากภายนอกส่วนใหญ่จะซื้อจากร้านขายของชำในหมู่บ้าน หากเป็นหมู่บ้านที่สามารถเดินทางเข้าถึงได้โดยไม่ยากลำบากนักก็จะมีร้านค้าที่เปิดขายประจำ อย่างเช่นที่บ้านสะเนฟองซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอสังขละบุรีมากนักหรือบ้านม่งคว๊ะที่แม่จะอยู่ไกลจากตัวอำเภออุ้มผางเป็นอันมาก แต่ก็อยู่ใกล้บ้านเป็งเคลิ่งซึ่งเป็นตลาดชายแดนที่มีความคึกคักเป็นอย่างมาก แต่หากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไปก็จะมีเพียงร้านค้าชั่วคราวซึ่งมีขนาดเล็กกว่ามาก ดังที่บ้านช่องแป๊ะที่มีร้านค้าเล็กๆ 1 ร้าน ซึ่งเจ้าของร้านบอกว่าตนไม่ได้ทำร้านค้าเป็นอาชีพหลัก แต่เป็นเพียงการหารายได้เสริมเมื่อว่างจากการทำไร่นา สินค้าที่ขายนำมาจาก 2 แหล่ง คือ บ้านจะแก ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี และบ้านเป็งเคลิ่ง อ.อุ้มผาง จ.ตาก นำเข้ามาโดยการแบกใส่หลัง ซึ่งมีทั้งที่แบกเองและจ้างผู้อื่นแบก สินค้าส่วนใหญ่ ได้แก่ สมุนไพร ฝักระสม ผงซักฟอก ถ่านไฟฉาย เทียนไข มาม่า น้ำตาลทราย ขนหมกรูปกรอบ เป็นต้น (นายพ้าห์เลียวหมู่บ้านช่องแป๊ะสัมภาษณ์ 4 มกราคม 2545) เช่นเดียวกับบ้านเกริงโป้ที่เจ้าของร้านค้าเล็กๆ รายหนึ่งบอกว่า “เพิ่งเริ่มเปิดร้านขายของปีนี้เพราะมีทุนจากที่ขายพริก ...ตอนนั้นเอาพริกไปขายที่เป็งเคลิ่งแล้วก็ซื้อของเล็กๆ น้อยๆ กลับมาขายต่อ....ไม่ได้ต้องการค้าขายให้ใหญ่โตอะไร... ปีหน้าถ้าคุณมาที่นี่อีกก็อาจไม่เห็นบ้านเราขายของแล้ว” แต่ถึงแม้ในหมู่บ้านจะไม่มีร้านค้าแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังซื้อหาสินค้าจากภายนอกได้ด้วยการเดินทางไปหาซื้อด้วยตนเอง ดังที่ชาวบ้านรายเดิมกล่าวต่อว่า “ที่ผ่านมาในหมู่บ้านยังไม่มีคนเคยขายของ คนที่ต้องการซื้อต้องไปซื้อเอาเองที่เป็งเคลิ่งและม่งคว๊ะ” (บ้านองเจลิหมู่บ้านเกริงโป้ สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2544) นอกจากนั้น ชาวบ้านยังสามารถซื้อหาสินค้าได้ในช่วงงานเทศกาลต่างๆ

**โครงสร้างของชุมชนภายใต้กรอบคิด “อู่เมียวะ”
พิธีกรรมและระบบความเชื่อ**

ความสัมพันธ์ระหว่างฤาษี พุทธ และสิ่งคุ้มครองตามธรรมชาติ

ที่ผ่านมามีความเชื่อของชนเผ่าชู/สอง ถูกอธิบายไม่ครอบคลุมมากนัก แม้จะมีงานศึกษาจากข้างนอกมากมายก็ตาม จากงานศึกษาของคณะวิจัยค้นพบว่าความเชื่อที่ผ่านการจัดระเบียบของผู้นำเผ่าชู (ฤาษี) ที่ชาวบ้านนับถือเป็นแกนกลางสำคัญ เชื่อมร้อยความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อลักษณะแนวทางการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งคุ้มครองธรรมชาติ การบูชาเช่นไหว้จิต

วิญญาณของบรรพบุรุษ ซึ่งเรียกว่า (เมิงเบี่ย) นั้นมีนัยถึงพลังของชีวิต สิ่งยึดเหนี่ยวภายใน หรือสิ่งที่นำทางชีวิตไปสู่ความดี การนับถือบูชาเทพเจ้าและวิญญาณบรรพบุรุษของชุมชนในพื้นที่ศึกษา มีการประกอบพิธีกรรมหลายรูปแบบเช่นการนับถือ เซียวเพี้ยว คือ การนับถือต้นไม้โดยเอาเนื้ออ่อนมาต้มสุกแล้วเอาไปเช่นไหว้ต้นไม้ที่ผู้นำครอบครัวได้คัดเลือกเป็นการถือในระดับครัวเรือน ถ้าเป็นในระดับหมู่บ้านก็จะมีต้นไม้ของระดับหมู่บ้าน เซยู่คู้ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม การนับถือต้นไม้ที่เอาเนื้ออ่อนมาเช่นไหว้ระดับครัวเรือนและระดับหมู่บ้านทั้งสองอย่าง เรียกว่า อ้องเซย์

การนับถือศาลเจ้าในหมู่บ้านเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เปลี่ยนจากอ้องเซย์ ปัจจุบันสามารถแบ่งกลุ่มความเชื่อออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มด้ายขาว (ลู่ฮั่ว) กลุ่มด้ายเหลือง (ลูบ่ง) และกลุ่มถือน้ำต้มสุก (วิม่ง) ทั้งนี้ ความเชื่อเรื่อง พู่ใจเต่อหละโค่ว (ฤาษี) เกี่ยวข้องกับการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในฐานะที่เป็นผู้จัดระเบียบให้กับวิถีปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องให้สอดคล้องกับหนทางแห่งการยกระดับทางจิตวิญญาณ ทั้งนี้ชนเผ่าซุเชื่อว่า ฤาษีถือกำเนิดขึ้นจากความต้องการของพระอินทร์ที่จะช่วยเหลือหรือยกระดับทางจิตวิญญาณของพวกตน ในเวลานั้นมีความตกต่ำเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีวิถีปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องในการนับถือผีसानางไม้ โดยเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ล้วนเกิดมาจากการกระทำของผี จึงมีการต้มเหล้าและฆ่าสัตว์อยู่เป็นประจำเพื่อเช่นไหว้ผีเจ้าที่เจ้าทาง พระอินทร์จึงลงมาโปรดในรูปฤาษีและได้เปลี่ยนพิธีกรรมการนับถือผีดังกล่าวให้มาเป็นการปฏิบัติตามรูปแบบของกลุ่มด้ายขาวในปัจจุบัน โดยให้นับถือต้นไม้เซียวเพี้ยว อ้องเซย์ และสามารถฆ่าสัตว์ (ฆ่าอัน) ได้เพียงปีละครั้งเพื่อการทำพิธีกรรมเท่านั้น รวมทั้งให้เลิกเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู เป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องฆ่าสัตว์อยู่เสมอ นอกจากนั้นยังเชื่อกันว่าฤาษีมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเพื่อลดความยุ่งยากซับซ้อนและให้ง่ายต่อการปฏิบัติตาม ดังที่เล่ากันว่าภายหลังจากที่บรรพบุรุษได้อพยพจากเมืองทวายเนื่องจากถูกพม่าขับไล่จนมาอยู่แถวห้วยหินดำ จ.สุพรรณบุรี เมื่อราว 378 ปีก่อน (พ.ศ.2164) ก็เริ่มรู้สึกเบื่อหน่ายกับขั้นตอนการเลี้ยงผีที่ต้องยุ่งยากและมีความลำบากในการหาอัน จึงยกเลิกพิธีและเปลี่ยนตัวเองมาเป็นกลุ่มด้ายเหลืองแทน โดยมีฤาษีที่ชื่อ “ถูเชื่อนี้จี” เป็นผู้ทำพิธีลอยแพด้วยการตัดด้ายขาวพร้อมด้วยข้าว อาหาร ขนม ผลไม้ ซึ่งเปรียบเสมือนการลอยพิธีกรรมเดิมตามแบบด้ายขาวทิ้งไปกับกระแสน้ำ แต่ถึงกระนั้นทั้งกลุ่มด้ายขาวและด้ายเหลืองต่างมีข้อห้ามความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะการห้ามกินเหล้าเมายา

ห้ามเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ และที่ร้ายแรงที่สุดก็คือ การเป็นชู้ ต่างกันแค่ตรงที่กลุ่มด้ายขาวนับถือต้นไม้ ซึ่งหากจะประกอบพิธีกรรมใดๆ ก็ต้องไปแจ้งกับต้นไม้ก่อน

อาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติตามแนวทางของกลุ่มความเชื่อทั้งสามล้วนเป็นหนทางสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุด ดังที่ว่า “คนชนเผ่าเชื่อว่าต้องยึดถือตามแนวทางของแต่ละกลุ่มต่อไป เพราะหากไม่มีการถือเอาตามพิธีกรรมแล้ว คนชนเผ่าชูล่องก็จะละทิ้งแนวปฏิบัติเดิมไปหมด จนจะนำไปสู่การสูญสิ้นเผ่าพันธุ์ได้...การปฏิบัติตามจะเป็นทางไปสู่ยุคพระศรีอารีย์และจะทำให้ชนชาติเผ่ารวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียว” (ลุงเนเต๊ะ หมู่บ้านเกริงโป้ สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2542) ขณะที่ญาติเองก็ถือว่าทั้งสามกลุ่มมีความเท่าเทียมกัน รวมทั้งยังสอนว่าการที่ชนเผ่าชูล่องทำตามข้อปฏิบัติของกลุ่มตนอย่างถูกต้องและเข้มงวดคือหนทางของการเป็น “ผู้นำถือฤกษ์ที่แท้” ดังเช่นที่ผู้นำทางพิธีกรรมของบ้านทิบาเกผู้ซึ่งย้ายมาอยู่ในพื้นที่นี้เพราะต้องการอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งการนับถือฤกษ์กล่าวว่า “ตอนที่มาถึงที่นี่ก็ได้ปรึกษากับตะละโค่ว ตะละโค่วบอกว่ากลุ่มที่นับถือด้ายเหลืองก็ต้องทำให้เป็นด้ายเหลืองแท้ กลุ่มที่นับถือด้ายขาวก็ต้องทำให้เป็นด้ายขาวแท้ กลุ่มที่นับถือแบบวิม้องก็ต้องเป็นแบบวิม้องแท้” (ลุงตวย หมู่บ้านทิบาเก , สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2545)

พิธีกรรมวันเข้าพรรษา

ในส่วนความสัมพันธ์กับพุทธศาสนานั้นมีความเชื่อกันว่าฤาษีมีมาก่อน พระพุทธเจ้าและพวกตนก็นับถือฤาษีมาก่อนศาสนาพุทธ ต่อมาฤาษีได้ขอศาสนาพุทธ ให้พวกตนได้นับถือเพราะเห็นว่าสามารถยกระดับทางจิตวิญญาณของผู้คนได้ดีและยังมีความเชื่อที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับพระศรีอารีย์ โดยฤาษีได้อนุญาตให้ไปบวชตามหลักของศาสนาพุทธและช่วยคลบนันดาลให้สามารถฝ่าฟันอุปสรรคจนได้รับคำสอนทางศาสนาพุทธ เนื่องจากในอดีตคนชนเผ่าชวักถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ต่ำต้อยและถูกกีดกันในการเข้าถึงศาสนาพุทธอยู่เสมอ (ลุงเนเตอะ หมู่บ้านเกริงโป้ สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2544)

ทั้งนี้ ชาวบ้านพื้นที่ทางฝั่ง ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก เชื่อกันว่าภายหลังจากที่ได้รับศาสนาพุทธแล้ว พิธีกรรมหรือข้อปฏิบัติตามความเชื่อแบบของฤาษีกับแบบของศาสนาพุทธก็มีการผสมผสานเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากจนแทบไม่สามารถแยกจากกัน อย่างชัดเจนว่าข้อปฏิบัติใดเป็นของศาสนาพุทธหรือข้อปฏิบัติใดเป็นของฤาษี แต่ต่อมาได้ก็เกิดความขัดแย้งถึงขั้นแตกหักระหว่างผู้นำของทั้งสองฝ่าย เนื่องจากฤาษีเห็นว่าวิถีปฏิบัติตามความเชื่อได้หย่อนยานลง จึงนัดประชุมพระสงฆ์วัดต่างๆ ในแถบลุ่มน้ำแม่จัน และแม่กลอง เช่น วัดแม่กลอง วัดเอ่อโง้ง วัดไม้ต่อง วัดทิโหม่ เพื่อหารือถึงการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแนวทางของบรรพบุรุษ แต่กลับไม่ได้ความร่วมมือจากบรรดาเหล่าพระสงฆ์ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับฤาษีขาดกันที่สุดในที่สุด (ยายมาหนี่ย หมู่บ้านเกริงโป้ สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2544)

ลักษณะและความสำคัญของความเชื่อเรื่องฤาษี

ชนเผ่าชวักเชื่อว่าฤาษีถือกำเนิดในประเทศพม่าที่หมู่บ้านแมกะนองแมกะหะ เดิมฤาษีส่วนใหญ่จะบำเพ็ญชาติบารมีอยู่ตามถ้ำตามป่าเขาหรือที่เรียกว่าเป็นสำนักชั่วคราวหรือ “ท้องตะไหว” แล้วต่อมาก็ค่อยกลายเป็นสำนักถาวรหรือ “ท้องกะโจ๊ะ” หลังจากที่มิสำนักถาวรเกิดขึ้นแล้วก็มีฤาษีดำรงตำแหน่งต่อกันมาหลายชั่วอายุคน (ยายนองเจี๊ยะ หมู่บ้านเกริงโป้ สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2544) ฤาษีองค์ปัจจุบันมีสำนักอยู่ที่บ้านไล่ตองคุ ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก โดยยังเป็นองค์ที่หนุ่มขาวแทนการนุ่งห่มสีเหลืองคล้ายพระธรรมยุติกังเช่นในอดีตเพราะถือกันว่ายังสืบทอดทางจิตวิญญาณกับฤาษีองค์ก่อนหน้าได้ไม่ถึงขั้น

การประกอบพิธีกรรมของฤๅษีแต่เดิมมีทั้งในแบบที่ญาติโยมไปขอพิธีจากฤๅษีมาประกอบที่หมู่บ้านของตน ซึ่งหากหมู่บ้านใดมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกันฤๅษีก็จะมอบพิธีให้ โดยผู้นำทางพิธีกรรมของหมู่บ้านนั้นๆ จะถวายดอกไม้และเทียนจี๊ผึ้งให้ แล้วฤๅษีก็จะนำไปจุดในลานพิธีกรรมและบอกวิธีการทำพิธีแก่ผู้นำพิธีกรรมเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป และแบบที่กระทำกันภายในศิษย์สำนักฤๅษี ซึ่งขั้นตอนของทั้งสองแบบจะคล้ายคลึงกัน แต่ต่อมากลุ่มคนที่ขอเอาไปประกอบพิธีเองเริ่มมีพื้นที่ในการทำพิธีกรรมน้อยลง ประกอบกับทางสำนักฤๅษีได้เริ่มเปิดกว้างให้ชาวบ้านทั่วไปสามารถเข้ามาร่วมการพิธีของสำนักได้เพียงแค่ใช้น้ำมันต์ประพรมที่ประตูผ่านทางเข้าออกเพื่อชำระล้างเสนียดจัญไรก่อนเท่านั้น แต่ปัจจุบันการประกอบพิธีกรรมทำกันเฉพาะภายในสำนักเท่านั้น เนื่องจากในอดีตเคยมีเหตุการณ์ครั้งหนึ่งที่ทำให้ฤๅษีเห็นว่าผู้คนสนใจอยากไปร่วมพิธีทางศาสนาคริสต์มากกว่า จึงเอาพิธีกรรมกลับคืนไปโดยไม่เปิดกว้างอีก (ขยายมาหีนี๋ย หมู่บ้านเกร็งโป้ สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2544)

น่าสนใจว่าแต่ละช่วงของพื้นที่ “ล้งปะไต่ย” จะมีจุดศูนย์กลางและรายละเอียดการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับฤๅษีเฉพาะช่วงที่แตกต่างกันไป ในกรณีของเขต “ไน้เกาะเราะ” ในอดีตมีจุดศูนย์กลางที่เรียกว่า “ไล่ทေးเจียะ” หรือภูเขาสุวรรณคีรี ซึ่งเป็นที่ประกอบพิธีกรรมและประดิษฐานของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากสถานที่แห่งนี้จะสามารถมอง

เห็นหุบเขาทั้ง 99 หุบที่ขอบเขตของพื้นที่ในเกาะราละ การที่จะไปถึงสถานที่แห่งนี้ได้นั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะต้องผ่านหุบและช่องเขาเป็นทางป่าที่สลับซับซ้อน ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้ประกอบด้วยหลักหินปักเป็นเขตเสมออุโบสถที่ชนเผ่าซุใช้บวชพระ เจดีย์ดิน ๓ แห่ง แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ไว้ให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเดิม ที่เก็บกระดูกของญาติองค์ที่เชื่อกันว่าเสียชีวิตในประเทศจีน ที่ฝังศพพระ และสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมของผู้หญิง (ดูแผนภาพหมายเลข 1 และ 2 ประกอบ) การประกอบพิธีกรรมในสถานที่แห่งนี้ทำกันในช่วงขึ้น 15 ค่ำถึงแรม 1 ค่ำของเดือนสี่และราวเดือนตุลาคม ก่อนการทำพิธีชาวบ้านต้องขึ้นมาต้องเตรียมการสร้างสถานที่พัก ที่สำคัญจะต้องมีการคัดเลือกเฉพาะคนที่ไม่มีความผิดหรือมลทิน เช่น หากหนุ่มสาวคู่ใดชอบพอกันอยู่โดยยังไม่แต่งงานก็ต้องจัดการแต่งงานให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงจะเข้าร่วมพิธีได้เป็นต้น

การที่ชนเผ่าซุเชื่อว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้กลายเป็นแรงจูงใจประการสำคัญที่ทำให้หลายรายตัดสินใจมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวร ดังคำกล่าวที่ว่า “ทุกวันนี้ผู้เฒ่าผู้แก่ก็ยังบอกกล่าวกับหลานว่าถ้ามาหาสังฆกรรมก็ต้องมาหาที่ทุ่งใหญ่” หรือดังที่ผู้นำพิธีกรรมของบ้านทิบาเกเล่าว่า “คนรุ่นเก่าเชื่อคำบอกเล่าในคัมภีร์ที่ว่าบ้านเมืองจะเดือดร้อน ให้ขึ้นมาหาความสงบสุขกันที่นี่กับตะละโค่ว ...เพื่อให้ได้อยู่ใกล้ชิดกับตะละโค่ว เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงการทำความผิดทั้งหลาย” (ลุงตุย หมู่บ้านทิบาเก สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2545) หรือดังที่ชายชราอดีตผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งบ้านแม่จันทะนี้เล่าว่า “เดิมอยู่ที่สุพรรณบุรี ย้ายมาอยู่ที่นี่เพราะได้ข่าวว่าแถวนี้นับถือฤๅษี ไม่มีการกินเหล้า ไม่มีการสูบบุหรี่ ไม่มีการลักขโมย... เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี” (ลุงป่องหละ หมู่บ้านแม่จันทะ สัมภาษณ์ 31 ธันวาคม 2544) หรือในกรณีของบ้านมอญควะ ที่เล่ากันว่าพ่อหั่ว ซึ่งเป็นผู้นำชาวบ้านได้เลือกตั้งหมู่บ้านที่บริเวณนี้เพราะเป็นพื้นที่นับถือฤๅษี รวมทั้งการที่ชาวบ้านมักกล่าวถึงหมู่บ้านของตนในฐานะที่เคยเป็นที่ตั้งหรืออยู่ในละแวกของกล่งสะโวหรือสำนักฤๅษีแบบชั่วคราวมาก่อน ดังกรณีพื้นที่แถบบ้านเกริงโบ้ที่เชื่อว่าทางทิศตะวันตกอีกฝั่งของแม่น้ำแม่จันเคยเป็นที่อยู่ของฤๅษี ส่วนทางฝั่งตะวันออกทางเหนือหมู่บ้านก็เคยเป็นเจดีย์ที่ประกอบพิธีของผู้นับถือฤๅษี เป็นต้น ปัจจุบันพื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกชาวบ้านปฏิบัติต่อหรือกล่าวถึงในฐานะพื้นที่มีอาถรรพ์ที่ไม่ควรเข้าไปครอบครองหรือแตะต้อง

การแต่งกายของกลุ่มความเชื่อด้วยเหลือง

เนื่องจากเป็นพื้นที่ “สิ่งปะไต่ย” หรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จึงมีข้อกำหนดที่เคร่งครัดสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการห้ามดื่มเหล้า ห้ามกินเหล้า ห้ามเป็นชู้ผิดลูกเมีย ห้ามเลี้ยงหมู ห้ามเลี้ยงไก่ หรือแม้แต่การห้ามสร้างยุ้งข้าวก่อนเก็บเกี่ยวเสร็จ โดยเฉพาะในส่วนของการมีชู้นั้นหากใครฝ่าฝืนจะถูกลงโทษให้ออกจากพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากกรณีพระศรีสุวรรณคนสุดท้าย (ทะเจียงโปรย) ที่ต้องย้ายออกจากบ้านสะเนพองไปอยู่ที่วังกะ (ตัวอำเภอสังขละบุรีเดิม) เนื่องจากมีภรรยาถึงสามคนซึ่งผิดข้อห้ามอย่างรุนแรงจนไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมและอาศัยอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้อีกต่อไป

นอกเหนือจากการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในแง่ที่ต้องปฏิบัติตามข้อห้ามอย่างเคร่งครัดแล้ว พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ยังมีนัยในแง่ของอำนาจลี้ลับของฤาษีที่มีไว้สำหรับการลงโทษผู้กระทำผิดอีกด้วย ดังเช่นเรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ในยุคพระศรีสุวรรณองค์ที่ 5 ที่มีโจรจากพม่าขึ้นมาขโมยช้างของฤาษี โดยมีคนบ้านสะเนพองร่วมด้วย 2 คน คือ หม่อมป่าหน้า และ หม่อมจ่อง เมื่อฤาษีทราบเรื่องจึงสั่งให้พระศรีสุวรรณจับโจร โดยโจรจากพม่าได้ยอมรับสารภาพและคืนเงินให้ฤาษี แต่ทั้งโจรจากสะเนพองทั้งสองกลับไม่ยอมรับสารภาพ พระศรีสุวรรณจึงยกคดีนี้ให้ฤาษีเป็นผู้ตัดสิน ฤาษีจึงทำพิธีสาปแช่ง ต่อมาทั้งสองคนต่างมีอันเป็นไป โดยคนหนึ่งตาบอดทั้งสองข้าง ส่วนอีกคนตกต้นไม้ตายขณะ

ที่ไปขึ้นพลูในป่า (ลุงย่องเวีย สังข์ชลาธาร หมู่บ้านสะเนฟอง สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2544) นอกจากนั้นก็ยังมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกดีของเจดีย์ต่างๆ ที่มีกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวรปัจจุบัน² เพราะทุกแห่งที่เคยเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของผู้นับถือศาสนาต้องมีเจดีย์ประกอบอยู่ด้วยเสมอ อาทิ เจดีย์กลุ่มเสา ตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านไล่ตองคุ ที่เล่ากันว่าเมื่อมีคนไปกราบไหว้จะได้ยินเสียงฆ้องกลองดังมาเสมอๆ หรืออย่างเจดีย์ที่อยู่ใกล้บ้านเกริงโป้ที่หากแว่วเข้าไปใกล้จะเห็นชัดว่าแว่วนั้นไม่กล้ำมองไปทางเจดีย์ โดยมีอาการคล้ายกับหวาดกลัวสิ่งใดเป็นอย่างมาก (ยายนองเจี๊ลี่ หมู่บ้านเกริงโป้ สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2544) ที่สำคัญคือเรื่องราวการประสบเหตุร้ายของผู้ที่ไปลักลอบขุดเอาของมีค่าออกจากเจดีย์ เช่น เจดีย์ไล่กล่งสะโว หรือที่แปลว่า เจดีย์หินสวรรค์ ที่อยู่ห่างจากบ้านเกริงโป้ราว 4 ชั่วโมงเดินเท้า ปัจจุบันเจดีย์แห่งนี้มีหีบไม้สักซึ่งเชื่อกันว่าเดิมบรรจุสมบัติของญาติซึ่งได้แก่พระพุทธรูปเอาไว้เป็นจำนวนมาก แต่ต่อมามีคนไทยกลุ่มหนึ่งพยายามขุดเอาหีบนี้กลับไป แต่ก็ต้องและเสียชีวิตจนหมด เป็นต้น

ไม่เพียงแต่อิทธิพลในแง่ของความศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น ที่ผ่านมามีความเชื่อเรื่องญาติและตัวญาติได้ส่งผล/มีบทบาทสำคัญต่อผู้คนแถบนี้ในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นผลต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่ว่ากันว่าหมู่บ้านสมัยก่อนมีลักษณะเป็นหมู่บ้านชั่วคราวที่ต้องเคลื่อนย้ายตามสำนักญาติในช่วงที่ไม่ได้เป็นสำนักถาวรดังในปัจจุบัน หรือผลต่อรูปแบบการทำมาหากินเนื่องจากชุมชนในอดีตต้องย้ายตามสำนักญาติอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ไม่สามารถทำนาได้ทันจึงทำไร่ได้แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น (นายเจริญชัย พุกภัยศิริ ผู้ใหญ่บ้านม่องคว๊ะ สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2545) หรือผลต่อการกำหนดตัวผู้นำชุมชน ดังเช่นที่บ้านแม่จันทะ ที่ผู้อาวุโสคนหนึ่งเล่าว่า ญาติองค์ที่ 8 ได้ตั้งให้ตนเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกโดยผ่านการเห็นชอบของโบคู้ (ลุงปองหละ หมู่บ้านแม่จันทะ สัมภาษณ์ 31 ธันวาคม 44) เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อการตัดสินใจในทาง “การเมือง” หรือการสู้รบของผู้คนในแถบนี้ด้วย ดังกรณีเมื่อช่วงก่อนหน้าปี พ.ศ.2515 ที่ญาติได้เคยมีบทบาทในการรวบรวมผู้คนไปตั้งฐานของทหารพม่า เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่ใน

² ดังที่ผู้เฒ่าคนหนึ่งกล่าวว่า “เจดีย์จะมีอยู่หลายที่ อย่างในเขตอุ้มผาง มีกลุ่มตะว่องเซอซีเจดีย์ อยู่ระหว่างบ้านเกริงโป้กับแม่จันทะ กลุ่มกะมาคู้ที่อยู่ทางตะวันตกของหมู่บ้านเกริงโป้ กลุ่มสะโว อยู่ทางตะวันตกของบ้านเกริงโป้ กลุ่มเสาอยู่ที่บ้านต่อหละโค่ว” ....

ชนเผ่าถูกกดขี่ข่มเหงมาโดยตลอด การสู้รบในครั้งนั้นกองทัพญายีเป็นฝ่ายชนะ และต่อมาก็ได้ร่วมมือกับ KNU ได้การตีค่ายทหารพม่าอีกครั้ง เป็นต้น³

อย่างไรก็ตาม ความเคร่งครัดเข้มงวดในการปฏิบัติตามแนวทางคำสอนของญายีและบทบาทความสำคัญของญายีก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา โดยในสมัยพระศรีสุวรรณเถิกันว่าเป็นช่วงสุดท้ายที่มีการนับถือญายีอย่างกว้างขวางเคร่งครัด ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อกันว่าญายีที่แท้สืบทอดกันมาแค่ 3 รุ่น บ้างก็ว่า 7 รุ่น ดังที่ว่า “ต่อหละโควที่แน่นอนที่สุดมีแค่สามชั่วอายุคน ต่อมาก็เริ่มสับสนแล้ว จนถึงบัดนี้และจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เราป้องกันได้ด้วยความระมัดระวัง มีสติ จะมีพวกมารมาขัดขวาง แต่ถ้าเรามีผู้นำพิธีกรรมที่เข้มงวดทุกหมู่บ้าน อะไรก็เข้ามาไม่ถึง” (ลุงเนเต๊ะ หมู่บ้านเกร็งโป่ สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2544) นอกจากนั้น กรณีการประกอบพิธี ณ จุดศูนย์กลางหรือ “โล่ทองเจียะ” ของเขต “โนเเกาะเราะ” นั้นในปัจจุบันก็ไม่มีอีกแล้ว ทั้งนี้เนื่องมาจากความเสื่อมเสียด้านผู้สาวที่เกิดขึ้น กล่าวคือ “การเสียของพิธีที่มีสามครั้งที่สำคัญ คือครั้งแรกชายคนหนึ่งมีเมียแล้วแต่มีผู้ แล้วไปเข้าร่วมพิธีกรรม คนนี้ถูกลงโทษโดยการให้สร้างเจดีย์ชำระบาป ต่อมาก็มีคนมอญไปจับนมของเทพที่มาร่วมพิธี เทพจึงไม่มาร่วมพิธีอีก และต่อมาพระศรีสุวรรณคนหนึ่งได้ข่มขืนผู้หญิงในสถานที่ประกอบพิธี” (เชลาคุหล่ง ชูจากเขตโนเเกาะเราะ สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2545) นอกจากนั้นการที่พระศรีสุวรรณมีภรรยาสามคนจนถูกห้ามเข้าไปร่วมพิธีและต้องย้ายออกไปจากหมู่บ้านก็การประกอบพิธี ณ ที่แห่งนี้หยุดชะงักมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นแม้พื้นที่แห่งนี้จะถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นพื้นที่ซึ่งผู้คนได้อยู่ใกล้ชิดญายี แต่ก็ยังพบว่ามีหลายรายที่ทำความผิด ยังคงกินเหล้าเมายาและสูบบุหรี่ อีกทั้งยังมีบางรายที่บอกว่าเคยนับถือและปฏิบัติตามข้อห้ามต่างๆ แต่ต่อมาก็ได้เลิกเสีย เพราะไม่เห็นว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นแม้จะยังคงใส่ชุดเสื้อผ้าแบบญายีอยู่ก็ตาม ยิ่งกว่านั้นยังมีแนวโน้มว่าในอนาคตกลุ่มบ้านเล็กๆ บางแห่งซึ่งเคยแยกตัวออกมาในฐานะที่เป็นบ้านของผู้ที่ยึดถือปฏิบัติตามแนวทางของญายีอย่างเคร่งครัด อย่างเช่นกลุ่มบ้านทิดองเจียะที่

---

³ อย่างไรก็ตาม ในครั้งหลังนี้กองทัพของญายีกลับพ่ายแพ้อย่างง่ายดาย เชื่อว่ามีสาเหตุมาจากการที่ผู้เข้าร่วมไม่เคร่งครัดตามกฎหมายข้อห้ามที่ญายีกำหนดไว้ในระหว่างการออกรบ เช่น ฝ่าฝืนไปยิงเก้ง ยิงหมี ยิงเด็ก เป็นต้น

มืออยู่ราว 6-7 หลังคาเรือน ก็อาจย้ายไปรวมกับญาติพี่น้องที่บ้านเกริงโปหรือบ้านแม่จันทะซึ่งไม่ได้มีการยึดถือปฏิบัติเคร่งครัดเท่า น่าสังเกตการคลายความเข้มงวดลงเช่นนี้ได้ นำมาสู่การตีความใหม่ของผู้นำพิธีกรรมบางคนเกี่ยวพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยว่า “สิ่งเปาะไคยมีอยู่ในใจคน หากคนเราสามารถถือปฏิบัติศีลได้ครบทั้ง 5 ข้อก็ไม่จำเป็นต้องมาอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ก็ได้” (ลุงตุย หมู่บ้านทิบาเก่ สัมภาษณ์ 2 มกราคม 2545)

อย่างไรก็ตาม แม้ข้อปฏิบัติต่างๆ จะหย่อนลงบ้างแล้ว แต่กระนั้นพื้นที่ทุ่งใหญ่นเรศวรก็ยังมีลักษณะเด่นอยู่ตรงที่มีความสืบเนื่องในการปฏิบัติตามแนวทางของฤาษี กล่าวคือ ยังคงมีกลุ่มบ้านเล็กๆ ที่ยังคงยึดมั่นในแนวทางคำสอนของฤาษีอย่างเคร่งครัด อยู่ควบคู่กับหมู่บ้านใหญ่แต่ละแห่ง รวมทั้งยังมีความพยายามที่จะรักษาแนวปฏิบัติตามความของตนเอาไว้ ดังกรณีที่บ้านกลุ่มบ้านทิบาเก่ไม่ยอมให้ลูกๆ ของคนเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียน ตชด. เพราะเกรงว่าจะทำให้เด็กต้องเปลี่ยนมาใส่เครื่องแบบนักเรียนซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อเดิมเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น แต่ละหมู่บ้านก็ยังมี “เซยคู่” ซึ่งเป็นผู้นำพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง/สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องฤาษีและเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินลงโทษ (ปรับ) เมื่อมีการกระทำความผิด ซึ่งถือเป็นถือเป็นกลไกการควบคุมทางสังคมที่ยังค่อนข้างมีประสิทธิภาพอยู่พอสมควร ดังที่ว่า “ในพื้นที่ชนเผ่าไม่มีคุก ไม่มีตารางสำหรับคนทำความผิด ไม่มีทหารสำหรับดูแลความปลอดภัยของคน แต่เราเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เราปฏิบัติตามข้อห้ามความเชื่อ เรานับถือต้นไม้ (เขยวาเพี้ยว) เราใช้ขมิ้น น้ำส้มป่อยลงโทษคนทำผิด รุนปู่ย่าตายายเราก็ก่อนอย่างนี้” (ยายนองเจี๊ลี่ หมู่บ้านเกริงโป สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม 2544)

พุทธศาสนากับวิถีชีวิตของชนเผ่าชู

พุทธศาสนาที่คนในชนเผ่ายัดถือนั้นมีอิทธิพล/เป็นที่มาของกรอบความคิดในการอธิบายถึงกำเนิดของโลกซึ่งสัมพันธ์กับการอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากเอกสารโบราณที่ชื่อ “ ปะเถอหมะโก ” ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ตั้งแต่เมื่อครั้งที่โลกและจักรวาลยังไม่มีสิ่งใด ต่อมาเทพผู้มาตามสายลมได้สร้างฤดูกาลและสัตว์ต่างๆ ขึ้นและคลบนันดาลให้เกิดการผสมพันธุ์ของสัตว์และมนุษย์ ต่อมาได้เกิดไฟไหม้โลกอีกครั้งเมื่อโลกเย็นลงก็เกิดพระพุทธเจ้าที่ชื่อ “พระพุทธเจ้าไต่เบาะสะ” ขึ้น จากนั้นพระพุทธเจ้าก็ได้กำหนดให้มีศีลห้าและศีลแปด (ปู่เม็ง หมู่บ้านจองอ้าว และ นายอ่องละ เกกิงวิทย์ สถาพร หมู่บ้านจองอ้าว สัมภาษณ์ 23 สิงหาคม 2544) นอกจากนั้นก็ยังส่งผลต่อการ

อธิบายที่มาหรือประวัติของชนเผ่าผ่านทางเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานและการตั้งชุมชนในอดีตซึ่งสัมพันธ์กับศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพุทธศาสนา ดังเรื่องเล่าที่ว่า “...ในสมัยที่กษัตริย์มณฑลนครเมืองมอญ ศาสนาพุทธมีความเจริญรุ่งเรืองมาก โดยในสมัยของพระมหากษัตริย์มอญองค์นี้มี พู่ไคโก่ เป็นอำมาตย์ใกล้ชิด อำมาตย์ผู้นี้เป็นผู้แปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาชว และได้บันทึกไว้ 3 รูปแบบ คือ บันทึกบนใบลาน บันทึกบนแผ่นทอง และบันทึกลงบนแผ่นหิน โดยได้ใช้บันทึกส่งสอนกันมานานหลายปี ต่อมาเมืองเกิดแตกพ่าย ชาวเมืองต้องหนีกระจัดกระจาย อำมาตย์พู่ไคโก่เกรงว่าหนังสือไตรปิฎกที่เป็นภาษาชวจะสูญหาย จึงรวบรวมบริวารหนีขึ้นไปอยู่เมืองละว้า และใช้คนถึง 40 คนแบกเอาคัมภีร์ใบลานและแผ่นทองบรรจุใส่หีบหนีไปด้วย การเดินทางเป็นไปอย่างทุลักทุเลและยากลำบาก จนกระทั่งเดินทางมาถึง “โด่งท่งวะผะ” ในเมืองละว้า จึงได้เริ่มสร้างบ้านเมืองกันใหม่อีก และมีการส่งสอนเล่าเรียนหนังสือไตรปิฎกกันต่อมาหลายชั่วอายุคน แม้บ้านเมืองจะแตก ผู้คนจะกระจัดกระจายหนีหายไปป่าเขาหรือเกิดวิกฤติขึ้นอีกหลายยุคสมัยก็ตาม แต่ชาวเผ่าชวและพระสงฆ์ก็ยังส่งสอนเล่าเรียนพระไตรปิฎกนี้อย่างสม่ำเสมอ

น่าสนใจว่าประวัติความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับชนเผ่าชวนั้นส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการถูกกดขี่ข่มเหงรังแกหรือการถูกปฏิบัติต่ออย่างต่ำต้อย รวมทั้งการถูกกีดกันไม่ให้เข้าถึงพระพุทธศาสนา ดังที่หลวงพ่อฟ้าเจียะ แห่งวัดทิไลป่าเล่าให้ฟังว่า “เมื่อครั้งตั้งแต่ก่อนหน้าที่พระเจ้าอลองพญา จะขึ้นครองอำนาจ ชาวฝรั่งเรียกพวกเราว่า เฮอมานิตู้ตี้ (เฮอมานิปีปี) หมายถึง มนุษย์ตัวเล็กๆ เมื่อพวกเราขึ้นไปบนบ้านของคนมอญและพม่า คนมอญและพม่าก็ต้องเอาผ้าไปผูกเช็ดออกเพราะถือว่าพวกเราเป็นมนุษย์ที่ต่ำต้อย... ส่วนในสมัยที่อังกฤษปกครองพม่าก็มีข้อห้ามไม่ให้พวกเราสร้างบ้านด้วยไม้ 3 ประเภท คือ ไม้แดง ไม้สัก ไม้ประดู่ การกีดกันต่างๆ นี้ทำให้วัฒนธรรมของชนเผ่าถูกตัดตอน ไม่ถูกสืบทอดต่อ ทั้งเรื่องการแต่งกาย บ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมถึงความรู้คัมภีร์ เพราะพวกเราต้องอยู่อย่างหลบซ่อน ไม่กล้าเปิดเผย ความรู้ต่างๆ จึงถูกปกปิด เพราะเขาต้องการกีดกันให้ชาติพันธุ์นี้สูญหายหมดไป” (หลวงพ่อฟ้าเจียะ, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2544)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องภูผานั้นก็เป็นดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ภูผาเห็นว่าพุทธศาสนาสามารถยกระดับทางจิตวิญญาณของผู้คนได้จึงคลบนันดาลให้คนใน

ชนเผ่าซุสามารถฝ่าฟันอุปสรรคจนได้รับพระพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธศาสนาของคนในชนเผ่าซุจึงมีรายละเอียดที่แตกต่างไปจากที่คนไทยทั่วไปปฏิบัติ เพราะได้ผ่านการผสมผสานกันของระบบความเชื่อทั้งสอง เช่น การนับวันพระก่อนคนไทยพุทธทั่วไปหนึ่งวัน หรือการเริ่มงานสงกรานต์ในเดือนมีนาคม รวมถึงการที่มีความสลับซับซ้อนของพิธีกรรมมากกว่าไม่ว่าจะเป็นงานทำบุญตักบาตรทั่วไปในวันพระ⁴ หรือการทำบุญวันสงกรานต์⁵ เป็นต้น

ทั้งนี้ พุทธศาสนามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของคนในชนเผ่าอยู่ตลอดเวลา ดังกรณีผู้ชายที่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับศาสนาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยหนุ่ม เนื่องจากต้องใช้ชีวิตอยู่ในวัดหลายปีเพื่อเล่าเรียนหนังสือ โดยแบ่งการเล่าเรียนแบ่งเป็น ๓ ช่วง คือ ช่วง

---

⁴ การทำบุญทั่วไปในวันพระ นอกจากจะเตรียมข้าว กับข้าว และขนมสำหรับใส่บาตรแล้ว ยังต้องเตรียมขันเทียนซึ่งประกอบด้วยเทียนขี้ผึ้ง ดอกไม้ หมาก พลุ ยาสูบเพื่อทำพิธีรับศีลถวายแด่พระพุทธเจ้าอันจะทำให้ตนเองและครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข

⁵ หรือในการทำบุญวันสงกรานต์ก็จะทำกันถึง 3 วัน โดยในวันแรก (วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 5) ช่วงเช้าเป็นการทำบุญตักบาตรทั่วไป พอราว 6 โมงเย็นจะมีพิธีสวดพระปริต โดยชาวบ้านจะจุดเทียนที่ขอบขันน้ำใหญ่ แล้วนำน้ำกลับที่พระสงฆ์สวดแล้วกลับไปดื่มที่บ้านของตนเอง เพื่อดื่ม อาบ ล้างหน้า และประพรมบ้านเพื่อชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีให้ออกไป ส่วนการทำบุญวันที่สอง (15 ค่ำ เดือน 5) ช่วงเช้าเป็นการทำบุญตักบาตรและสงฆ์น้ำพระ โดยน้ำที่ใช้จะคัดมาจากกลางลำห้วยซึ่งถือกันว่า แล้วน้ำแบ่งหอม น้ำอบ ขมิ้นผง ลูกส้มป่อย ตากแดดตำละเอียดมาใส่ผสมลง วันที่สาม (แรม 1 ค่ำ เดือน 5) ตอนเช้าทำบุญตักบาตรทั่วไป ส่วนตอนเย็นจะเป็นการแห่ถวายผ้าป่า โดยชาวบ้านจะนำก้านไม้ไผ่มาเหลา แล้วนำเงิน ขนม ลูกอม เทียน ของใช้มัดติดกับไม้ไผ่ให้เป็นช่อรวมกันแล้ววางในถาด จากนั้นแห่ไปถวายพระที่วัด เมื่อไปถึงวัด เจ้าวัดจะจัดนำถ้วยใส่น้ำผสมผงขมิ้นมาตั้งไว้ที่กลางศาลาวัด แล้วใครจะใส่เงินก็นำไปใส่ในถ้วยน้ำ โดยก่อนใส่จะนำเงินไปแตะที่ตัวของผู้อื่นเสียก่อนเป็นการขอแบ่งบุญให้ได้มากๆ เมื่อวางเงินลงในน้ำ ก็จะยกมือขึ้นพร้อมกราบ “ สาธุ “ แล้วอธิษฐาน จากนั้นเจ้าวัดจะนำสวดเป็นภาษามอญเพื่อให้พระภิกษุรับรู้และขอให้บุญที่ทำไปนั้นจงอยู่ได้กับตัวเอง

เป็นศิษย์วัด ช่วงบวชเณร (เมื่ออายุถึง ๑๒ ปี) และช่วงบวชพระ (เมื่ออายุถึง ๒๐ ปี บริบูรณ์) เนื้อหาที่เรียนมีตั้งแต่บทสวดในพระวินัย พระอภิธรรม และพระสูตร รวมถึงเรียนรู้เรื่องอื่นๆ เช่น ตำราคุณลักษณะบุคคล โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ ยาสมุนไพร เป็นต้น ขณะที่ในชีวิตประจำวันของทั้งหญิงและชายชาวก็น่าจะมีเรื่องราวทางพุทธศาสนา เข้าไปสอดแทรกอยู่ด้วยเสมอๆ ดังในกรณีบทเพลงหรือการร้องเพลงเพื่อโต้ตอบกันของคนหนุ่มสาว ที่มีการแบ่งระดับของบทเพลงออกเป็นชั้นคือ ชั้น “ทาคู้พ่อ” ซึ่งเป็นเพลงรักแบบพื้นๆ หรือเพลงที่กล่าวถึงดอกไม้ใบหญ้าทั่วไป และเพลงชั้นที่สูงขึ้นมาเรียกว่า “ทาคู้ผะคู” ซึ่งจะกล่าวถึงโลก นรก สวรรค์ ฌาณ และธรรมะ หากฝ่ายชายร้องเพลงระดับสูงแล้วฝ่ายหญิงตอบเพลงมาในระดับต้น ฝ่ายหญิงก็จะถูกวิจารณ์ว่ามีความรู้น้อย นอกจากเพลงที่โต้ตอบกันระหว่างชายหญิงยังมีบทเพลงต่างๆ ไปอีกมากที่กล่าวถึงเรื่องราวทางพุทธศาสนาอย่างเช่น พุทธประวัติ ธรรมะ การปฏิบัติกรรมฐานต่างๆ เป็นต้น

ตัวอย่างบทเพลง “ทาคู้ผะคู”

“ไถ่ส่งเลอหนึ่งป้องบ่อเหนือ

เห่อสำลิกงามวยเจอะ

ไผ่ไค่เก้อไคว่คืออ้องหมี่

ไชลโย่ก่ายเหล่อกงี่

ขอเธอร่วมกลับนิพพานกันเถิด

ไช่แล้วด้วยคนทั้งสี่น้ำพา (คนทั้งสี่หมายถึงธาตุทั้งสี่)

ยังไกลอีกมากเมืองถิ่ออดข้าว

อย่าพูดว่าเป็นการง่ายเลย “

ตัวอย่างบทเพลง “ทาคู้โพ”

“ดาข่งพื่อปัยเสอะเนหะ

ยูโพมินองสะผละ

เวไค่ล่มียด่างผลี่คี่

เวสะคาเบยาดิ่ง

ได้พบเห็นน้องเสนห์หา

มองโฉมนางลิมกะพริบตา

พี่พุดเมตตาที่ปลายลิ้น

ใจพื้จ่มเหมือนคี่ปลา “

(บทเพลงโดยนายสมภพ สังข์ชลธาร วันที่ 13 พฤษภาคม 2545)

สิ่งคุ้มครองธรรมชาติกับวิถีชีวิตของคนในชนเผ่าชู

สิ่งคุ้มครองธรรมชาติมีนัยถึง “พลังชีวิต” หรือ “เหมอเปีย” ที่ถือว่าเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวภายในหรือสิ่งที่นำทางชีวิตไปสู่ความดี นอกจากนั้นยังถือว่าวิญญาณศักดิ์สิทธิ์มีหลายระดับ โดยจะมีวิธีปฏิบัติสัมพันธ์ต่อวิญญาณศักดิ์สิทธิ์แต่ละแบบแตกต่างกันไป ดังในกรณีความเชื่อเรื่องเจ้าที่เจ้าทางที่ทำให้สถานที่บางแห่งกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังเช่นภูเขาหม่องคว๊ะที่ถือเป็นวัดของเจ้าป่าที่ชื่อว่า “คองกาซาเผีย” ทั้งนี้ ความเชื่อเรื่องเจ้าที่เจ้าทางมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานด้วยเช่นกัน ดังความเป็นมาของการตั้งบ้านช่องแป๊ะซึ่งเกิดจากการที่นายพุ่เสาะซุกับนายพุ่ซาเจ้าได้มาขออาศัยอยู่กับเจ้าที่เจ้าทางด้วยการอธิษฐานโดยนำข้าวสารเจ็ดเม็ดลัดจากในป่ามาใส่ในฝักกะลาปิด แล้วไปเปิดคูตอนรุ่งเช้าหากข้าวสารยังอยู่ครบก็ถือว่าสามารถอาศัยอยู่ได้ พร้อมทั้งให้สัญญากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าจะไม่นำเปิดไก่อมาเลี้ยงและของมีเงินมาเข้ามาในพื้นที่นี้เป็นอันขาด เป็นต้น (นายพ่หั่วเลียว หมู่บ้านช่องแป๊ะ สัมภาษณ์ 4 มกราคม 2545)

รวมทั้งยังส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติด้วย เช่น การมีข้อห้ามความเชื่อต่างๆ ในการล่าสัตว์ หรือมีข้อห้ามข้อปฏิบัติในการเลือกพื้นที่ทำไร่ อาทิ ต้องไม่ทำในพื้นที่ที่น้ำสองสายมารวมกัน ไม่ทำในพื้นที่หลังเต่า หรือหากได้ยินเสียงนกขุนแผนขณะไปเลือกพื้นที่ทำไร่ก็ต้องไม่ทำในที่ผืนนั้น เป็นต้น ตลอดจนส่งผลต่อข้อปฏิบัติอื่นๆ เช่น ข้อห้ามที่ว่าห้ามล่าสัตว์บางชนิดในเวลากลางวัน หรือห้ามล่าสัตว์บางชนิดสองชนิด แต่สามารถล่าชนิดเดียวหรือสามชนิดขึ้นไปได้ รวมทั้งห้ามล่าสัตว์ไม่จับสัตว์ ถ้าล่าไม่จับก็ต้องเจ้งนางไม้ เพราะเมื่อมีการล่าสัตว์จะมีนางไม้และทวยเทพมาร่วมฟังกันมาก หากล่าไม่จับเทพทั้งหลายจะโกรธเคือง เป็นต้น

โครงสร้างของชุมชนภายใต้กรอบคิด “เรียเจียเวะ”

เรียเจียเวะเป็นลักษณะของการปกครองในชุมชน เป็นการวางกฎระเบียบของชุมชนร่วมกัน เช่น ที่หมู่บ้านไล่ถ้องคู้ชาวบ้านทุกคน นับถือความเชื่อแบบตะหละโค้ว เชื่อฟังคำสั่งสอนของตะหละโค้วอย่างเคร่งครัด สิ่งที่ไหนที่เห็นว่าไม่ดีไม่เหมาะสม ก็จะไม่ปฏิบัติตามเด็ดขาด เช่น ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามดื่มสุรา ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ชาวบ้านจะไม่ยอมแตะต้องเป็นอันขาดและไม่ให้นำเข้ามาบริเวณหมู่บ้านอีก

ด้วย ในหมู่บ้านไต่ต้องห้ามมีกฎเกณฑ์ข้อห้าม เช่น ห้ามเลี้ยงหมู ไก่ เป็ด แพะ แกะ ม้า ห่าน , ห้ามดื่มสุรา ฝิ่น ฝิ่น ยา เฮโรอีน,ห้ามเล่นการพนันทุกชนิด,ห้ามทะเลาะวิวาทกัน, ห้ามลักขโมย,ห้ามนำเนื้อหมู เป็ด ไก่ เข้ามาในบริเวณบ้าน ,ให้มีผ้าขาวม้าเพียงอย่างเดียว, ห้ามเป็นชู้กับลูกเมียผู้อื่น,วันพระต้องไปทำบุญ,ต้องเชื่อฟังผู้นำในหมู่บ้าน,ผู้ชายทุกคนต้องไว้ผมยาวและมวยผมตรงกลางกระหม่อม,ห้ามใส่กางเกงและเสื้อคอกลมหรือเสื้อที่มีลวดลาย,ห้ามกินเนื้อหมู เป็ด ไก่ ,ผู้หญิงจะต้องใส่ชุดประจำเผ่า,ห้ามตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทย(แต่ปัจจุบันได้มีการอนุโลม)

ที่หมู่บ้านสะเนฟอง คณะกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านได้ตั้งข้อปฏิบัติของหมู่บ้านเอาไว้ว่า ห้ามการล่าสัตว์ป่าทุกชนิด, ให้ทำการเพาะปลูกในพื้นที่เดิมที่เคยทำมาก่อนแล้วเท่านั้นและไม่ขายที่ดินแก่บุคคลภายนอกโดยเด็ดขาด,ไม่กระทำการใดๆที่ทำให้เกิดไฟไหม้ป่า,ให้ใช้ประโยชน์จากป่าโดยสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์เพียงเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพเท่านั้น ,ไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้าน,ไม่สนับสนุนการท่องเที่ยวที่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า,ส่งเสริมและปฏิบัติตามความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของบรรพบุรุษ

ที่หมู่บ้านสะเนฟองในสมัยอดีตที่กำนันสำจิ เสดตะพันธ์ เป็นกำนันปกครองตำบลไล่โว่ ได้ลงโทษชาวบ้านที่ได้ไปขโมยอ้อย 1 ลำชื่อว่า นายย่องโทนี่ มีการลงโทษกระทำโดยการเอาด้ายขาวเส้นเดียวมาผูกที่ข้อมือเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของคนที่ถูกลงโทษ (ถ้าเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบันคือการใส่กุญแจมือผู้ต้องหา) และให้ไปคายหญ้าในหมู่บ้านจากหัวบ้านจนถึงท้ายบ้านเวลา 1 วัน โดยการคายหญ้าจะต้องไม่ให้ด้ายที่ผูกข้อมือขาด ถ้าหากทำด้ายที่ผูกข้อมือขาดจะต้องคายหญ้าเพิ่มอีก 1 วัน ในระหว่างที่คายหญ้านั้นกำนันได้สั่งให้ชาวบ้านหลายคนทั้งหมู่บ้านได้ผ่านไปถามว่า... ทำอะไรกันอยู่ ...คนที่กระทำผิดก็ต้องพูดว่า..กระทำผิดไปขโมยอ้อยชาวบ้านมาเลยถูกลงโทษ..และพูดอีกว่า..อย่าทำอย่างนี้เหมือนกับเรานะ จะต้องถูกลงโทษอย่างนี้

ยังมีเหตุการณ์อีกในสมัยนั้นที่ลูกบ้านของกำนันสำจิ เสดตะพันธ์ ได้ไปขโมยช้างในพม่า เจ้าของก็เลยตามมาเอาช้างคืน พอมาถึงบ้านกำนันก็ได้แจ้งความกับกำนันว่าลูกบ้านของกำนันขโมยช้างมาทางนี้ ขอให้กำนันช่วยจัดการให้ด้วย กำนันก็เลยถามว่าช้างของคุณมีรอยเท้าอย่างไร เจ้าของช้างบอกว่ารอยเท้าช้างก็กลมๆ แล้ว

กำนันก็ถามอีกว่าแล้วช้างในประเทศไทยมีรอยเท้าเป็นอย่างไร เจ้าของช้างก็บอกว่าก็เป็นรอยกลมๆ กำนันก็เลยพูดว่าถ้าเป็นอย่างนั้นช้างก็มีรอยเท้าเหมือนกัน แล้วจะเอาหลักฐานอะไรมายืนยัน และคนของเราก็ออยู่กับเรา แสดงว่าเรื่องนี้คุณกล่าวหาคนของเรา คุณดูถูกดูหมิ่นเรา อย่างนี้ก็ต้องถูกปรับเป็นจำนวนเงิน 500 บาท

(นายไช้ได้โพ่ กำธรพิมาน บ้านสะเนพ่อง สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2545)

ที่หมู่บ้านเกริงโป ได้มีการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านเกริงโป โดยได้จัดการอนุรักษ์แหล่งน้ำและพันธุ์สัตว์น้ำ โดยกำหนดลำน้ำแม่จันตั้งแต่บริเวณหัวบ้านจนถึงท้ายบ้านระยะทางประมาณ 1,000 เมตร ว่าเป็นแหล่งอนุรักษ์และขยายพันธุ์สัตว์น้ำทุกชนิดในบริเวณดังกล่าว ถ้าหากใครฝ่าฝืนจะถูกปรับ

นอกจากนั้นเรี่ยเจียเวะยังได้หมายถึงการให้ความร่วมมือกับรัฐในรูปแบบต่างๆ เช่น การพัฒนาถนนหนทาง การไปเกณฑ์ทหารหรือการประชุมหมู่บ้าน ประจำเดือนซึ่งจะเป็นการประชุมที่เอวาระการประชุมมาจากการที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนันได้ไปร่วมประชุมกับทางอำเภอทุกเดือน หลังจากนั้นก็ไปจัดประชุมกันเองแต่ละหมู่บ้าน

บทที่ 4 ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชู

การศึกษาประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชู เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า ซึ่งเป็นการย้อนความทรงจำของผู้รู้ผู้เฒ่าที่ยังมีชีวิตอยู่ ที่สามารถบอกเล่าย้อนความทรงจำเพื่อให้ลูกหลานได้บันทึกรวบรวม เมื่อพูดถึงยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชู ก็ได้ใช้หลักเกณฑ์การแบ่งยุคสมัยโดยยึดเอาเหตุการณ์ที่มีผลกระทบกับวิถีชีวิตของบุคคลและทำให้โครงสร้างของสังคมในแต่ละช่วงเวลานั้นได้เกิดความเปลี่ยนแปลง การแบ่งยุคสมัยของโครงการย้อนรอยอดีตชนเผ่าชูมีที่มาที่ไปจากการปรึกษาหารือกับผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นผู้มีวิชาความรู้ว่าเราสามารถแบ่งสังคมของชนเผ่าชูได้กี่ยุคสมัย ซึ่งหลังจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้ว ทำให้ผู้เฒ่าผู้รู้ที่อยู่ในชนเผ่าได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และบอกกับทีมงานวิจัยว่าเท่าที่ย้อนอดีตในความทรงจำไปถึงนั้นค้นพบว่ามียุค 3 ช่วงเวลาที่ได้สร้างผลกระทบกับโครงสร้างของชนเผ่าเป็นอย่างมาก ทีมงาน

วิจัยก็ได้ยึดถือเอาตามที่มีผู้รู้ในชนเผ่าบอกเล่าว่าประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชุกแบ่งได้ 3 ยุคหลักๆคือ ยุคทะเนาะยักกะ ยุคทะเนาะปาปะ และยุคทะเนาะถู่มา

ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าชุก

1.ยุคทะเนาะยักกะ

2.ยุคทะเนาะปาปะ

3.ยุคทะเนาะถู่มา

1.ยุคทะเนาะยักกะ หมายถึง ยุคที่อังกฤษปกครองพม่า ในช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านอยู่กันอย่างสุขสบาย เหตุการณ์บ้านเมืองสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่ามีความสงบสุขดี ถ้าหากคนในพม่าขึ้นมาในประเทศไทย ก็สามารถเสียภาษีให้กับรัฐบาลไทย ถ้าหากคนในประเทศไทยลงไปในประเทศพม่า คนไทยก็เสียภาษีให้กับรัฐบาลพม่าเช่นกัน ซึ่งในยุคนั้นเป็นยุคที่พระศรีสุวรรณ (ทะเจียงโปรย) ยังมีชีวิตอยู่ ก็ได้มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับพม่า หัวหน้าหรือผู้นำหมู่บ้านแต่ละประเทศระหว่างไทยกับพม่าก็มีการผูกมิตรสัมพันธ์กัน ชุมชนมีความสุข มีการปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า ที่ห้วยเปือตะทา หมู่บ้านทีไล่ป่า มีพระศรีสุวรรณ และผู้นำของการไทยที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมการปักปันเขตแดนด้วย ส่วนในประเทศพม่าก็มีผู้นำชาวอังกฤษมาร่วมด้วย เป็นช่วงเวลาก่อนที่อังกฤษจะถอนตัวออกจากพม่าได้ไม่นาน หลังการปักปันเขตแดนระหว่างพม่ากับไทยได้ไม่นาน พมามองว่าอังกฤษกำลังครอบงำพม่าอยู่ก็ได้ประสานกับทางญี่ปุ่นให้เป็นผู้ร่วมผลักดันอังกฤษออกจากประเทศพม่า แล้วได้เกิดสงครามขึ้น หลังจากที่พระศรีสุวรรณ(ทะเจียงโปรย) ได้เสียชีวิตได้ไม่นาน

จากการค้นคว้าหลักฐานจากเอกสารพบว่าโพลั่วชู นั้นได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยนานแล้ว ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าที่มาของโพลั่วชูในประเทศไทยได้กล่าวว่าพวกเขาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อนที่ชนชาติสยามจะอพยพลงมาจากยูนนาน โดยอยู่ปะปนกับกลุ่มลัวะหรือละว้า สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงวินิจฉัยว่า ในสงครามระหว่างไทยกับพม่า กองทัพไทยได้เข้าไปตีเมืองหงสาวดีในปี พ.ศ.2142 แม่ทัพคนหนึ่งของกองทัพไทยเป็นชาวโพลั่วชูชื่อว่า “ สีนภูมิโลกาเพชร ” ได้เป็นแม่ทัพให้กับกองทัพไทย ได้มีเอกสารเก่าแก่เช่น พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพระจักรพรรดิ (จาด) คำให้การชาวกรุงเก่าเมืองหน้าด่านในสมัยนั้นสองเมือง ได้แก่ เมืองสังขละบุรีและเมืองศรีสวัสดิ์ เป็นชุมชนชาวโพลั่วชูที่สำคัญมีเจ้าเมืองเป็นชาวโพลั่วชูด้วย

สำหรับชาวโผล่ชูในตัวอำเภอสังขละบุรีในปัจจุบันได้อพยพมาจากประเทศพม่าในสมัยกรุงธนบุรี โดยอพยพมาจากหมู่บ้านแมกะวะ ในเขตพื้นที่เมืองมะละลำเลิง หรือมะละเหม่ง ได้เข้ามาอยู่บริเวณลำน้ำซองกาเลีย โดยได้มีการสันนิษฐานว่าสาเหตุที่ต้องอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ในเขตประเทศไทยนั้นเกิดจากความไม่สงบภายในประเทศพม่าในช่วงเวลานั้น รวมทั้งกลุ่มคนมอญส่วนหนึ่งก็ได้อพยพเข้ามาในสมัยนั้นเช่นกัน เนื่องด้วยจากสถานการณ์ในประเทศพม่าไม่มีความสงบ บทบาทหน้าที่ของโผล่ชูที่เข้ามาอาศัยบริเวณลำน้ำซองกาเลีย (เขตตัว อำเภอสังขละบุรีในปัจจุบัน) นั้นมีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวและหาข่าวเข้าศึกจากพม่า และมีหน้าที่ตระเวนหาข่าวรักษาชายแดนให้ฝ่ายไทย โดยได้มีหลักฐานเอกสารดังต่อไปนี้

ปี พ.ศ.2330 พงสาวดารฉบับของพม่ากล่าวถึงโผล่ชูในเขตแดนประเทศไทยว่าเป็นพวกสอดแนมให้กับกองทัพไทย

ปี พ.ศ.2365 โผล่ชูเมืองสังขละบุรีนำโดย “ขุนสุวรรณ” และลูกน้องจำนวน 36 คนได้ทำการเข้ามาขับไล่ทหารพม่าออกจากชายแดนไทย อีกทั้งจับกุมหน่วยลาดตระเวนของทหารพม่าอีกด้วย

ปีพ.ศ.2369 โผล่ชูได้ทำหน้าที่รักษาป้องกันเขตชายแดนไทยตั้งแต่เหนือเขตกาญจนบุรีจนถึงเขตตาก

ปีพ.ศ.2333 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันซึ่งไม่เคยมีการปฏิบัติมาก่อน พร้อมกับมีการตั้งนายอำเภอที่เป็นคนโผล่ชูคนแรกคือพระศรีสุวรรณคีรีแห่งเมืองสังขละบุรี พระพิชัยสงครามแห่งเมืองศรีสวัสดิ์ และหลวงพิทักษ์ศิริมาตย์

ปีพ.ศ.2423 โผล่ชูที่ปกป้องชายแดนไทยค้นพบแท่งคอนกรีตแนวแบ่งเขตแดนไทย-พม่าบริเวณด้านด่านเจดีย์สามองค์

ในปัจจุบันนี้หลักฐานที่โผล่ชู/โผล่ส่องมีความเชื่อว่าพระเจ้าแผ่นดินไทยสมัยของรัชกาลที่ 1 ของกรุงรัตนโกสินทร์ได้พระราชทานพระพุทธรูปให้แก่ขุนศรีสุวรรณคนที่ 1 หรือพระยาศรีสุวรรณคีรี (ภูะโพ) พร้อมทั้งเครื่องทรงของเจ้าเมืองนั้นยังคงเก็บรักษาไว้ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเขตตำบลไล่โว่ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้เก็บรักษาไว้ พระยาศรีสุวรรณคนที่ 1 คือผู้นำกลุ่มโผล่ชูที่เข้ามาอาศัยแผ่นดินไทยในสมัยกรุงธนบุรี โดยความดีความชอบจากการปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญและซื่อสัตย์เป็นที่ไว้วางใจของเจ้าเมืองกาญจนบุรี พระมหากษัตริย์ไทยจึงแต่งตั้งเป็น “ขุนสุวรรณคีรี” และได้รับ

บรรดาศักดิ์ต่อมาเป็น “พระยาศรีสุวรรณคีรี” ได้เป็นเจ้าเมืองสังขละบุรี ซึ่งขณะนั้นชุมชนได้ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านสะเน่ฟง โดยพระยาศรีสุวรรณมีตำแหน่งสืบทอดต่อกันมาอีก 5 คน ดังนี้

- 1.พระยาศรีสุวรรณคีรี (ภู่วะโพ) พ.ศ.2352-2367
- 2.พระศรีสุวรรณคีรี (กรมเมะจะ) พ.ศ.2368-2394
- 3.พระศรีสุวรรณคีรี (ยังตะมุ) พ.ศ.2395-2411
- 4.พระศรีสุวรรณคีรี (ป่วยดงภู)พ.ศ.2412-2438
- 5.พระศรีสุวรรณคีรี (ทะเจียงโปรย)พ.ศ.2438-2467

พระศรีสุวรรณคีรีคนที่ 5 เป็นนายอำเภอสังขละบุรีคนแรกปี พ.ศ.2467 ในการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระศรีสุวรรณคีรีทุกพระองค์ต้องลงมาถือน้ำสาบานที่เมืองกาญจนบุรีทุกๆ 3 ปี พระยาศรีสุวรรณคีรีที่ 1 ได้รับพระราชทานลูกประคำทองคำ ในสมัยรัชกาลที่ 3 รัชกาลที่ 4 นอกจากนั้นมีการแบ่งหน้าที่การดูแลในการปกครองชุมชนออกเป็นหมู่เป็นหมวดลงไปอีก 52 คน มีตำแหน่งเป็นนายด่าน นายกอง ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินปีตั้งแต่ 6-40 บาท เจ้าเมืองจะต้องนำเครื่องบรรณาการถวายพระเจ้าแผ่นดินมี ผ้าขาวพับ ผ้าแดงพับ เครื่องยาและของป่า รวมทั้งแร่ทองคำและแร่ดีบุก ซึ่งเรียกว่า ส่วยทอง ส่วยดีบุก

พระศรีสุวรรณคีรีคนที่ 5 (ทะเจียงโปรย) เป็นพระศรีสุวรรณคีรีคนสุดท้ายที่ปกครองเมืองสังขละบุรี ท่านได้ไปมาหาสู่กับเจ้าเมืองอีกท่านหนึ่งที่ปกครองเมืองแม่กลองชื่อว่า พระแม่กลอง (พระไม่กลุง) อยู่ในเขตอำเภออุ้มผาง จ.ตาก ในปัจจุบัน โดยในสมัยนั้นได้มีการแบ่งเขตการปกครองท้องที่ระหว่างเขตตำบลไล่โว่ อ.สังขละบุรีกับเขตตำบลแม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตากที่ยอดภูเขา”โก้วก้อง” โดยได้มีการปลูกต้นจุงปาเอาไว้เป็นเครื่องหมายแบ่งเขตแดนการปกครอง และพระศรีสุวรรณคีรีทุกๆคนจะต้องขึ้นไปสักการะบูชาทะเลาะไควที่บ้านไล่ถ้องคุในเขตตำบลแม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตากในทุกๆ 3 ปี

พระศรีสุวรรณคีรีคนที่ 5 ได้ประพาศติดตามข้อห้ามความเชื่อว่ามีเมียเดียว ท่านได้กระทำผิดกฎข้อห้ามความเชื่อโดยได้มีเมียถึง 3 คน(เมียชาวโผล่วซุชื่อว่าเตะเวง มีลูกด้วยกัน 6 คน , เมียชาวมอญชื่อว่า เจ้ม มีลูกด้วยกัน 1 คน, เมียชาวไทยเชื้อสายจีนชื่อว่า หยุ่น มีลูกด้วยกัน 1 คน) ซึ่งถือว่าผิดจารีตประเพณีของคนในชนเผ่าที่นับถือ